

British Embassy
Chisinau

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

STUDIU

Calificarea și investigarea infracțiunilor și contravențiilor cu specific electoral și de finanțare politică

Chișinău 2017

STUDIU

Calificarea și investigarea infracțiunilor și contravențiilor cu specific electoral și de finanțare politică

Autori: Livia Mitrofan, Sorin Tighinean
Redactare: Doina Munteanu

Asociația Promo-LEX
Ștefan cel Mare 127, Chișinău, Moldova
tel./fax: (+373 22) 45 00 24, 44 96 26
info@promolex.md
www.promolex.md

SE DISTRIBUIE GRATUIT

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație.

Studiul este realizat în cadrul proiectului "Monitorizarea civică a finanțelor partidelor politice și suport în aplicarea uniformă a cadrului juridic relevant în Moldova" finanțat de Ambasada Marii Britanii la Chișinău.

Opiniile exprimate în cadrul Studiului "Calificarea și investigarea infracțiunilor și contravențiilor cu specific electoral și de finanțare politică" aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

Cuprins:

1. Introducere.....	5
1.1. Scopul și obiectivele studiului	5
1.2. Metodologia studiului	6
1.3. Aspecte statistice	6
2. Analiza juridico-penală și particularitățile de investigare a infracțiunilor contra drepturilor politice și altor drepturi constituționale (drepturile electorale).....	9
2.1. Articolul 181 Cod penal. Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale.....	10
Analiza juridico-penală a faptei	10
Particularități, metode și tehnici de investigare	20
2.2. Articolul 181 ¹ Cod penal. Coruperea alegătorilor	24
Analiza juridico-penală a faptei	24
Particularități, metode și tehnici de investigare	33
2.3. Articolul 181 ² Cod penal. Finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale.....	35
Analiza juridico-penală a faptei	36
Particularități, metode și tehnici de investigare	47
2.4. Articolul 182 Cod penal. Falsificarea rezultatelor votării	50
Analiza juridico-penală a faptei	50
Particularități, metode și tehnici de investigare	55
3. Analiza juridică și particularitățile de investigare și examinare a contravențiilor contra drepturilor politice și altor drepturi constituționale (drepturile electorale), precum și de finanțare a partidelor politice și campaniilor electorale.....	58
3.1. Articolul 47 din Codul contravențional. Împiedicarea exercitării dreptului electoral.....	58
Analiza juridică a faptei	58
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	59
3.2. Articolul 48 din Codul contravențional. Utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice.....	60
Analiza juridică a faptei	60
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	61
3.3. Articolul 48 ¹ din Codul contravențional. Încălcarea legislației privind gestionarea mijloacelor financiare ale partidelor politice și ale fondurilor electorale.....	62
Analiza juridică a faptei	63
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	67
3.4. Articolul 48 ² din Codul contravențional. Neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale.....	67
Analiza juridică a faptei	68

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	69
3.5. Articolul 49 din Codul contravențional. Împiedicarea activității organului electoral	69
Analiza juridică a faptei	70
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	73
3.6. Articolul 50 din Codul contravențional. Afișajul electoral neautorizat	74
Analiza juridică a faptei	74
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	76
3.7. Articolul 51 din Codul contravențional. Înscrierea în mai multe liste de candidați	77
Analiza juridică a faptei	77
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	77
3.8. Articolul 52 din Codul contravențional. Agitația electorală în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării	78
Analiza juridică a faptei	78
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	79
3.9. Articolul 53 din Codul contravențional. Încălcarea legislației electorale de către membrii organului electoral.....	79
Analiza juridică a faptei	79
Constatarea și soluționarea faptei contravenționale.....	83
4. Reflectarea unor aspecte specifice ale procesului electoral, cu risc de periclitate a acestuia	84
4.1. Încadrarea juridică a fenomenului transportării organizate a alegătorilor și riscurile legate de acesta	84
4.2. Rolul Comisiei Electorale Centrale, Birourilor Electorale și secțiilor de votare în stabilirea faptei penale și contravenționale	86
4.3. Implicarea fundațiilor în acțiuni de corupere a alegătorului și statutul acțiunilor acestora sub aspect penal și contravențional	87
Concluzii și recomandări	88
Bibliografie	91

1. Introducere

În perioada 5 august 2016 – 4 mai 2017, Asociația Promo-LEX a implementat Proiectul *”Monitorizarea civică a finanțelor politice și suport pentru aplicarea uniformă a cadrului juridic relevant în Moldova”*. În cadrul acestui proiect, Asociația a elaborat un Comentariu al articolelor 181–182 din Codul contravențional și al articolelor 47-53 din Codul penal din perspectiva reglementărilor ce vizează drepturile politice și alte drepturi constituționale (drepturile electorale), precum și finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

1.1. Scopul și obiectivele studiului

Drepturile electorale sunt drepturi fundamentale care sunt apărute de actele internaționale, de Constituția Republicii Moldova și de alte acte legislative.

La 9 aprilie 2015, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat un număr de amendamente la Legea privind partidele politice, Codul electoral, Codul penal și Codul contravențional, transformând astfel sistemul de finanțare a partidelor politice din unul finanțat exclusiv din fonduri private în unul mixt, în care finanțarea privată este completată de fonduri de la bugetul de stat (începând cu 1 ianuarie 2016).

Totodată, au fost promovate și adoptate mai multe amendamente care au adus îmbunătățiri concrete în ceea ce privește raportarea, transparența și supravegherea finanțării politice, precum și sancțiuni pentru încălcarea regimului de finanțare a partidelor politice și a campaniilor electorale.

Analiza legislației și a practicilor privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale în Republica Moldova, inclusiv rapoartele de monitorizare a finanțării concurenților electorali în scrutinele precedente, precum și *Studiul privind Finanțarea campaniei electorale pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova 2016*, realizat recent de către Asociația Promo-LEX cu sprijinul Ambasadei Britanice la Chișinău, au scos la iveală aspecte care necesită o atenție sporită a legiuitorului, a instituțiilor menite să asigure respectarea legislației (Comisia Electorală Centrală, Poliția, Procuratura, instanțele de judecată etc.), dar și a societății civile în ansamblu.

Având în vedere necesitatea implementării eficiente a noilor prevederi privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, nevoia de instruire și consolidare a capacităților actorilor implicați în acest domeniu, dar și importanța sporirii gradului de conștientizare/informare cu privire la aceste prevederi, Asociația Promo-LEX a realizat, în cadrul proiectului indicat mai sus, analiza-comentariul asupra Codului Contravențional și Codului Penal din perspectiva reglementărilor privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, precum și o analiză privind practicile și metodele aplicate de către organele relevante (Poliție, Procuratură) pentru investigarea contravențiilor / infracțiunilor din domeniul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale.

Astfel, scopul prezentului studiu este sporirea transparenței finanțării partidelor politice / concurenților electorali prin susținerea unui mecanism solid și independent de monitorizare civică și a eforturilor Comisiei Electorale Centrală, partidelor politice, Poliției, Procuraturii și altor părți interesate în vederea aplicării eficiente a reformei finanțării politice.

Obiectivele prezentului studiu sunt:

- Analiza juridico-penală a infracțiunilor electorale;
- Analiza juridico-contravențională a contravențiilor electorale;
- Analiza particularităților metodelor și tehnicilor de investigare;
- Analiza particularităților subiectelor specifice și încadrarea juridică a acestora sub aspect penal ori contravențional;

- ✚ Elaborarea studiului astfel încât acesta să devină un ghid practic pentru organele de drept la încadrarea și investigarea faptei;
- ✚ Depistarea lacunelor legislative și elaborarea recomandărilor de îmbunătățire a cadrului legislativ.

1.2. Metodologia studiului

În vederea elaborării prezentului studiu, echipa Asociației "Promo-LEX" a contractat doi experți naționali pentru formularea comentariilor la Codul contravențional și Codul penal din perspectiva reglementărilor privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, precum și pentru analiza practicilor și metodelor aplicate de organele relevante (Poliție, Procuratură) la investigarea contravențiilor/infracțiunilor din domeniul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale.

Inițial, a fost elaborat cuprinsul studiului, s-au repartizat subiectele pentru fiecare expert în parte în funcție de domeniul său de competență și s-au expediat Inspectoratului General al Poliției, Procuraturii Generale și Consiliului Superior al Magistraturii interpelări privind informația statistică referitoare la investigarea și judecarea infracțiunilor și contravențiilor electorale.

La elaborarea Comentariului, autorii s-au condus și au analizat, în special, legislația pertinentă cercetării, și anume: Constituția Republicii Moldova, Codul electoral, Legea privind partidele politice, Codul penal, Codul de procedură penală, Codul contravențional, regulamentele și instrucțiunile Comisiei Electorale Centrale etc.

De asemenea, a fost studiată literatura de specialitate în ceea ce privește comentariul infracțiunilor electorale și metodica investigării acestora, sursele internetului, rapoartele observatorilor naționali și internaționali privind desfășurarea alegerilor parlamentare din anul 2014, alegerilor locale generale din anul 2015 și alegerilor prezidențiale din anul 2016, precum și hotărârile Curții Constituționale privind rezultatele acestor alegeri.

1.3. Aspecte statistice

Conform informațiilor statistice colectate pentru perioada anilor 2014-2016, care a cuprins toate cele trei tipuri de scrutine electorale desfășurate în Republica Moldova, și anume parlamentare, locale generale și prezidențiale, au fost intentate 4 cauze penale (anul 2014), în baza art. 181 din Codul penal, dintre care 3 cauze au fost încetate.

La momentul publicării Comentariului, pe rolul Judecătoriei Cimișlia se află 1 cauză penală în privința a 2 persoane inculcate în temeiul art. 181 din Codul penal.

De asemenea, la 16 decembrie 2016, în temeiul art. 181 din Codul penal în perioada de referință a fost pronunțată doar o singură sentință, și anume a Judecătoriei Cimișlia în privința a 7 persoane, prin care procesul penal a fost încetat în legătură cu aplicarea Legii privind amnistia în legătură cu aniversarea a 25-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova. Fapta incriminată inculpaților pe această cauză a constat în blocarea Secției de votare nr. 44 din satul Topala, raionul Cimișlia, în cadrul alegerilor locale generale din anul 2015, sub pretext că un candidat la funcția de primar a adus persoane care nu sunt locuitori ai satului pentru a participa la votare în favoare sa .

Referitor la art. 181¹ din Codul penal, în perioada de referință au fost intentate 12 cauze penale (4 cauze în anul 2014, 7 cauze în anul 2015 și 1 cauză în anul 2016), dintre care în 6 cauze urmărirea penală continuă, într-o cauză urmărirea penală a fost suspendată în temeiul art. 287¹ din Codul de procedură penală, iar în 2 cauze urmărirea penală a fost încetată.

De asemenea, în prezent pe rolul instanțelor de judecată, și anume la Judecătoria Soroca, se află 1 cauză penală în privința unei persoane.

În perioada de referință, pe acest articol a fost pronunțată doar o sentință, și anume de Judecătoria Criuleni, la 17 octombrie 2016, prin care 5 persoane au fost condamnate în baza art. 181¹ din Codul penal la pedeapsa sub formă de amendă în mărime de 500 de unități convenționale, adică câte 10 000 lei pentru fiecare.

Fapta incriminată inculpaților a constat în coruperea mai multor alegători din satul Cimișeni, raionul Criuleni, cărora li s-au oferit cu o zi înaintea alegerilor locale din 28 iunie 2015, precum și în ziua alegerilor băuturi alcoolice și bani pentru a vota în favoare unui anumit candidat la funcția de primar.

Prin decizia definitivă a Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 21 decembrie 2016, apelurile inculpaților au fost respinse ca nefondate.

Pe marginea art. 182 din Codul penal, au fost pornite 10 cauze penale (5 cauze în anul 2015 și 5 cauze în anul 2016), dintre care în 3 cauze urmărirea penală continuă, în 2 cauze urmărirea penală a fost încetată, iar 5 cauze penale au fost expediate cu rechizitoriu în instanța de judecată.

Până în momentul de față, pe acest articol au fost pronunțate 3 sentințe de condamnare în privința a 3 persoane, și anume: prin sentința Judecătoriei Bălți din 1 decembrie 2016, o persoană a fost condamnată, în baza art. 27 și 182 alin. (1) din Codul penal, cu aplicarea art. 84 din Codul penal pentru concurs de infracțiune, la pedeapsa sub formă de închisoare pe un termen de 4 luni, cu suspendarea condiționată a executării ei pe un termen de probă de 1 an.

Instanța a reținut în sarcina inculpatului faptul că acesta, în turul I al alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016, precum și în turul II din 13 noiembrie 2016, s-a prezentat la secția de votare nr. 40, amplasată în incinta Gimnaziului nr.7 de pe str. Colesov 15 din mun. Bălți, unde a prezentat operatorului un act de identitate pe numele unei persoane decedate și și-a exprimat dorința de a vota. În rezultat, operatorul secției de votare a introdus datele buletinului de identitate menționat în baza centrală de date a CEC, după care persoana în cauză s-a apropiat de un membru al secției de votare pentru a-i elibera un buletin de vot în vederea participării la votare. În turul I al alegerilor prezidențiale, inculpatul și-a exercitat ilegal dreptul de vot, însă în turul II intenția lui a eșuat din cauze independente de voința făptuitorului, deoarece un membru al secției de votare a depistat ilegalitatea, și anume faptul că inculpatul s-a folosit de un buletin de identitate care nu-i aparținea.

Prin sentința Judecătoriei Rîșcani din 19 decembrie 2016, procesul penal în baza art. 182 din Codul penal în privința unei persoane a încetat în legătură cu aplicarea Legii privind amnistia cu ocazia aniversării a 25-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova.

Fapta incriminată inculpatei a constat în votarea ilegală în locul fiicei sale. În cadrul turului II al alegerilor pentru funcția de primar al satului Mihăileni, raionul Rîșcani, știind că fiică-sa se afla peste hotarele Republicii Moldova, inculpata s-a prezentat la Secția de votare nr. 29, unde a primit 2 buletine de vot (unul pentru sine și altul pentru fiica sa), le-a completat și le-a introdus în urna de vot.

În aceeași ordine de idei, prin sentința Judecătoriei Anenii Noi din 28 februarie 2017, o persoană a fost condamnată, în baza art. 42, 182 alin. (1) și 208 alin. (1) din Codul penal, la pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității pe un termen de 200 de ore.

Inculpatul a fost condamnat pentru faptul că, în cadrul turului II al alegerilor prezidențiale din 13 noiembrie 2016, știind că fiică-sa se afla peste hotarele Republicii Moldova, a convins-o pe o altă fiică minoră să voteze în locul surorii sale mai mari plecate, folosind buletinul de identitate al ultimei. Astfel, la data de 13 noiembrie 2016, la secția de votare nr. 4/41 amplasată în incinta liceului teoretic Varnița din satul Varnița, raionul Anenii Noi, minora a votat în locul surorii sale, neavând acest drept legal.

În perioada de referință, nu au fost intentate cauze penale sau pronunțate sentințe în baza art. 181² din Codul penal.

Informația statistică referitoare la cauzele contravenționale pornite și soluționate se prezintă conform tabelului de mai jos:

		2014	2015	2016	Indicarea subdiviziunilor în care sunt arhivate procesele-verbale cu privire la contravenție sau marea majoritate a lor
Nr. de cauze contravenționale soluționate cu aplicarea amenzilor, printre care:	art. 47 CC	1	1	0	<p>Urmare a analizei, se constată că marea majoritate a proceselor-verbale contravenționale au fost întocmite pentru încălcarea afișajului electoral neautorizat.</p> <p>Astfel, în anul 2014, un număr mare de încălcări contravenționale la acest capitol au fost înregistrate în:</p> <p>IP Botanica, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 5 cazuri;</p> <p>IP Centru, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 9 cazuri;</p> <p>IP Rîșcani, mun. Chișinău, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 4 cazuri;</p> <p>IP Bălți, în temeiul art. 49 Cod contravențional – 6 cazuri; în temeiul art. 50 Cod contravențional – 8 cazuri;</p> <p>În anul 2015:</p> <p>IP Rîșcani, mun. Chișinău, în temeiul art. 50 Cod contravențional -14 cazuri;</p> <p>IP Ciocana, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 7 cazuri;</p> <p>IP Centru, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 8 cazuri;</p> <p>IP Buiucani, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 6 cazuri;</p> <p>IP Bălți, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 4 cazuri;</p> <p>În anul 2016:</p> <p>IP Centru, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 8 cazuri;</p> <p>IP Buiucani, în temeiul art. 53 Cod contravențional – 1 caz;</p> <p>IP Bălți, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 7 cazuri;</p>
	art. 48 CC	0	0	0	
	art. 48/1 CC	0	0	0	
	art. 48/2 CC	0	0	0	
	art. 49 CC	70	12	13	
	art. 50 CC	110	73	85	
	art. 51 CC	0	1	0	
	art. 52 CC	8	15	11	
	art. 53 CC	0	0	2	
Nr. de cauze contravenționale remise în instanța de judecată (18)	art. 47 CC	0	0	0	<p>IP Rîșcani, mun. Chișinău, în temeiul art. 50 Cod contravențional -14 cazuri;</p> <p>IP Ciocana, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 7 cazuri;</p> <p>IP Centru, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 8 cazuri;</p> <p>IP Buiucani, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 6 cazuri;</p> <p>IP Bălți, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 4 cazuri;</p> <p>În anul 2016:</p> <p>IP Centru, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 8 cazuri;</p> <p>IP Buiucani, în temeiul art. 53 Cod contravențional – 1 caz;</p> <p>IP Bălți, în temeiul art. 50 Cod contravențional – 7 cazuri;</p>
	art. 48 CC	0	0	0	
	art. 48/1 CC	0	0	0	
	art. 48/2 CC	0	0	0	
	art. 49 CC	3	1	1	
	art. 50 CC	6	5	3	
	art. 51 CC	0	0	0	
	art. 52 CC	0	0	0	
	art. 53 CC	0	0	0	

2. Analiza juridico-penală și particularitățile de investigare a infracțiunilor contra drepturilor politice și altor drepturi constituționale (drepturile electorale)

Notiuni generale

Dreptul la alegeri libere a fost consacrat în sistemul european de protecție a drepturilor omului prin Protocolul nr.1 adițional la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Potrivit art. 3 al acestuia, Înaltele Părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat că dreptul la alegeri libere cuprinde atât dreptul la vot, cât și dreptul de a fi ales, sfera de protecție a Convenției cuprinzând însă doar alegerile legislative, nu și cele locale sau referendumurile.

În același context, art. 38 din Constituția Republicii Moldova prevede că voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Dreptul de a fi ales le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii.

Curtea Constituțională a Republicii Moldova în paragrafele 78 și 79 din Hotărârea nr. 34 din 13 decembrie 2016 privind confirmarea rezultatelor alegerilor și validarea mandatului de Președinte al Republicii Moldova a statuat că alegerile reprezintă un element al exercitării drepturilor fundamentale ale omului și mai ales a drepturilor civile și politice. Alegerile echitabile reprezintă o competiție politică, care are loc într-un mediu caracterizat prin încredere, transparență și răspundere și care permite alegătorilor să facă o alegere conștientă între alternativele politice distincte. Un proces electoral echitabil și democratic presupune respectarea libertății de exprimare și a libertății presei, a libertății de asociere, de întrunire și de circulație, aderarea la principiul supremației legii, dreptul de a înființa partide politice și de a candida la funcții publice, principiul nediscriminării și asigurării drepturilor egale pentru toți cetățenii, dreptul de a nu fi victima acțiunilor de intimidare, precum și o serie de alte drepturi și libertăți fundamentale ale omului, pe care statul este obligat să le apere și să le promoveze.

Alegerile democratice sunt decisive pentru garantarea respectării voinței poporului în formarea guvernării la toate nivelurile, dar și a faptului că organele alese sunt alcătuite din reprezentanți eficienți.

Potrivit Constituției Republicii Moldova, prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat este ales Parlamentul R.Moldova (art. 61, alin. (1)) ca organ reprezentativ suprem și legislativ, precum și Președintele Republicii Moldova (art. 78 alin. (1)).

De asemenea, potrivit art. 8 din Legea nr. 344 din 23 decembrie 1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), Adunarea Populară a Găgăuziei este aleasă în circumscripții teritoriale prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, iar conform art. 14 din Legea respectivă, Guvernatorul Găgăuziei este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Tot în același context, prin vot egal, direct, secret și liber exprimat sunt aleși consilierii din cadrul Consiliilor locale (art. 11 alin. (1) din Legea nr. 436 din 29.12.2006 privind administrația publică locală) și primarii (art. 1 din Legea respectivă).

Întru protejarea drepturilor electorale, prin adoptarea Legii nr. 985 din 18 aprilie 2002 cu privire la Codul penal, au fost incriminate o serie de acțiuni care au impact negativ asupra liberei desfășurări a proceselor electorale democratice.

2.1. Articolul 181 Cod penal. Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale

Articolul 181.

Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale

Împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului electoral sau împiedicarea activității organelor electorale:

- a) săvârșită prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă;
 - b) săvârșită prin sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale;
 - c) săvârșită cu periclitarea vieții persoanei;
 - d) însoțită de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
 - e) soldată cu alte urmări grave,
- se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Analiza juridico-penală a faptei

Incriminarea faptelor ce atentează la drepturile electorale este o parte a mecanismului de asigurare a unor alegeri libere și corecte. Articolul 181 din Codul penal este una din reglementările aplicabile în acest scop. Incriminarea faptei ca fiind penală, expusă în art. 181, este rezultatul caracterului liber al votului consacrat de Constituția Republicii Moldova.

Sub aspect comparativ, în Codul penal al României (art. 385) regăsim aceeași infracțiune care incriminează următoarele: "Împiedicarea, prin orice mijloace, a liberului exercițiu al dreptului de a alege sau de a fi ales, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani".

În doctrina autorilor români este criticată prevederea în cauză: "Este de semnalat că incriminarea este destul de ambiguă, exprimarea "atac, prin orice mijloace, asupra localului secției..." lăsând loc unor interpretări variate. De exemplu, aruncarea cu produse alimentare (roșii, ouă etc.) în clădirea respectivă ar putea fi considerat atac, prin orice mijloace. Desigur, fapta nu este una de laudat, dar posibilitatea de a o califica drept infracțiune este exagerată."

Și Codul penal al Federației Ruse conține o prevedere similară care încadrează ca infracțiune împiedicarea exercitării libere a cetățenilor a drepturilor electorale ori a dreptului de a participa la referendum, încălcarea secretului alegerilor, precum și împiedicarea activității comisiei electorale, a comisiei de organizare a referendumului, ori a activității membrului comisiei electorale, comisiei de organizare a referendumului.

În codul penal al Germaniei (art. 107) este incriminată ca infracțiune fapta de aplicare a forței fizice sau amenințarea cu aplicarea acesteia, precum și împiedicarea dreptului de a alege sau influențarea rezultatelor alegerilor se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani. Tentativa de săvârșire a infracțiunii, de asemenea, se pedepsește.

Revenind la prevederile Codului penal din Republica Moldova, menționăm următoarele:

Obiectul juridic generic al infracțiunii este: Protejarea drepturilor electorale prevăzute de art. 38 din Constituție.

Obiectul juridic special: Împiedicarea exercitării dreptului electoral sau a activității organelor electorale.

Modalitatea de exercitare a dreptului electoral este reglementată de Codul electoral al Republicii Moldova. În acest sens, art. 2 din Codul electoral prevede că participarea la alegeri este liberă (benevolă). Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului cu scopul de a-l sili să participe sau să nu participe la alegeri, precum și asupra exprimării de către acesta a liberei sale voințe.

Pe lângă Codul electoral, modalitatea de exercitare a dreptului electoral este reglementată de Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării, aprobat prin hot. CEC nr. 3375 din 27 iulie 2010, Regulamentul privind înregistrarea prealabilă, aprobat prin hot. CEC nr. 2547 din 21 mai 2014, Regulamentul cu privire la Registrul de Stat al Alegătorilor aprobat prin hot. CEC nr. 2974 din 19 noiembrie 2014, Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilități, aprobat prin hot. CEC nr. 4463 din 26 ianuarie 2016, Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, aprobat prin hotărârea CEC nr. 113 din 18 august 2016.

Activitatea organelor electorale este reglementată de Codul electoral. În acest sens, Codul electoral prevede că, în scopul organizării și desfășurării alegerilor, se constituie:

- a) Comisia Electorală Centrală;
- b) Consiliile electorale de circumscripție;
- c) Birourile electorale ale secțiilor de votare.

Pe lângă Codul electoral, activitatea acestora este reglementată de Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin hotărârea CEC nr. 137 din 14 februarie 2006, Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripție aprobat prin hotărârea CEC nr. 2688 din 7 octombrie 2014, Regulamentul privind activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare, aprobat prin hotărârea CEC nr. 2689 din 7 octombrie 2014, Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora, aprobat prin hotărârea CEC nr. 332 din 24 octombrie 2006, Regulamentul privind procedura de examinare și soluționare a contestațiilor de către organele electorale în perioada electorală, aprobat prin hotărârea CEC nr. 3353 din 20 iulie 2010.

Obiectul juridic principal îl constituie relațiile sociale cu privire la realizarea, în conformitate cu art. 38 al Constituției R. Moldova, a dreptului de vot și dreptului de a fi ales.

Obiectul juridic secundar are un caracter alternativ, reieșind din modalitatea de săvârșire a infracțiunii și poate consta din relațiile sociale cu privire la:

- ✚ Securitatea publică sau realizarea, în conformitate cu art. 27 din Constituția R. Moldova, a dreptului la libera circulație;
- ✚ Posesia asupra urnelor de vot sau a documentelor electorale;
- ✚ Libertatea psihică;
- ✚ Sănătatea persoanei;
- ✚ Alte valori sociale.

Obiectul material

Existența obiectului material reiese din valoarea materială lezată și anume în cazul art. 181 Cod penal pot fi: **secțiile de votare, urnele de vot, documentele electorale, corpul persoanei sau altele.**

1. Secțiile de votare – În conformitate cu art. 29 alin. (1) și (2) din Codul electoral, pentru a efectua votarea și numărarea voturilor, circumscripțiile electorale se divizează în secții de votare. Secțiile de votare se constituie de către consiliile electorale de circumscripție în localități, în baza propunerilor primarilor orașelor (municipiilor), sectoarelor și satelor (comunelor), cu cel puțin 35 de zile înainte de data alegerilor, și vor cuprinde cel puțin 30 și cel mult 3000 de alegători. Pentru alegerile de orice nivel și pentru referendumurile republicane, secțiile de votare se constituie în același termen. Sediile secțiilor

de votare se stabilesc, de regulă, în sediile aflate în proprietate publică și se amenajează astfel încât să faciliteze accesul în ele al persoanelor în vârstă și cu dizabilități.

Potrivit pct. 2 din Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, aprobată prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2625 din 12 august 2014, *localul secției de votare* este acel spațiu în care alegătorii își exercită dreptul de vot și în care își are sediul biroul electoral al secției de votare.

Respectiv, secțiile de votare sunt imobile în care își desfășoară activitatea biroul electoral al secției de votare.

2. Urnele de vot - Modelul cabinelor și urnelor de vot (staționare și mobile) este stabilit prin Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, aprobată prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2625 din 12 august 2014. În conformitate cu pct. 3 din Instrucțiunea respectivă, *urnă de vot* este cutia confecționată din material plastic și prevăzută cu o deschizătură îngustă prin care alegătorul introduce buletinul de vot. Obiect al infracțiunii poate fi și urna de vot mobilă.

3. Documentele electorale - actele care confirmă un fapt de natură electorală sau un drept electoral, ori prin care se recunoaște o obligație electorală, ori se identifică, în scopuri electorale, o persoană juridică sau fizică. Din actele respective putem remarca: listele electorale, buletinele electorale, procesul-verbal privind pregătirea secției de votare pentru votare în ziua alegerilor, hotărârea privind stabilirea numărului de urne de vot mobile, Registrul de transmitere a buletinelor de vot membrilor biroului electoral al secției de votare pentru a fi eliberate alegătorilor în cazul votării la locul aflării, Raportul biroului electoral al secției de votare, actul de predare-recepționare a documentelor electorale.

Conform art. 1 din Codul electoral, unele documente electorale sunt definite precum urmează:

listă de candidați - listă a candidaților desemnați de partide, de alte organizații social-politice, de blocurile electorale pentru a participa la alegeri;

listă electorală - listă ce cuprinde toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază sau își au reședința în raza unei secții de votare;

listă electorală suplimentară - listă electorală întocmită de organul electoral, în care se înscriu persoanele care nu au fost înscrise în listele electorale principale;

listă de subscripție - listă cu semnături ale alegătorilor care susțin un oarecare candidat la alegeri sau inițierea referendumului;

Potrivit art. 62 alin. (2) lit. a) din Codul electoral, Comisiei Electorale Centrale se remit listele de candidați, procesele-verbale și rapoarte ale consiliilor electorale de circumscripție și ale birourilor electorale ale secțiilor de votare, formularul special de numărare a voturilor, ștampilele consiliilor electorale de circumscripție și ale birourilor electorale ale secțiilor de votare, listele de subscripție ale candidaților independenți, precum și alte materiale electorale, darea de seamă financiară și actul de transmitere a documentației financiare consiliului raional (municipal) (autorității publice locale de nivelul doi).

Litera b) a articolului în cauză prevede că instanței de judecată în a cărei rază se află consiliul electoral de circumscripție se remit buletinele valabile, buletinele nevalabile și buletinele anulate, listele electorale și certificatele cu drept de vot, câte un exemplar de procese-verbale și rapoarte ale consiliilor electorale de circumscripție și ale birourilor electorale ale secțiilor de votare, formularul special de numărare a voturilor, toate contestațiile, însoțite de hotărârile adoptate cu privire la soluționarea lor, iar în cazul alegerilor locale generale - și listele consilierilor aleși, listele candidaților supleanți, șirurile descrescătoare pentru fiecare circumscripție electorală.

Prin urmare, toate actele enumerate mai sus sunt documente electorale în accepțiunea art. 181 din Codul penal.

Pe lângă Codul electoral,, listăm alte acte normative în care sunt reflectate documentele electorale: Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 23 din 05.04.2011 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind modul de împachetare, sigilare și transmitere a documentelor electorale de la alegerile locale, Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea arhivei Comisiei Electorale Centrale aprobat prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale, nr. 3574 din 5 octombrie 2010, Instrucțiunea privind lucrările de secretariat în Comisia Electorală Centrală aprobată prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 228 din 16 mai 2006.

Victima poate fi orice persoană care are dreptul de vot sau membrii organelor electorale. Respectiv, Codul penal prevede exhaustiv victimele art. 181 și anume: electorii și membrii organelor electorale.

Electorii – titularul dreptului electoral de a alege și de a fi ales:

1. alegătorul și
2. concurentul electoral.

1. Conform art. 1 din Codul electoral, *alegătorul* este cetățean al Republicii Moldova cu drept de vot.

În acest sens, art. 38 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova prevede că cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

Articolul 13 alin. (1) din Codul electoral statuează că nu au dreptul de a alege persoanele care nu întrunesc condițiile prevăzute la art.11 (cetățean al RM care a împlinit vârsta de 18 ani), care sunt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată. Despre existența unor astfel de cazuri, Ministerul Justiției informează primarul, iar odată cu implementarea Registrului de stat al alegătorilor – Comisia Electorală Centrală.

De asemenea, e de menționat că alegătorul poate deveni victimă doar în cazul în care este înscris pe listele electorale ale secției de votare.

2. Articolul 1 din Codul electoral definește termenii de *candidat* și *candidat independent*, după cum urmează:

candidat este persoana care candidează pentru ocuparea unei funcții publice eligibile din partea partidelor, a altor organizații social-politice, a blocurilor electorale;

candidat independent este persoana care își desemnează candidatura pentru ocuparea unei funcții publice eligibile independent de partide, de alte organizații social-politice și de blocurile electorale. Candidații pot fi în cadrul alegerilor parlamentare, pentru alegerea președintelui și candidat la alegeri locale. Candidații electorali se înregistrează de către Comisia Electorală Centrală ori consiliile electorale de circumscripție și în acest sens li se eliberează legitimație:

✚ în calitate de deputați în Parlament – cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot, care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vârsta de 18 ani, au domiciliul în țară cu următoarele condiții:

✚ în calitate de consilieri în consiliile locale – cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot, care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, vârsta de 18 ani;

✚ în calitate de primari – cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot care au împlinit, inclusiv în 21 ziua alegerilor, vârsta de 25 de ani.

Tot în acest sens, art. 38 alin. (3) din Constituția Republicii Moldova prevede că dreptul de a fi ales le este garantat cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condițiile legii. Conform art. 13 alin. (2) din Codul electoral, nu pot fi aleși militarii cu serviciul în termen, persoanele care sunt condamnate la închisoare (privațiune de libertate) prin hotărâre judecătorească definitivă și își ispășesc pedeapsa în

instituții penitenciare, precum și persoanele care au antecedente penale nestinse pentru infracțiuni săvârșite cu intenție. Despre existența antecedentelor penale și despre persoanele private de dreptul de a ocupa funcții de răspundere prin hotărâre judecătorească definitivă organele electorale sunt informate de către organele Ministerului Afacerilor Interne. Organele electorale sunt informate despre existența interdicției de către Ministerul Justiției și/sau de către Ministerul Afacerilor Interne. Cetățenii Republicii Moldova care, în virtutea funcției pe care o dețin, nu au dreptul să fie membri ai partidelor sau ai altor organizații social-politice, precum și persoanele cu înaltă funcție de răspundere al căror mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova și/sau de legile organice, din momentul înregistrării lor în calitate de concurenți electorali, își suspendă activitatea în funcția pe care o dețin. Persoanele care cad sub incidența acestor prevederi sunt:

- a) viceprim-miniștrii, miniștrii și viceministrii, membrii din oficiu ai Guvernului;
- b) conducătorii autorităților publice centrale;
- c) președinții și vicepreședinții raioanelor;
- d) primarii și viceprimarii;
- e) pretorii și vicepretorii.

Cu referire la suspendarea raporturilor de serviciu și reieșind din Legea cu privire la Guvern, nr. 64 din 31 mai 1990, activitatea viceprim-miniștrilor, miniștrilor și viceministrilor, membrilor din oficiu ai Guvernului se suspendă prin hotărâre de Guvern.

Conducătorii autorităților publice centrale, alții decât miniștrii sau viceministrii, sunt conducătorii de departamente, agenții de stat etc. Activitatea acestora se suspendă de organul care i-a numit în funcție. Spre exemplu, Șeful Inspectoratului de Poliție este numit în funcție de Guvern și, prin urmare, doar Guvernul îl poate suspenda din funcție. Șeful Centrului Național de Expertize Judiciare este numit în funcție de Ministrul Justiției, respectiv doar Ministerul Justiției poate suspenda activitatea acestuia.

În ceea ce privește activitatea președinților și vicepreședinților de raioane, primarilor și viceprimarilor, Legea nr. 436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală nu stabilește o procedură clară de suspendare din funcție.

În partea ce ține de suspendarea din funcție a pretorilor și vicepretorilor, art. 22 lit. g) din Legea nr. 431 din 19.04.1995 privind statutul municipiului Chișinău prevede că, pe lângă atribuțiile prevăzute de Legea privind administrația publică locală, consiliul municipal, la propunerea primarului sau a cel puțin o treime din consilierii aleși, precum și cu votul majorității consilierilor aleși, numește și eliberează din funcție pretorii, vicepretorii, membrii și secretarul preturii. Prin urmare, suspendarea acestora din funcție se efectuează de către Consiliul municipal Chișinău. Cu referire la membrii organelor electorale ca victime ale infracțiunii, conform prevederilor art. 181 din Codul penal, aceștia pot fi membri ai: **1. Comisiei Electorale Centrale, 2. consiliilor electorale de circumscripție, 3. birourilor electorale ale secțiilor de votare.**

1. Membrii Comisiei Electorale Centrale. Comisia Electorală Centrală este constituită din 9 membri: un membru este desemnat de către Președintele Republicii Moldova, ceilalți 8 membri sunt desemnați de către Parlament, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției. Componenta nominală a Comisiei se confirmă prin hotărâre a Parlamentului, cu votul majorității deputaților aleși.

2. Membrii consiliilor electorale de circumscripție. Comisia Electorală Centrală (CEC), cu cel puțin 55 de zile înainte de alegeri, constituie circumscripțiile electorale care corespund hotarelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi ale Republicii Moldova, unității teritoriale autonome Găgăuzia, municipiilor Chișinău și Bălți, iar cu cel puțin 50 de zile înainte de alegeri, CEC constituie consiliile electorale de circumscripție. Pentru alegerile de orice nivel și pentru referendumurile republicane, circumscripțiile electorale și consiliile electorale de circumscripție se constituie în același termen. Consiliile electorale de circumscripție se constituie dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 7 și de cel mult 11 persoane, dintre care în consiliile de circumscripție de nivelul doi - cel puțin 3 persoane cu studii juridice superioare sau cu studii în domeniul administrației publice. În cazul alegerilor și

referendumurilor locale, candidaturile a 2 membri ai consiliilor electorale de circumscripție de nivelul întâi se propun de către consiliul local de nivelul întâi, iar în cazul în care lipsesc aceste propuneri, ei sunt numiți de Comisia Electorală Centrală din numărul persoanelor incluse în Registrul funcționarilor electorali.

Candidaturile celorlalți membri se propun de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral de circumscripție, câte unul de la fiecare partid sau altă organizație social-politică, iar dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de Comisia Electorală Centrală, din Registrul funcționarilor electorali. Pe măsura posibilității, în componența consiliilor electorale de circumscripție se includ persoane cu studii juridice superioare. În cazul alegerilor parlamentare, prezidențiale, referendumurilor republicane și alegerilor locale generale, candidaturile a 2 membri ai consiliului electoral de circumscripție de nivelul doi se propun de către judecătoria sau, după caz, de către curtea de apel, candidaturile altor 2 membri – de către consiliile locale de nivelul doi și Adunarea Populară a Găgăuziei. Candidaturile celorlalți membri se propun de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral de circumscripție, câte unul de la fiecare partid sau altă organizație social-politică, iar dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de Comisia Electorală Centrală, din Registrul funcționarilor electorali.

În cazul în care partidele și alte organizații social-politice nu prezintă candidaturile lor în componența consiliului electoral de circumscripție cel târziu cu 7 zile înainte de expirarea termenului de constituire a acestuia, numărul necesar de candidaturi se completează de către consiliile locale și Adunarea Populară a Găgăuziei, iar dacă nici acestea nu prezintă candidaturile, consiliul electoral se completează de Comisia Electorală Centrală, din Registrul funcționarilor electorali. În cazul în care consiliul electoral de circumscripție îndeplinește și funcția de birou al secției de votare, membrii propuși de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament nu pot fi membri de partid. Membrii consiliului electoral de circumscripție propuși de instanțele judecătorești și de consiliile locale nu pot fi consilieri în consiliile locale, deputați în Adunarea Populară a Găgăuziei și/sau membri de partid (art. 27 din Codul electoral).

3. Membrii birourilor electorale ale secției de votare - Pentru a efectua votarea și numărarea voturilor, circumscripțiile electorale se divizează în secții de votare. Secțiile de votare se constituie de către consiliile electorale de circumscripție în localități, în baza propunerilor primarilor orașelor (municipiilor), sectoarelor și satelor (comunelor), cu cel puțin 35 de zile înainte de data alegerilor, și vor cuprinde cel puțin 30 și cel mult 3000 de alegători. Pentru alegerile de orice nivel și pentru referendumurile republicane, secțiile de votare se constituie în același termen. Birourile electorale ale secțiilor de votare se constituie de către consiliile electorale de circumscripție cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor, dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 5 și cel mult 11 persoane. Pentru alegerile de orice nivel și pentru referendumurile republicane, birourile electorale ale secțiilor de votare se constituie în același termen. Candidaturile a 3 membri ai biroului electoral al secției de votare se propun de către consiliile locale. Candidaturile celorlalți membri ai biroului electoral al secției de votare se propun de către partide și alte organizații social-politice reprezentate în Parlament, câte unul de la fiecare partid sau altă organizație social-politică, iar dacă nu este suficient, numărul rămas de membri se completează de consiliul electoral de circumscripție, la propunerea Comisiei Electorale Centrale, din Registrul funcționarilor electorali.

Membrii biroului electoral al secției de votare nu pot fi consilieri în consiliile locale și membri de partid. În cazul în care partidele și alte organizații social-politice nu prezintă candidaturile lor în componența biroului electoral al secției de votare cel târziu cu 7 zile înainte de expirarea termenului de constituire a biroului, numărul necesar de candidaturi se completează de către consiliul local, iar dacă nici acesta nu prezintă candidaturile, biroul electoral se completează de consiliul electoral de circumscripție, la propunerea Comisiei Electorale Centrale, din Registrul funcționarilor electorali (art. 29 din Codul electoral).

Atragem atenția asupra faptului că alte persoane decât cele menționate supra nu pot fi victimă a infracțiunii analizate, și anume: persoanele de încredere ale concurenților electorali, observatorii naționali, observatorii internaționali, reprezentanții concurenților electorali în organele electorale, reprezentanții ai mijloacelor de informare în masă etc.

Totodată, pe marginea acestui aspect, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a reținut în cauza Hirst contra Marii Britanii că statele dispun de o marjă de apreciere cu privire restricționarea dreptului de a vota. Totuși, Curtea a considerat că această marjă de apreciere nu poate justifica excluderea totală a oricărei persoane condamnate, indiferent de durata pedepsei și de natura infracțiunii care a exclus-o din lista persoanelor cu drept de vot. Curtea a considerat că nu există vreo legătură între interdicția votului și prevenirea infracțiunilor, după cum nu se poate concilia interdicția votului cu scopul reinsertiei sociale a infractorilor. CtEDO a admis faptul că, în cazul comiterii unei infracțiuni, precum cele de abuz în funcțiile publice, o astfel de sancțiune ar putea fi impusă, însă în raport cu alte infracțiuni lipsește legătura cauzală între faptă și sancțiune. În raport cu proporționalitatea măsurii, Curtea a constatat că aceasta se aplică automat, că vizează un număr mare de deținuți și că nu poate fi considerată ca fiind o parte din pedeapsă, întrucât aceasta constă în privarea de libertate. Mai mult, Curtea are dubii cu privire la faptul dacă sancțiunea este aplicată de către o instanță penală, atâta timp cât ea se aplică automat unor categorii de persoane. De aceea, Curtea a considerat că o interdicția absolută de a vota impusă tuturor deținuților nu se încadrează în limitele marjei de apreciere a statului, fiind violat art. 3 din Protocolul nr. 1.

Cu referire la situația din Republica Moldova, menționăm că, în cadrul alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 30 octombrie (13 noiembrie) 2016, potrivit raportului Misiunii de monitorizare a alegerilor „Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor” (ENEMO), s-a atestat încălcarea serioasă a drepturilor fundamentale în instituțiile de psihiatrie și în penitenciare (cum ar fi, încălcarea secretului votului, intimidarea, violarea demnității umane, care au dus la limitarea exercitării depline a dreptului la vot).

De asemenea, în raportul de monitorizare a alegerilor Președintelui Republicii Moldova, realizat de Asociația Obștească „Promo-LEX”, este relevat faptul că în 18 secții de votare din străinătate buletinele de vot s-au epuizat sau au rămas foarte puține până la închiderea secțiilor de votare (unele secții de votare din Marea Britanie, Franța, Italia, România, Irlanda, Germania, Belgia, Federația Rusă).

Această situație va putea fi încadrată în baza prevederilor art. 181 Cod penal, în cazul în care se vor constata elementele de încadrare juridică prevăzute de norma legală, și anume latura obiectivă, acțiunea principală și adiacentă, intenția de a împiedica accesul liber al dreptului de vot.

Deocamdată nu dispunem de date dacă pe marginea acestui fapt a fost depusă vreo plângere penală.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 181 din Codul penal constă în fapta prejudiciabilă alcătuită din:

- acțiunea sau inacțiunea principală;
- acțiunea sau inacțiunea adiacentă.

Acțiunea sau inacțiunea principală - împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului electoral sau de împiedicare a activității organelor electorale.

Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale explică acțiunile făptuitorului pe care acesta le întreprinde pentru a opri, a pune piedici, a bloca activitatea organelor electorale și exprimarea dreptului de vot al cuiva, prin modalitățile indicate în dispoziția legii. Aceste acțiuni pot fi concretizate în:

- neînmânarea nejustificată a buletinului de vot alegătorului înscris în lista electorală, sau celui cu viza de reședință în circumscripția biroului electoral;

✚ distrugerea, murdărirea, deteriorarea listelor electorale, a programelor și platformelor afișate ori a oricăror altor afișe (fotografii, apeluri, declarații și alte materiale utilizate de concurenții electorali în scopuri electorale);

- ✚ împiedicarea accesului observatorului la secțiile de votare;
- ✚ limitarea neîntemeiată a participării concurenților electorali la întâlnirile cu alegătorii;
- ✚ refuzul nejustificat de înregistrare a candidatului electoral;
- ✚ deteriorarea buletinului de vot sau pierderea acestuia, după votare;
- ✚ depistarea buletinelor de vot în afara secției de votare;
- ✚ nearanjarea secției de votare potrivit *Instrucțiunii aprobate de Comisia Electorală Centrală*;
- ✚ limitarea accesului candidatului la instituțiile media.

Împiedicarea activității organelor electorale se manifestă prin:

- ✚ Nefurnizarea de către persoanele oficiale a datelor și a materialelor necesare organelor electorale;
- ✚ Neexecutarea hotărârilor organelor electorale;
- ✚ Refuzul de a îndeplini dispozițiile președintelui biroului electoral al secției de votare privind asigurarea ordinii în localul secției de votare și pe teritoriul aferent.

Un element obligatoriu de încadrare a faptei, conform art. 181 Cod penal, este acțiunea adiacentă care reprezintă modalitatea de săvârșire a infracțiunii:

a) săvârșită prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă - se înțelege întreprinderea diferitelor acțiuni care au drept scop stoparea funcționării secțiilor de votare, izolarea lor de alegători, punerea diverselor piedici, bariere în calea alegătorilor sau a membrilor birourilor electorale, ale secțiilor de votare, consiliilor electorale de circumscripție, Comisiei Electorale Centrale.

Blocarea secțiilor de votare se poate concretiza în:

- ✚ închiderea forțată a secțiilor de votare,
- ✚ închiderea secțiilor de votare înainte de ora de închidere stabilită de Comisia Electorală Centrală;
- ✚ limitarea fizică a accesului la secția de votare;
- ✚ izolarea alegătorului;
- ✚ punerea diverselor piedici sau bariere în exercitarea dreptului de vot;
- ✚ blocarea fizică de către persoane a intrării în secția de votare sau în încăperea secției de votare;

Spre exemplu, la alegerile parlamentare din anul 2009, Procuratura Generală a pornit urmărirea penală pe faptul blocării de către 300 de persoane cu tehnică grea a drumurilor de acces spre Liceul teoretic "Mihai Eminescu" din s. Corjova.

De asemenea, reținem că, ar fi o încadrare în art. 181 Cod penal, în cazul în care în secțiile de votare nu ar fi organizate condiții de acces pentru persoanele cu nevoi speciale în special rampe de acces.

b) Atacarea secțiilor de votare - întreprinderea de către făptuitor sau făptuitori a unor acțiuni agresive, inclusiv cu aplicarea armelor sau cu amenințarea aplicării lor, care au drept scop împiedicarea exprimării dreptului electoral al cetățenilor.

Atacarea secțiilor de votare se poate manifesta prin:

- ✚ Deteriorarea secției de votare sau a localului în care se află aceasta;
- ✚ Atacarea unuia dintre membrii secției de votare (ex: bruscarea, lovirea, blocarea activității);
- ✚ Amenințarea cu arma a unuia dintre membrii organelor electorale;

Violența se manifestă prin vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, ori prin maltratarea intenționată sau alte acte de violență. Dacă gradul de violență este mai grav, atunci este necesară calificarea prin concurs: art. 151 sau art. 145 din CP al RM.

În cazul în care se atacă secția de votare cu luare de ostatici, atunci organul de urmărire penală urmează să examineze existența infracțiunii în concurs cu art. 280 din Codul penal (luarea de ostatici). Totodată, urmează luat în considerație că un element calificativ al art. 280 este scopul, și anume: de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

În cazul în care prin atacarea secțiilor de votare s-a reținut o persoană, organul de urmărire penală urmează să examineze în concurs cu art. 166 Cod penal, întrucât privarea de libertate a unei persoane excede latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 181 Cod penal.

Dacă la atacarea secției de votare a avut loc și deteriorarea bunurilor, atunci fapta urmează să fie examinată în concurs cu infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari. Dacă fapta nu s-a soldat cu daune în proporții mari, atunci fapta se încadrează doar în baza art. 181 Cod penal.

c) săvârșită prin sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale - se înțelege acțiunile făptuitorului care, intenționat și ilegal, ia urnele de vot sau documentele electorale (lista electorală, lista de subscripție, buletinele de vot etc.) cu scopul de a împiedica exercitarea liberă a dreptului electoral sau a activității organelor electorale.

De menționat că această infracțiune este una specială față de art. 186 Cod penal și exclude încadrarea suplimentară în baza art. 187, 188, 190-192 sau art. 360 Cod penal.

d) săvârșită cu periclitarea vieții persoanei - desemnează acțiunile întreprinse de făptuitor pentru a împiedica exercitarea liberă a dreptului electoral și care au pus în primejdie viața unei persoane.

Prin acțiuni ce periclitează viața persoanei se înțelege vătămarea intenționată ușoară și medie atât cu intenție, cât și cauzată din imprudență. De asemenea, numai amenințarea cu omor se va încadra în baza prevederilor analizate. Reieșind din pedeapsa stabilită pentru infracțiunea respectivă, aceasta va excede latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 181 Cod penal, tentativa de omor, întrucât fapta de tentativă de omor se va încadra prin concurs art. 181 și art. 27, 145 Cod penal.

e) însoțită de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății - la aplicarea prevederii respective, se va lua în considerație însăși noțiunea de vătămare corporală gravă. Inițial, menționăm că luând în considerația pedeapsa stabilită pentru săvârșirea art. 151 alin. (1) Cod penal, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani, iar pedeapsa stabilită pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 181 Cod penal se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani. În cele din urmă potrivit art. 181 Cod penal, se va stabili pedeapsa doar pentru vătămarea gravă săvârșită din imprudență, nu și pentru cea săvârșită cu intenție.

Se consideră vătămare gravă a integrității corporale vătămarile grave ale integrității corporale sau ale sănătății, care prezintă pericol iminent – imediat, tardiv sau potențial – , astfel încât vătămarea să determine moartea, indiferent dacă acest pericol a fost înlăturat printr-un tratament medical sau datorită reactivității individuale a organismului.

Vătămarile grave ale integrității sunt expuse în Regulamentul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr. 99 din 27.06.2003.

f) soldată cu alte urmări grave - cu referire la litera în cauză se relevă că unul dintre principiile fundamentale ce călăuzește sistemul penal este principiu legalității. Astfel, art. 3 alin. (2) din Codul penal prevede că nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei infracțiuni, nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală.

Cu toate acestea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa a impus niște condiții de calitate a legii. Și anume în cauza *Lupșa* contra României Curtea a constatat că, cuvântul "lege" desemnând legea națională, trimiterea la aceasta se referă, după exemplul tuturor prevederilor Convenției, nu numai la existența unei baze în dreptul intern, ci și la calitatea legii, el impun prezizibilitatea și accesibilitatea acesteia, precum și o anumită protecție împotriva atingerilor arbitrare ale puterii publice asupra drepturilor garantate de Convenție.

În opinia noastră, această normă nu corespunde cerinței prezizibilității, întrucât prezizibilitatea vine să suplinească lipsa de claritate și precizie a normei penale, având în vedere că în multe situații pot să apară dificultăți de interpretare. Prin respectarea principiului generalității dreptului, de multe ori este dificil de realizat o formulare clară. Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a raportat în jurisprudența ei la cerința de prezizibilitate și oferă în permanență noi repere privind incidența sa.

Cu toate acestea, în literatura de specialitate la sintagma "alte urmări grave" urmează de încadrat anularea rezultatelor alegerilor, distrugerea localurilor secțiilor de votare, destabilizarea situației social-politice din țară.

În accepțiunea unor autori, la "alte urmări grave" se încadrează și lipsirea de viață din imprudență.

Potrivit art. 181 din Codul penal, lipsirea de viață din imprudență se pedepsește cu o pedeapsă cu închisoarea de până la 3 ani. Luând în considerație acest fapt, am putea să menționăm că lipsirea de viață din imprudență poate fi încadrat în prevederile art. 181 lit. e) Cod penal. **Însă pentru a nu admite interpretări extensive ale legii penale, este oportun de operat modificări în vederea introducerii exprese a urmărilor grave.**

De menționat că Legea penală nu stabilește **timpul ca element obligatoriu de încadrare a faptei**. Luând în considerare, însă, procedura de organizare a alegerilor, precum și procedura de vot, considerăm oportun de stabilit că și timpul săvârșirii infracțiunii este un factor determinant la încadrarea faptei.

În acest sens, reiese că **timpul săvârșirii infracțiunii este perioada electorală** care, potrivit Codului electoral, începe odată cu stabilirea datei alegerilor electorale de către Parlament.

Totodată, am menționa faptul că pentru fiecare acțiune adiacentă timpul săvârșirii infracțiunii poate fi diferit, și anume: secțiile de votare se constituie în localități de către consiliile electorale de circumscripție, în baza propunerilor primarilor orașelor (municipiilor), sectoarelor și satelor (comunelor), **cu cel puțin 35 de zile înainte de data alegerilor**, și vor cuprinde cel puțin 30 și cel mult 3000 de alegători. Prin urmare, blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare poate avea loc de la data constituirii lor până la închiderea acestora.

Sustragerea urnelor de vot și a documentelor electorale poate avea loc din momentul instalării acestora până la extragerea, numărarea buletinelor de vot și întocmirea proceselor-verbale.

Dacă e să ne referim la **locul săvârșirii infracțiunii**, atunci am menționa că nici Codul penal nu prevede ca element de încadrare locul săvârșirii infracțiunii. Totodată, se impun următoarele precizări: Acțiunea adiacentă, săvârșită prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă, reieșind din specificul acțiunii, poate fi săvârșită doar la locul aflării secției de votare.

Secțiile de votare se constituie în localități, în baza propunerilor primarilor orașelor (municipiilor), sectoarelor și satelor (comunelor), pe lângă spitale, sanatorii, maternități, aziluri și cămine pentru bătrâni. Aceste secții de votare trebuie să includă cel puțin 30 de alegători. Persoanele care își satisfac serviciul militar votează la secția de votare din localitatea în care este dislocată unitatea militară.

Potrivit Codului Electoral, în cazul alegerilor parlamentare, prezidențiale și al referendumului republican, pe lângă misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova se organizează una sau mai multe secții de votare pentru alegătorii care la data alegerilor se află în străinătate. În afară de secțiile de votare menționate, vor fi organizate, cu acordul autorităților competente ale țării respective, secții de votare și în alte localități. Organizarea acestor secții de votare se stabilește de Comisia Electorală Centrală, la propunerea Guvernului, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și cu alte autorități ale administrației publice centrale, în baza înregistrării prealabile a cetățenilor aflați în străinătate și a numărului alegătorilor care au participat la scrutinul precedent. Regulamentul privind înregistrarea prealabilă se aprobă de Comisia Electorală Centrală.

În cazul acțiunii adiacente de săvârșire a infracțiunii prin sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale, menționăm că această infracțiune poate fi săvârșită atât la secția de votare, cât și în afara acesteia, luând în considerație urna de vot mobilă.

Latura subiectivă a infracțiunii analizate se caracterizează prin intenție care, după caz, este directă sau indirectă. În cazul unor acțiuni adiacente, spre exemplu, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, sau alte urmări grave, acțiunea adiacentă poate fi săvârșită și din imprudență. Totodată, să reținem că acțiunea principală întotdeauna va fi săvârșită cu intenție, atât directă, cât și indirectă, în timp ce imprudența se va manifesta doar ca urmări.

Subiect – persoana fizică responsabilă care la momentul infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Luând în considerație cele menționate supra, menționăm că infracțiunea prevăzută de art. 181 Cod penal este o infracțiune formală în cazul în care se atestă modalitatea de săvârșire a modalității prevăzute la lit. a). În cazul literei b), d) sau e) este o infracțiune materială. În cazul literei c) se atestă o componentă formal-materială.

Reieșind din pedeapsa stabilită de art. 181 Cod penal prin prisma art. 16 alin. (3) Cod penal, aceasta constituie o infracțiune mai puțin gravă.

Particularități, metode și tehnici de investigare

Particularitățile, metodele și tehnicile de investigare a infracțiunilor, în general, este un compartiment de studiu separat al criminalisticii, denumit convențional metodologia sau metodică criminalistică, care constituie un ansamblu de teze științifice, mijloace tehnice, procedee tactice și recomandări metodice, folosite în cercetarea, descoperirea și prevenirea infracțiunilor, având în vedere specificul fiecăreia în parte. Această parte integrantă a criminalisticii reprezintă îmbinarea științifică a tehnicii și tacticii criminalistice și aplicarea acesteia în cercetarea unei infracțiuni concrete sau a unei anumite categorii de infracțiuni.

În ceea ce privește nemijlocit cercetarea infracțiunii prevăzute de art. 181 din Codul penal, mai jos vom evidenția particularitățile, metodele și tehnicile de investigare specifice acestei infracțiuni, reieșind din modalitățile de săvârșire a acesteia, conținute în dispozițiile normei penale și descriind procedeele tehnice și tactice pentru acțiunile de urmărire penală necesare în asemenea cauze.

Până la descrierea detaliată a acțiunilor procesuale, vom identifica elementele de bază ce urmează a fi stabilite în cazul investigării infracțiunii prevăzute de art. 181 Cod penal, în dependență de modalitățile de săvârșire a acesteia sau a consecințelor survenite și anume:

- dacă a avut loc împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale;
- dacă da, care este scopul, motivul, timpul, locul și mijloacele prin care a avut loc împiedicarea;
- în ce constă dreptul electoral, exercitarea liberă a căruia a fost împiedicată;
- cine este victimă a infracțiunii;
- cum s-a manifestat împiedicarea activității organelor electorale;

- cum s-a manifestat blocarea sau atacarea localurilor secției de votare;
- care a fost modalitatea de sustragere a urnei de vot, a documentelor electorale și locul ascunderii lor;
- viața cărei persoane a fost periclitată și în ce mod;
- cui i-au fost cauzate vătămări corporale grave ale integrității corporale sau ale sănătății și în ce circumstanțe;
- care sunt urmările grave survenite în rezultatul săvârșirii infracțiunii și în ce constau acestea.

Elementele din acest paragraf (ca și ale celorlalte infracțiuni) sunt cu titlu de orientare. Acestea sunt elemente de baza asupra cărora ar trebui să atragă atenția ofițerul de urmărire penală la investigarea vreunei infracțiuni. În dependență de un caz concret, ofițerul de urmărire penală alege mijloacele probatorii, inclusiv în baza informațiilor deținute.

Cercetarea la fața locului

În majoritatea cauzelor investigate, una din acțiunile de urmărire penală primară și urgentă este cercetarea la fața locului, acțiune reglementată procesual la art.118 Cod de procedură penală.

Din acțiunile preliminare de cercetare la fața locului, în cazul infracțiunii prevăzute de art. 181 din Codul penal, fac parte: determinarea concretă a locului săvârșirii infracțiunii (de obicei, localul secție de votare și teritoriul adiacent), izolarea și limitarea temporară a accesului altor persoane pentru a reduce la maxim apariția unor urme suplimentare ce nu au tangență cu cercetarea infracțiunii și pentru a minimaliza schimbarea stării de fapt rezultată din săvârșirea infracțiunii, acordarea primului ajutor medical victimelor agresiunilor, în cazul în care acestea există etc.

Reieșind din modalitățile de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art.181 Cod penal, în cazul blocării sau atacării localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă, cercetarea la fața locului se va efectua având ca obiect localul secțiilor de votare concrete, cu fixarea situației existente la momentul cercetării atât în interiorul, cât și în afara secției de vot.

În dependență de modalitatea de blocare sau de atacare a secției de votare, se vor căuta și se vor fixa urmele corespunzătoare, care pot fi urme rezultate din distrugerea localului secției (distrugerii interioare și exterioare ale clădirii secției: deteriorări fizice ale pereților, cioburi de sticlă de la uși și ferestre, distrugerii de mobilier etc.) sau din blocarea secției (deteriorări fizice ale căilor de acces în secție, existența unor impedimente mobile sau de altă natură ce limitează accesul spre incinta secției etc.)

În cazul sustragerii urnelor de vot sau a documentelor electorale, pe lângă elementele generale, se va cerceta locul concret de unde au fost sustrate aceste urne sau documente, cu fixarea urmelor specifice, în special a celor ce țin de accesul la locul unde se aflau urnele sau documentele, activitatea nemijlocită de sustragere și părăsirea locului infracțiunii (ex: urme de forțare a căilor de acces, urme digitale sau de altă natură biologică etc.).

Dacă au fost sustrate doar o parte din documentele electorale, în cadrul cercetării la fața locului se vor fixa documentele rămase cu descrierea amănunțită a lor, pentru a identifica concret documentele lipsă.

În cazul săvârșirii infracțiunii cu periclitarea vieții persoanei, precum și săvârșirea infracțiunii însoțită de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, pe lângă elementele generale, cercetarea la fața locului va fi concentrată în special pe identificarea și fixarea obiectului vulnerant (în cazul în care acesta există), a urmelor lăsate de acesta în ambianța locului, precum și a urmelor de natură biologică rezultate în urma aplicării violenței.

Starea de fapt existentă la momentul cercetării la fața locului, precum și urmele descoperite se fixează procesual în procesul-verbal de cercetare la fața locului și se ridică conform regulilor criminalistice generale.

În cadrul cercetării la fața locului se recomandă aplicarea obligatorie a fotografierii locului infracțiunii și întocmirea unei schițe.

Este posibilă și înregistrarea video în dependență de caz și posibilități, dar acestea sunt chestiuni ce țin de dotarea ofițerului de urmărire penală. În cazul infracțiunilor electorale, pentru cercetarea la fața locului, înregistrarea video nu este atât de necesară, deoarece nu prea sunt elemente care nu ar putea fi fixate fotografic.

Audierea martorului și a părții vătămate

În cazul infracțiunii prevăzute de art.181 Cod penal, în special reieșind din modalitățile de săvârșire a acestei infracțiuni, declarațiile martorilor sau a părții vătămate joacă un rol important și este necesară identificarea rapidă a acestora, cu audierea lor pentru stabilirea circumstanțelor săvârșirii infracțiunii și identificarea făptuitorului.

Astfel, este necesară identificarea și audierea tuturor martorilor posibili, în special a membrilor seției de votare, a altor persoane prezente la locul săvârșirii infracțiunii sau care cunosc careva circumstanțe în legătură cu săvârșirea infracțiunii (observatori electorali, reprezentanți ai concurenților electorali, alegători etc).

În cazul săvârșirii infracțiunii prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare, martorii vor fi audiați cu privire la calitatea lor în procesul electoral, modalitatea și durata de blocare sau de atacare a secției, numărul participanților la infracțiune, acțiunile concrete întreprinse de făptuitor și obiectele folosite de acesta în procesul infracțional, elementele de identificare a făptuitorului, consecințele rezultate în urma blocării sau atacării secției de votare, acțiunile făptuitorului după consumarea infracțiunii, identificarea altor martori care pot relata ceva privitor la săvârșirea infracțiunii etc.

În cazul săvârșirii infracțiunii prin sustragerea urnelor de vot și a documentelor electorale, martorul va fi chestionat cu privire la calitatea sa în procesul electoral, locul concret de aflare a urnelor de vot și a documentelor electorale înainte de a fi sustrate, timpul sustragerii, persoanele responsabile de păstrare, descrierea urnei sustrate, denumirea și conținutul documentului electoral sustras, modalitatea de sustragere, posibilele căi de acces la locul păstrării celor sustrate, identificarea posibilelor motive de sustragere, precum și a posibilitilor suspecti etc.

În cazul săvârșirii infracțiunii cu aplicarea violenței prin peneclitarea vieții persoanei sau cu cauzarea unei vătămări grave a integrității corporale sau a sănătății, martorul și partea vătămată se vor chestiona referitor la: modalitatea de împiedicare a exercitării libere a dreptului electoral sau de împiedicare a activității organelor electorale, elementele de identificare a făptuitorului și a altor participanți, motivul și scopul aplicării violenței, timpul și durata aplicării violenței, caracteristicile obiectului vulnerant (în cazul în care asemenea obiect a fost folosit), numărul loviturilor aplicate, frecvența și intensitatea lor, locurile de pe corp asupra cărora a fost aplicată violența, vătămrile corporale primite, acțiunile făptuitorului după terminarea acțiunilor violente, acordarea primului ajutor medical, identificarea altor martori prezenți la fața locului etc.

Audierea bănuțului, învinuțului

Audierea bănuțului, învinuțului, în cazul în care acesta acceptă să dea declarații, ar cuprinde următoarele aspecte: calitatea lui în procesul electoral, legătura cu vreun organ electoral sau concurent electoral, scopul și motivul împiedicării exercitării dreptului electoral sau a activității organelor electorale, rezultatul scontat, descrierea actelor de pregătire (dacă acestea au existat), rolul lui și al altor persoane la săvârșirea infracțiunii (în cazul în care infracțiunea a fost săvârșită într-o formă complexă a participației), modalitatea de blocare sau atac a localurilor secțiilor de vot, obiectele folosite la săvârșirea infracțiunii, modalitatea de sustragere a urnelor de vot sau a documentelor electorale (de unde avea informația despre locul aflării urnei și al documentelor electorale, modalitatea de intrare și

ieșire din localul de păstrare, locul de ascundere a celor sustrase), scopul și motivul aplicării violenței, obiectele folosite, criteriul după care a fost aleasă anume acea victimă etc.

Percheziția și ridicarea obiectelor

Acțiunea de urmărire penală reglementată procesual la art.125-132 CPP, și anume percheziția, în cadrul investigării infracțiunii prevăzute la art.181 Cod penal, urmează a fi aplicată în cazul în care există o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere, într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla anumite instrumente folosite la săvârșirea infracțiunii, obiecte dobândite de pe urma săvârșirii infracțiunii sau alte obiecte și documente ce ar putea avea importanță pentru cauza penală, în special obiecte folosite la blocarea și atacarea localurilor secțiilor de vot, planuri de acțiune, hărți, legislație electorală și obiecte folosite la blocarea și atacarea săvârșirii a infracțiunii care ar proba pregătirea acestei fapte infracționale, urne de vot și documente electorale sustrase, obiecte folosite pentru cauzarea vătămarilor corporale, haine și alte obiecte de vestimentație folosite de făpturitor în timpul săvârșirii infracțiunii pentru a fi comparate cu cele relatate de martori, precum și pentru a identifica diferite urme ale deteriorărilor fizice, urme de natură biologică etc.

Obiectele și documentele depistate în urma percheziției vor fi fixate și ridicate conform regulilor criminalistice generale.

Modalitățile tactice ale ridicării obiectelor sunt similare percheziției, cu excepția temeiurilor procesuale de dispunere a acestei acțiuni de urmărire penală, care constau în dispunerea de probe de către organul de urmărire penală, care indică exact locul sau persoana la care se află acestea.

Prezentarea spre recunoaștere

O altă acțiune de urmărire penală care poate fi necesară în cadrul infracțiunii prevăzute de art.181 Cod penal este prezentarea spre recunoaștere a persoanei, în special a făpturitorului, în cazul în care martorii sau partea vătămată nu se cunoșteau anterior cu aceasta.

De asemenea, în cadrul investigării poate fi necesară prezentarea spre recunoaștere a obiectului, în special a celui folosit la blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare și la cauzarea vătămarilor corporale, în cazul aplicării violenței.

Expertiza

Un element practic indispensabil pentru calificarea faptei în investigarea infracțiunii prevăzute de art.181 Cod penal, în special în cazul infracțiunilor materiale, cu survenirea consecințelor sub forma vătămarilor corporale îl constituie numirea expertizei medico-legale, care va stabili dacă persoana supusă expertizei prezintă careva vătămări corporale, care este localizarea și numărul lor, caracteristicile, modalitățile de provocare, particularitățile obiectului vulnerant, gradul de gravitate, posibilitatea survenirii vătămarilor în circumstanțele descrise în ordonanța de numire a expertizei ș.a.

O expertiză medico-legală poate fi numită și în privința bănuțului, învinutului în cazul în care, ca urmare a săvârșirii infracțiunii (ex: opunerea de rezistență de către victima violenței), pe corpul acestuia au rămas careva leziuni.

De asemenea, în cazul descoperirii unor urme de natură biologică în cadrul cercetării la fața locului sau a percheziției, precum și în cazul examinării corporale a părții vătămate, se va numi expertiza medico-legală a acestor urme, scopul căreia este de a stabili originea lor din perspectiva identificării persoanei de la care provin aceste urme.

Un alt gen de expertiză în cazul investigării infracțiunii prevăzute de art.181 Cod penal poate fi cel al diferitelor urme de substanțe cu care s-a atacat, de exemplu, sau s-a blocat localul secției de vot sau expertiza traseologică a urmelor de pătrundere prin forțare în localul secției de vot ș.a.

2.2. Articolul 181¹ Cod penal. Coruperea alegătorilor

Articolul 181¹. Coruperea alegătorilor

(1) Oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să își exercite drepturile sale electorale într-un anumit mod în cadrul alegerilor parlamentare, locale ori în cadrul referendumului

se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 850 unități convenționale sau cu închisoare de la un an la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) În categoria bunurilor prevăzute la alin. (1) sunt incluse și băuturile alcoolice, produsele din tutun și produsele alimentare.

(3) Nu intră în categoria bunurilor prevăzute la alin. (1) materiale și obiecte de agitație electorală, achitate din fondul electoral, ce poartă numele și prenumele candidatului, respectiv denumirea partidului politic, semne sau simboluri ale concurenților electorali, precum: afișe, pliante, cărți poștale, calendare, caiete, ilustrate, pixuri, brichete, cutii de chibrituri, insigne, ecusoane, CD-uri, DVD-uri, suporturi de stocare USB, fanioane, steaguri, cărți, pungi, tricouri, chipiuri, eșarfe, fulare, a căror valoare pentru o unitate nu depășește două unități convenționale.

Analiza juridico-penală a faptei

În varianta inițială a Codului penal, nu era incriminată infracțiunea de corupere a alegătorului, în timp ce în majoritatea statelor europene era incriminată o asemenea faptă.

Spre exemplu, în Codul penal al României în anul 2004 a fost introdus art. 386 care prevede ca infracțiune, ferirea sau darea de bani, de bunuri ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să voteze sau să nu voteze o anumită listă de candidați ori un anumit candidat se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. Nu intră în categoria bunurilor prevăzute în alin. (1) bunurile cu valoare simbolică, inscripționate cu însemnele unei formațiuni politice.

În Republica Moldova, la 4 mai 2010, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat hotărârea nr. 79 privind modificarea hotărârii Parlamentului nr. 421 din 16 decembrie 2004 pentru aprobarea Strategiei Naționale de prevenire și combatere a corupției și Planului de acțiuni pentru realizarea strategiei pe anul 2010 pentru implementarea strategiei. Potrivit strategiei respective, a fost inclus ca obiectiv elaborarea proiectului de lege privind completarea Codului penal al Republicii Moldova cu dispoziții referitoare la incriminarea cumpărării voturilor și mituirea alegătorilor. Acest obiectiv a fost propus în scopul diminuării corupției în activitatea politică.

Prin Legea nr. 245 privind modificarea și completarea unor acte legislative din 2 decembrie 2011 a fost introdus art. 181¹ care incriminează faptele de corupere a alegătorilor, articol ce a fost modificat prin Legea nr. 53 din 29 martie 2013 pentru modificarea și completarea art. 181¹ Cod penal și prin Legea nr. 207 pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29 iulie 2016.

Noțiunea de corupție este definită de către Legea nr. 90 din 25 aprilie 2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției, care prevede că **corupție** este faptă ilegală care afectează exercitarea normală a funcției și care constă fie în folosirea de către subiectul actelor de corupție sau al faptelor de comportament corupțional a funcției sale pentru solicitarea, primirea sau acceptarea, direct sau indirect, pentru sine sau pentru o altă persoană, a unor foloase materiale sau a unui avantaj necuvenit,

fie în promisiunea, oferirea sau acordarea ilegală a unor asemenea foloase sau avantaje necuvenite subiecților actelor de corupție.

Infracțiunea de corupere a alegătorului este o infracțiune specială față de infracțiunile de corupție.

Obiectul juridic generic al infracțiunii este expus la analiza juridico-penală a art. 181 Cod penal.

Obiectul juridic special al infracțiunii constituie relațiile sociale cu privire la realizarea, în conformitate cu art. 38 din Constituție, a dreptului de vot și a dreptului de a fi ales, sub aspectul libertății alegătorilor de a-și forma o opinie fără influențe de natura oferirii sau dării de bani, bunuri, servicii ori alte foloase în scopul de a-l determina pe alegător să-și exercite drepturile sale electorale într-un mod în cadrul alegerilor parlamentare, ori în cadrul referendumului.

Obiectul material al infracțiunii este exprimat în însăși dispoziția articolului care prevede **"bani, bunuri, servicii ori alte foloase"**.

 Banii – Conform art. 1 din Legea nr. 1232 din 15 decembrie 1992 cu privire la bani, unitatea monetară a Republicii Moldova o constituie leul (moldovenesc) egal cu 100 de bani. Numerarul se află în circulație sub formă de semne bănești de hârtie (bancnote) și metalice (monede). Cu toate acestea, noțiunea de bani în accepțiunea articolului analizat este mult mai vastă. Prin bani, ca semne bănești se subînțeleg bancnotele sau monedele metalice, inclusiv cele jubiliare ori comemorative, emise de Banca Națională a Moldovei sau de către alt organ autorizat al altui stat, care se află în circulație la momentul comiterii infracțiunii. Ceea ce este important este ca aceste semne bănești să fie recunoscute ca mijloc de bani în statul emitent.

În ceea ce privește bancnotele eliberate de către entitățile regionale care nu sunt recunoscute la nivel internațional ca state, spre exemplu, în cazul Transnistriei, acestea nu pot constitui obiect material al art. 181¹ din Codul penal în sensul noțiunii de bani.

În acest sens, este pronunțată și o hotărâre CtEDO în cauza Ziaunus împotriva Republicii Moldova, în care Curtea a notat că nu a fost disputat faptul că reclamantul intenționa să pună în circulație bancnotele respective, care la data evenimentelor nu erau acceptate ca bani reali nicăieri în lume, nici măcar în autoproclamata „RMN”. Dimpotrivă, conform contractului, el trebuia să transfere bancnotele unei companii numismatice pentru ca acestea să fie vândute ca articole cu valoare pur de colecție. Acest aspect face diferența clară între prezenta cauză și situațiile de confiscare a banilor falsificați care, în principiu, pot fi vânduți ca bunuri sau servicii, precum și situațiile care vizează banii emiși de entități autoproclamate care se află în circulație pe teritoriul acestei entități și, astfel, pe teritoriul recunoscut internațional al statului.

Altă chestiune asupra căreia a insistat Curtea Supremă de Justiție este faptul că în Republica Moldova doar Banca Națională are dreptul de a emite bancnote. Astfel, bancnotele emise de alte entități, precum băncile din „RMN”, sunt ilegale și nu pot face parte din „circuitul legal”. Guvernul le-a denumit „articole ilegale” care au trebuit confiscate. Curtea notează, în primul rând, că reclamantul nu a fost acuzat de emitere de bancnote. În plus, ea consideră că raționamentul și termenul utilizat sunt foarte largi, odată ce orice alte articole pot fi incluse în această categorie. De exemplu, orice monedă sau bancnotă veche ar fi trebuit să fie considerată „ilegală”. Noțiunea de „articole ilegale”, în felul definit de Guvernul R. Moldova, este inacceptabil de flexibil și permite aplicarea selectivă de către autorități, în lipsa unor criterii clare. De asemenea, din argumentele Guvernului R. Moldova pe marginea articolului 41 al Convenției reiese că, în ciuda faptului că le considera „articole ilegale”, aceste bancnote ar putea fi restituite reclamantului, în cazul în care Curtea ar constata o încălcare a articolului 1 al Protocolului nr.1 la Convenție și, în asemenea caz, reclamantul ar fi capabil să execute contractul prin livrarea bancnotelor companiei contractante.

Curtea nu a sugerat că statul nu-și poate proteja suveranitatea prin confiscarea bunurilor entităților autoproclamate sau a articolelor produse de acestea, chiar și în cazul în care acestea aparțin unor persoane terțe. Acest lucru este valabil mai ales atunci când aceste articole transmit prin ele însele un mesaj/declarație privind suveranitatea, cum ar fi bancnote sau steaguri. Totuși, în asemenea cazuri, autoritățile realizează o ingerință în dreptul de proprietate al unor persoane private sau grupuri, ingerință care trebuie să fie legală și justificată.

Prin urmare, bancnotele entităților care luptă pentru suveranitate, însă nu sunt recunoscute ca state la nivel internațional, nu sunt calificate ca bani, dar pot constitui bunuri în accepțiunea art. 181¹ Cod penal.

Cu referire la valutele organizațiilor internaționale, cum ar fi euro, spre exemplu, menționăm că valuta organizațiilor internaționale, de asemenea, constituie obiectul articolului în cauză, deoarece valuta este recunoscută la nivel interstatal în baza acordurilor internaționale, iar statul urmează să-și asume și să execute acordurile asumate.

 Bunuri – art. 3 din Legea nr. 190 din 26 iulie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului definește noțiunea de mijloace financiare ca orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, acte sau alte instrumente juridice în orice formă, inclusiv în formă electronică ori digitală, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active). În conformitate cu art. 285 din Codul civil, bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropiierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale. Lucruri sunt obiectele corporale în raport cu care pot exista drepturi și obligații civile.

Servicii – o definiție legală a noțiunii de serviciu este dată în Legea nr. 105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorului, care definește ca serviciu activitatea, alta decât cea din care rezultă produse, desfășurată în scopul satisfacerii unor necesități ale consumatorilor. Este important de menționat că, pentru calificarea în sensul legii penale, serviciile se acordă fără achitarea efectivă a acestora. Remunerația ilicită sub formă de servicii, presupune activități, altele decât cele din care rezultă produse, realizate în vederea satisfacerii necesităților coruptului sau a unei persoane apropiate acestuia. La categoria serviciilor ca remunerație ilicită se referă: serviciile de transport, de turism, de asigurări, de comunicație, de instruire, serviciile juridice, de asistență medicală, de publicitate etc.

Mai mult, la alegerile prezidențiale din 2016, au fost raportate mai multe cazuri de transport organizat, care considerăm că poate constitui o formă de corupere în cazul modificării legii penale și incriminării coruperii alegătorilor în cadrul alegerilor Președintelui Republicii Moldova.

Prin **alte foloase** putem defini orice beneficiu, **privilegii, avantaje** acordate de către o persoană în vederea acordării votului.

La acest aspect, poate apărea întrebarea dacă avantajele legale pot constitui obiect al articolului în cauză, și anume acordarea unor indemnizații, mărirea pensiei, scutiri de la anumite plăți. În acest sens, relevăm că, în timp ce aceste atribuții legale sunt atribuite unui organ, ele nu pot fi calificate ca obiecte materiale în sensul art. 181¹ din Codul penal.

Acest articol prevede expres care dintre obiectele materiale nu pot constitui obiect material al infracțiunii respective.

Nu intră în categoria bunurilor prevăzute la alin. (1) *materiale și obiecte de agitație electorală, achitate din fondul electoral, ce poartă numele și prenumele candidatului, respectiv denumirea partidului politic, semne sau simboluri ale concurenților electorali, precum: afișe, pliante, cărți poștale, calendare, caiete, ilustrate, pixuri, brichete, cutii de chibrituri, insigne, ecusoane, CD-uri, DVD-uri, suporturi de stocare USB, fanioane, steaguri, cărți, pungi, tricouri, chipiuri, eșarfe, fulare, a căror valoare pentru o unitate nu depășește două unități convenționale.*

În conformitate cu art. 1 din Codul electoral, *agitație electorală* sunt acțiuni de pregătire și difuzare a informației, care au scopul de a-i determina pe alegători să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali.

Este important de menționat că materialele de agitație electorală urmează să conțină expres datele indicate în art. 181¹ alin. (3) din Codul penal.

Prin urmare, obiectele agitației electorale urmează să întrunească următoarele condiții:

- 1) Să reprezinte materiale sau obiecte de agitație electorală (art. 1 din Codul electoral);**
- 2) Să poarte numele și prenumele candidatului, respectiv denumirea partidului politic, semne sau simboluri ale concurenților electorali;**
- 3) Să se concretizeze în afișe, pliante, cărți poștale, calendare, caiete, ilustrate, pixuri, brichete, cutii de chibrituri, insigne, ecusoane, CD-uri, DVD-uri, suporturi de stocare USB, fanioane, steaguri, cărți, pungi, tricouri, chipiuri, eșarfe, fulare. Potrivit art. 1 din Codul electoral, *afișele electorale sunt apeluri, declarații, fotografii și alte materiale* utilizate de concurenții electorali în scop de agitație electorală.**
- 4) Să fie achitați din fondul electoral.** În acest sens, art. 38 alin.(2) din Codul electoral prevede că finanțarea directă și/sau indirectă, precum și susținerea materială prin alte forme a campaniilor electorale ale concurenților electorali de către persoane fizice sau juridice se efectuează cu respectarea următoarelor condiții:
 - a) concurentul electoral deschide la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral”, transferând în el mijloace financiare proprii, precum și alte mijloace bănești primite în condițiile legii de la persoane fizice cetățeni ai Republicii Moldova ori de la persoane juridice din țară și anunță Comisia Electorală Centrală despre persoana responsabilă de finanțele sale (trezorerul). Candidații în alegeri nu pot fi desemnați trezoreri;
 - b) contul cu mențiunea „Fond electoral” poate fi deschis și până la înregistrarea concurentului electoral, cu condiția ca orice încasări și cheltuieli de pe acest cont să se facă doar după înregistrarea concurentului electoral;
 - c) concurentul electoral care nu-și deschide un cont la bancă cu mențiunea „Fond electoral” informează despre aceasta Comisia Electorală Centrală și desfășoară doar activități de campanie sau promovare electorală ce nu implică cheltuieli financiare;
 - d) plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral se stabilește de către Comisia Electorală Centrală, luând ca bază de calcul un coeficient înmulțit cu numărul de alegători din circumscripția electorală în care au loc alegerile;
 - e) plafoanele donațiilor din partea persoanelor fizice și juridice în contul „Fond electoral” pentru o campanie electorală constituie 200 și, respectiv, 400 de salarii medii lunare pe economie stabilite pentru anul respectiv;
 - f) persoanele juridice pot vira mijloace bănești pe contul „Fond electoral” numai prin transfer, împreună cu o notă informativă despre inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social și cu o declarație pe propria răspundere privind lipsa restricțiilor prevăzute la lit. d);
 - g) persoana juridică care transferă mijloace bănești pe contul „Fond electoral” îi va informa pe acționarii sau pe membrii săi despre operațiunile astfel efectuate;
 - h) donațiile oferite în numerar de către persoanele fizice se însoțesc de un formular completat care se anexează la documentele contabile ale concurentului electoral susținut. Modelul formularului privind donațiile oferite în numerar se aprobă de Comisia Electorală Centrală;
 - i) mijloacele financiare din „Fondul electoral” pot fi utilizate numai după declararea lor la Comisia Electorală Centrală sau la consiliul electoral de circumscripție, în cazul candidaților independenți în alegerile locale;
 - j) mijloacele financiare transferate pe conturile cu mențiunea „Fond electoral” nu pot fi folosite în scopuri personale.

Toate cheltuielile pentru campania electorală se efectuează din mijloacele de pe contul cu mențiunea „Fond electoral”.

5) Valoarea lor pentru o unitate nu depășește două unități convenționale

În conformitate cu art. 34 alin. (1) din Codul contravențional, o unitate convențională este egală cu 50 lei.

În concluzie, relevăm că obiectele agitației electorale urmează obligatoriu să conțină cumulativ toate cele 5 caracteristici pentru ca să fie exceptate de la obiecte materiale ale articolului în cauză.

Victima. Articolul respectiv nu are victimă. Deși, aparent, alegătorul ar fi victima infracțiunii în cauză, totuși el nu poate fi considerat victimă, întrucât nu este lezat niciun drept al acestuia.

Suplimentar, relevăm că dreptul la vot, mai ales dreptul de a alege este garantat de Constituția Republicii Moldova și de alte acte adiționale. Cu toate acestea, dreptul la vot presupune libertatea titularului de a-l exercita sau nu, de a-l executa în privința unui candidat, sau partid politic. În cazul în care alegătorul decide să-și exercite dreptul la vot, trebuie să-l exercite cu bună credință, întrucât vicierea votului presupune și modificarea rezultatelor alegerilor. Prin urmare, considerăm că legea trebuie să prevadă o pedeapsă și pentru alegător pentru coruperea acestuia.

Subiect: Din sancțiunea normei analizate rezultă că subiectul articolului în cauză este atât persoana fizică, cât și persoana juridică.

Persoana fizică este persoana care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani. Cu toate acestea, norma respectivă nu prevede ca circumstanță agravantă comiterea infracțiunii de către candidații independenți, membri ai partidelor politice, concurent electoral.

În acest sens, Codul electoral definește următoarele noțiuni:

 candidat - persoană care candidează pentru ocuparea unei funcții publice eligibile din partea partidelor, a altor organizații social-politice, a blocurilor electorale;

 candidat independent - persoană care își desemnează candidatura pentru ocuparea unei funcții publice eligibile independent de partide, de alte organizații social-politice și de blocurile electorale;

 concurenți electorali:

– candidații independenți, înregistrați de Comisia Electorală Centrală, precum și partidele, alte organizații social-politice și blocurile electorale ale căror liste de candidați au fost înregistrate de Comisia Electorală Centrală – în cazul alegerilor parlamentare;

– candidații pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, înregistrați de Comisia Electorală Centrală – în cazul alegerilor prezidențiale;

– partidele, alte organizații social-politice, blocurile electorale și persoanele care candidează pentru funcția de primar sau de consilier în consiliul local și care sunt înregistrate de consiliile electorale de circumscripție respective – în cazul alegerilor locale;

 persoane autorizate să asiste la operațiunile electorale

Reprezentanți și observatori ai concurenților electorali în organele electorale, observatori acreditați de consiliile electorale de circumscripție, observatori acreditați de Comisia Electorală Centrală, precum și reprezentanți ai mijloacelor de informare în masă.

 membru de partid – reieșind din Legea nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice, membru de partid este cetățeanul cu drept de vot care a aderat la un partid politic.

Considerăm că comiterea infracțiunii de către persoanele menționate supra, urmează să constituie o circumstanță agravantă, întrucât subiecții menționați supra sunt subiecți activi în cadrul organizării alegerilor.

✚ Pentru ca **persoana juridică** să fie subiect al infracțiunii este necesar să întrunească condițiile stabilite de art. 16 alin. (3) din Codul penal, și anume o **persoană juridică**, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe:

a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice;

b) fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere;

c) fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere.

În acest sens, Codul electoral definește drept:

✚ **organizații social-politice** - partide, fronturi, ligi, mișcări politice de masă, înregistrate în condițiile Legii privind partidele și alte organizații social-politice;

✚ **partide** - asociații benevole ale cetățenilor, constituite și înregistrate în condițiile Legii privind partidele și alte organizații social-politice.

Latura obiectivă. În acest sens, legea penală prevede ca modalități de comitere a laturii obiective oferirea sau darea de bani, bunuri, servicii ori alte foloase. Respectiv, latura obiectivă se concretizează în:

✚ Oferirea de bani, bunuri, servicii ori alte foloase;

✚ Darea de bani, bunuri servicii ori alte foloase.

1. Oferirea de bani, bunuri servicii ori alte foloase presupune prezentarea, etalarea, înfățișarea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine.

Oferirea este un act unilateral al corupătorului. De aceea, pentru aplicarea răspunderii conform art. 181¹ CP, nu contează dacă destinatarul oferiții o acceptă sau o respinge. Este suficientă realizarea oferiții de către corupător. Oferirea trebuie să implice un caracter precis, concretizat într-o acțiune efectivă, reală, nu imaginară. Este suficient ca oferirea să fie inteligibilă pentru persoana interesată, care, cunoscând nuanțele relevante, să fie în măsură să-i înțeleagă semnificația. Oferirea poate fi precedată de promisiune, dar, în asemenea caz, infracțiunea se consumă odată cu oferirea, nu și promisiunea.

2. Darea de bani, bunuri, servicii ori alte foloase constituie înmânarea, remiterea, predarea efectivă a remunerației ilicite de către corupător. Spre deosebire de oferiție, darea este necesarmente bilaterală, adică implică acțiunea corelativă de primire a remunerației ilicite, acțiune săvârșită de corupător. Ca să existe infracțiune în modalitatea de dare, conform prevederilor art. 181¹ CP, nu are relevanță cui aparține inițiativa – coruptului sau corupătorului.

Darea - primirea – trecerea banilor, serviciilor, sau altor foloase din posesia făptuitorului în posesia alegătorului, făptuitorul pierzând posesia.

E de menționat că legea penală nu specifică care sunt metodele de comitere a infracțiunii, însă în doctrină au fost evidențiate mai multe metode:

1) **Momirea** – crearea unei organizații filantropice, care se asociază cu un partid sau un candidat independent ori membru de partid. Organizația filantropică este înființată înainte de începerea campaniei electorale și, de regulă, este promovată ca o activitate de sine stătătoare față de activitatea partidului politic, a candidatului independent ori a concurentului electoral. E de menționat că această activitate poate fi desfășurată în afara campaniei electorale, deoarece, potrivit art. 38 alin. (4) din Codul electoral, concurenților electorali li se interzice să ofere alegătorilor bani, să le distribuie fără plată bunuri materiale, inclusiv din ajutoare umanitare sau din alte acțiuni de binefacere. Cu toate acestea, scopul organizațiilor filantropice este de a acumula voturi prin acțiuni de binefacere. În Republica Moldova, în ultimul timp se folosește această metodă de corupere a alegătorului, deși din moment ce activitatea filantropică este permisă prin lege și persoana nu comite careva acte ilegale, nu este temei de a trage la răspundere penală, potrivit art. 181¹ Cod penal.

2) **Contractul** – încheierea contractelor sociale cu alegătorii. Acest gen de contracte se încheie în mod colectiv de către concurentul electoral și alegătorii. Aceste contracte pot fi de 2 categorii. A) prin care concurentul electoral garantează că, în urma alegerii acestuia, va îndeplini careva obiective politice – spre exemplu, lupta cu corupția, mărirea pensiilor, salariilor. B) prin contractele colective, concurentul electoral se obligă ca, în urma acordării votului, acesta să presteze gratis careva servicii ori să transfere careva mijloace bănești din “Fondul electoral” pe contul acestuia ori a membrilor familiei acestuia. În primul caz, încheierea contractului social nu poate constitui o metodă de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 181¹ Cod penal, întrucât acestea sunt niște obiective politice, care fac parte din programul electoral al candidatului. În ceea ce privește modalitatea B de încheiere a contractelor, menționăm că legea este foarte explicită referitor la modalitățile de comitere a laturii obiective, și anume legea prevede 2 acțiuni: oferirea și darea. Legea nu încadrează promisiunea ca infracțiune, spre deosebire de art. 325 din Codul penal. Cu toate acestea, promisiunea poate fi încadrată ca o pregătire de corupere a alegătorului.

3) **Transportul organizat** este o modalitate de serviciu prestat, despre care ne-am expus deja supra (vezi pct. 4.1. din prezentul Comentariu).

4) **Oferirea de cadouri simbolice** – această metodă este foarte răspândită în Republica Moldova, care a fost constatată în diverse rapoarte ale observatorilor campaniei electorale atât naționali, cât și internaționali. Astfel, partidele politice sau candidații electorali oferă produse alimentare sub formă de cereale, cartofi, conserve puse într-o sacoșă cu simbolurile partidului politic ori ale candidatului electoral. Uneori aceste produse alimentare nu conțin niciun logotip, dar persoana care le oferă este îmbrăcată într-o haină cu logotipul partidului politic sau al candidatului electoral. Această metodă a fost pe larg reflectată și în presa națională.

5) **Organizarea concertelor și a demonstrațiilor culturale** – Această metodă este folosită în cadrul campaniei electorale și presupune organizarea unor manifestații culturale în care participă artiști, actori celebri își interpretează piesele, programele culturale fiind achitate de către concurenții electorali, dar accesul pentru alegători fiind gratis. În fond, acestea sunt niște servicii de recreere și o formă de corupere a alegătorilor, deoarece în cadrul manifestațiilor culturale concurenții electorali fac agitație electorală cu scopul de a convinge alegătorii să voteze pentru un candidat sau altul.

În cadrul alegerilor din Republica Moldova, s-au manifestat și alte forme de corupere a alegătorului.

În cadrul campaniei electorale pentru alegerile Președintelui Republicii Moldova din 30 octombrie (13 noiembrie) 2016, Comisia Electoral Centrală a scos din cursă un concurent electoral pentru **deschiderea magazinelor sociale** pentru anumite categorii de alegători (pensionari) deținători ai cardurilor corespunzătoare. Magazinele sociale presupun cumpărarea produselor alimentare (lapte, pâine) la un preț redus decât prețul de piață. Acestea erau deschise și susținute de către concurentul electoral și partidul politic care a înaintat candidatura respectivă. În fond, aceasta reprezintă o formă clasică de corupere a alegătorului prin oferirea de bunuri la un preț mai mic decât prețul de piață.

Susținerea candidaților electorali de către instituțiile de stat, conducătorii cărora sunt membri de partid. De regulă, această formă este foarte greu de probat prin probe pertinente și concludente. Membrii partidelor politice, folosindu-se însă de resursele administrative, întreprind anumite acțiuni de încurajare, de promovare a unor campanii sociale, de efectuare a unor servicii care, de regulă, sunt de competența autorității publice respective. Totodată, pe lângă calitatea de funcționar de stat pe care o au, sunt și membri de partid care însoțesc candidatul electoral la întâlnirile cu alegătorii sau la alte manifestații și întruniri. Prin urmare, funcționarul public în cauză se asociază alegătorului cu un membru de partid activ, care contribuie la dezvoltarea socială.

Totuși, cele mai răspândite forme de corupere a alegătorilor în Republica Moldova sunt oferirea de bani, produse alimentare, băuturi alcoolice și alte bunuri atât pe durata campaniilor electorale, cât și în ziua alegerilor.

De regulă, coruperea alegătorilor este însoțită de forme de control al votului.

O metodă de control este fotografierea votului acordat cu telefonul personal ori cu telefonul acordat de către făptuitor, oferirea buletinelor de vot sustrase, pe care deja este aplicată ștampila "votat", alegătorul având misiunea doar de a înlocui buletinul de vot și a introduce în urna de vot buletinul acordat, iar pe cel fără ștampilă - de a-l acorda făptuitorului. O altă metodă este însoțirea alegătorului de către o persoană care are misiunea de a controla pentru cine acordă votul alegătorul.

Aceste activități de corupere a alegătorilor pot fi realizate nemijlocit sau cu ajutorul intermediarilor, activitatea cărora va fi calificată prin prisma art. 42 (complice) la săvârșirea infracțiunii de corupere a alegătorilor.

Timpul comiterii infracțiunii - Codul penal al Republicii Moldova prevede expres timpul săvârșirii infracțiunii, și anume în cadrul **alegerilor parlamentare, locale ori în cadrul referendumului**.

În acest sens, deocamdată Codul penal nu prevede comiterea infracțiunii de corupere a alegătorilor în cadrul campaniilor prezidențiale. În prezent, există un proiect de lege aprobat de Parlament, care urmează să intre în vigoare, prin care este modificat art. 181¹ din Codul penal în vederea includerii și perioadei alegerilor prezidențiale. Cu toate acestea, acțiunile de corupere a alegătorilor săvârșite în perioada electorală prezidențială din anul 2016 nu pot fi încadrate ca infracțiuni în sensul art. 181¹ Cod penal, întrucât la momentul alegerilor din anul 2016 legea nu califica drept infracțiune coruperea alegătorilor în cadrul alegerilor prezidențiale.

În acest context, Codul electoral definește următoarele noțiuni:

alegeri – în cazul în care nu se face vreo specificare, este vorba de alegerile în Parlament, pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, în autoritățile administrației publice locale, precum și referendumuri. Aceeași noțiune vizează acțiunile cetățenilor, partidelor și altor organizații social-politice, blocurilor electorale, organelor electorale și altor organe de stat, orientate spre întocmirea listelor electorale, desemnarea și înregistrarea candidaților, efectuarea agitației electorale, votarea și constatarea rezultatelor votării, precum și alte acțiuni electorale întreprinse în conformitate cu legislația în vigoare;

alegeri generale - orice tip de alegeri care au loc într-o singură zi, de duminică sau în oricare altă zi indicată în actul de stabilire a alegerilor, pe întreg teritoriul țării;

alegeri anticipate - alegerea organului electiv în cazul încetării înainte de termen a mandatului sau dizolvării acestuia ori în cazul reorganizării administrativ-teritoriale;

referendum - scrutin prin care poporul își exprimă opțiunea în cele mai importante probleme ale statului și societății în ansamblu, având drept scop soluționarea acestora, precum și consultarea cetățenilor în probleme locale de interes deosebit.

Codul penal prevede perioada concretă și anume:

Alegerile parlamentare, ca noțiune și perioadă, este mult mai largă și asta deducem din următoarele prevederi legale. În conformitate cu art. 76 din Codul electoral, alegerile deputaților în Parlament se desfășoară în cel mult 3 luni de la expirarea mandatului Parlamentului sau de la dizolvarea Parlamentului. Data alegerilor Parlamentului se stabilește prin hotărârea Parlamentului cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor. În cazul dizolvării Parlamentului, prin același decret al Președintelui Republicii Moldova, se stabilește data alegerii noului Parlament. Alegerile anticipate vor avea loc peste cel puțin 60 de zile, dar nu mai târziu de 3 luni de la dizolvarea Parlamentului. Astfel, se consideră că alegerile parlamentare încep din data emiterii de către Parlament/Președinte a hotărârii/decretului cu privire la stabilirea datei alegerilor. Totodată, alegerile parlamentare se încheie la data validării rezultatelor alegerilor de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova.

Totodată, în cadrul alegerilor parlamentare se includ și alegerile repetate și anticipate.

Alegerile locale – În conformitate cu art. 122 din Codul electoral, data alegerilor locale generale sau anticipate se stabilește prin hotărârea Parlamentului, cu cel puțin 60 de zile înainte de alegeri. Data votării repetate, a alegerilor noi și a celor parțiale se stabilește de către Comisia Electorală Centrală în condițiile prezentului Cod. Prin urmare, data alegerilor locale se consideră data emiterii de către Parlament a hotărârii cu privire la stabilirea datei alegerilor locale și se finalizează la data validării acestora de către instanțele de judecată. Și în cazul alegerilor locale se includ alegeri repetate, alegeri noi și alegeri parțiale.

Referendumul – Potrivit art. 142 alin. (1) și alin. (3) din Codul electoral, referendumul republican se desfășoară în scopul exercitării puterii poporului și participării lui nemijlocite la conducerea și administrarea treburilor de stat. Actele adoptate prin referendum republican au putere juridică după confirmarea lor de către Curtea Constituțională și sunt executorii pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Articolul 151 din Codul electoral prevede că data referendumului republican se stabilește de către Parlament prin hotărâre, dacă referendumul este inițiat de cetățeni sau de deputați în Parlament, ori de către Președintele Republicii Moldova prin decret, dacă referendumul este inițiat de acesta și are caracter consultativ. Prin urmare, perioada referendumului începe din momentul adoptării de către Parlament a hotărârii cu privire la organizarea referendumului și confirmarea acestuia de către Curtea Constituțională. Aici se include perioada tuturor tipurilor de referendum republican, care pot fi constituționale, legislative, privind demiterea Președintelui Republicii Moldova și consultative, precum și locale.

Alegerile prezidențiale - Conform art. 98 alin. (1) și (3) din Codul electoral, alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se vor desfășura cu cel puțin 30 de zile și cel mult 60 de zile înainte de expirarea mandatului Președintelui în funcție. Parlamentul stabilește data alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor. Potrivit art. 112 alin. (1) din Codul electoral, Curtea Constituțională confirmă rezultatele alegerilor și validează alegerea unui candidat, adoptând o hotărâre care se publică imediat. Prin urmare, perioada alegerilor prezidențiale începe la data adoptării hotărârii de către Parlamentul Republicii Moldova și se finalizează la data validării rezultatelor de către Curtea Constituțională.

Latura subiectivă – se caracterizează prin intenție directă. Codul penal nu prevede ca element de încadrare motivul săvârșirii, deși acestea pot fi diverse: dorința făptuitorului sau a altei persoane de a avea o funcție, dorința de a trece în al doilea tur, de a obține rezultate avantajoase etc.

Scopul infracțiunii – Articolul 181¹ prevede ca element de încadrare **scopul determinării alegătorului să își exercite drepturile sale electorale**.

Prin noțiunea de determinare a alegătorului să își exercite drepturile electorale se subînțelege exercitarea votului electoral într-un anumit mod, sau pentru un concurent electoral sau opțiune expusă la referendum. Acest scop trebuie să-l determine pe alegător să-și exprime votul său în cadrul alegerilor parlamentare, locale și referendum. Oricare alt scop de determinare nu va putea fi calificat potrivit art. 181¹ Cod penal.

Modalitatea de exercitare a votului de către alegător este reglementată de prevederile Codului electoral. Astfel, Capitolul 9 din Codul electoral, art. 50-55, reglementează procedura votării cu următoarele completări:

- Articolul 84 din Codul electoral reglementează votarea în cadrul alegerilor parlamentare.
- Articolul 101 din Codul electoral reglementează procedura de votare din cadrul alegerilor prezidențiale.
- Articolul 131 din Codul electoral reglementează procedura de votare din cadrul alegerilor locale;

Articolul 164 din Codul electoral reglementează procedura de votare din cadrul referendumului.

Infrațiunea prevăzută de art. 181¹ Cod penal este una formală și se consumă din momentul comiterii acțiunii de corupere.

Codul penal prevede pentru săvârșirea infracțiunii respective o pedeapsă cu amendă în mărime de la 500 la 850 unități convenționale sau cu închisoare de la un an la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice, ceea ce prin prisma art. 16 Cod penal se consideră o infracțiune mai puțin gravă.

Particularități, metode și tehnici de investigare

Elementele și întrebările de bază ce urmează a fi clarificate în cazul investigării infracțiunii prevăzute de art. 181¹ din Codul penal, pot fi descrise după cum urmează:

- dacă a avut loc actul de corupere a alegătorilor;
- de cine a fost sesizată fapta;
- la ce etapă electorală a intervenit actul de corupere a alegătorului;
- cine și din numele cui a oferit sau a dat bani, bunuri, servicii ori alte foloase (calitatea electorală, funcția etc.);
- în ce anume constă obiectul material al coruperii: bani, bunuri și servicii (în ce anume constau aceste bunuri și servicii), alte foloase (ce fel de foloase) și care este sursa acestuia;
- în privința cui a fost îndreptată acțiunea de corupere (are sau nu calitatea de alegător);
- în ce condiții a avut loc actul de corupere, cum s-a manifestat acesta;
- este sau nu implicat în coruperea alegătorului vreun concurent electoral, cum și cine este acesta;
- și-a atins sau nu scopul scontat actul de corupere (a fost sau nu alegătorul determinat de a-și exercita dreptul electoral într-un anumit mod și cum a acționat de fapt).

Cercetarea la fața locului

De obicei, cercetarea la fața locului se efectuează în cazul în care obiectul material al coruperii este descoperit și constă în descrierea locului și circumstanțelor depistării acestuia, particularitățile nemijlocite ale obiectului material al coruperii etc.

Audierea martorului

Reieșind din particularitățile de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 181¹ Cod penal, audierea martorului, de rând cu depistarea și ridicarea obiectului actului de corupere în cadrul cercetării la fața

locului, percheziției sau ridicării de obiecte, practic joacă cel mai important rol în administrarea materialului probator pentru demonstrarea existenței infracțiunii și vinei făptuitorului.

La investigarea acestei infracțiuni martorii audiați pot fi divizați în două categorii, și anume: alegătorii asupra cărora au fost îndreptate acțiunile de corupere și alți martorii care cunosc circumstanțe în legătură cu săvârșirea infracțiunii.

Referitor la prima categorie de martori, și anume alegătorii împotriva cărora s-au îndreptat acțiunile de corupere, în scopul obținerii unor declarații veridice și stabilirii unei legături psihologice prielnice interogatoriului, mai întâi de toate este necesar de explicat acestora că ei nu poartă răspundere penală pentru faptul că au acceptat careva bani, bunuri sau servicii pentru a-și exercita într-un anumit mod opțiunea electorală.

În cadrul interogatoriului urmează de clarificat următoarele aspecte: calitatea martorului în procesul electoral (alegător, candidat sau funcționar electoral etc.); circumstanțele în care s-a luat legătura cu el în scopul coruperii; de cine a fost contactat (persoană cunoscută sau necunoscută); elementele de identificare a persoanei care l-a contactat în scopul coruperii; în ce a constatat obiectul coruperii; când și dacă a fost sau nu oferit sau dat acest obiect; în care mod anume i s-a solicitat să-și exercite drepturile electorale (să voteze pentru un anumit concurent electoral sau împotriva unui asemenea concurent, să invalideze buletinul de vot, să-și retragă candidatura din cursa electorală, să voteze pentru o opțiune sau alta în cadrul referendumului etc.); modul în care și-a exercitat de fapt drepturile electorale; dacă i-a fost oferit sau dat obiectul coruperii, unde anume se află acesta la moment; dacă sunt și alți martori care pot relata careva circumstanțe în legătură cu săvârșirea infracțiunii și cine sunt aceștia etc.

Audierea bănuیتului, învinuitului

În cadrul audierii bănuیتului, învinuitului, întrebările care urmează a fi clarificate ar consta în următoarele: calitatea electorală a acestuia; apartenența la vreun partid politic sau concurent electoral; în cazul răspunsului afirmativ la apartenență, care este funcția și care atribuții anume intrau în sarcina sa; dacă a oferit sau a dat bani, bunuri, servicii sau alte foloase în scopul determinării alegătorului de a-și exercita într-un anumit mod drepturile electorale; care a fost motivul și scopul acestor acțiuni; căruia alegător anume i-a fost oferit sau dat obiectul coruperii; care au fost criteriile după care s-a ales un alegător anume, în ce a constatat concret obiectul coruperii; care a fost sursa obiectului coruperii; în ce mod i-a fost solicitat alegătorului să-și exercite drepturile electorale; care erau mecanismele de verificare a atingerii scopului scontat, și anume exercitarea de către alegător într-un anumit mod a drepturilor electorale; dacă sunt și alte persoane implicate în acțiuni de corupere a alegătorului etc.

Percheziția și ridicarea de obiecte

Percheziția sau ridicarea de obiecte, în cadrul investigării infracțiunii prevăzute la art. 181¹ din Codul penal, joacă un rol destul de important, în special sub aspectul descoperirii și ridicării obiectului material al coruperii.

De asemenea, nu mai puțin importantă este și descoperirea unor alte obiecte sau documente ce au importanță pentru acumularea probatoriului, care ar consta, spre exemplu, în: identificarea unor locuri de depozitare în care se găsește obiectul coruperii, descoperirea unor liste în care sunt contabilizate anumite cifre sau date în legătură cu acțiunile de corupere etc.

Presupunerea rezonabilă privind temeiurile de dispunere și efectuare a percheziției sau a ridicării de obiecte poate rezulta din declarațiile martorilor audiați (a alegătorilor asupra cărora au fost exercitate acțiuni de corupere, a membrilor biroului electoral, a reprezentanților concurenților electorali, observatorilor etc.); din măsurile speciale de investigație ș.a.

Prezentarea spre recunoaștere

O altă acțiune de urmărire penală care poate fi necesară în cadrul infracțiunii prevăzute de art. 181¹ din Codul penal este prezentarea spre recunoaștere a persoanei, în special a făptuitorului sau a alegătorului asupra căruia s-a îndreptat acțiunea de corupere, în cazul în care aceștia nu se cunoșteau între ei.

De asemenea, în cadrul investigării poate fi necesară prezentarea spre recunoaștere a obiectului material al actului de corupere atât martorilor, cât și făptuitorului.

Expertiza

O altă acțiune de urmărire penală în cadrul investigării infracțiunii prevăzute de art. 181¹ din Codul penal ar fi expertiza.

În cazul în care pentru coruperea alegătorului s-au oferit bani și aceștia au fost ridicați, urmează a fi numită o expertiză criminalistică a bancnotelor pentru a se constata veridicitatea lor.

De asemenea, pe parcursul investigației, în cazul depistării unor acte sau documente (ex: diferite liste cu alegători cărora li s-au oferit sau dat bani, bunuri etc.) în care s-ar reflecta anumite informații privind acțiunile de corupere a alegătorului, ar fi necesară numirea unei expertize criminalistice a scrisului sau a semnăturii pentru a identifica persona care a îndeplinit sau semnat actul.

Măsurile speciale de investigații nu pot fi aplicate în cazul infracțiunilor electorale, având în vedere că ele sunt din categoria celor mai puțin grave.

2.3. Articolul 181² Cod penal. Finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale.

Articolul 181². Finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale

(1) Falsificarea rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice și/sau a rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale în intenția de a substitui sau a ascunde identitatea donatorilor, volumul mijloacelor acumulate ori destinația sau volumul mijloacelor utilizate
se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 8500 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de până la 5 ani.

(2) Utilizarea de resurse administrative (bunuri publice), inclusiv favorizarea sau consimțirea la utilizarea ilegală a resurselor administrative (bunurilor publice) în campaniile electorale, dacă au fost cauzate daune în proporții mari,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de la 2 la 5 ani.

(3) Extorcarea sau obținerea prin extorcare a donațiilor pentru partidele politice și/sau pentru fondurile electorale

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 200 de ore, sau cu închisoare de până la 4 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de la 1 la 5 ani.

(4) Utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari,
se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de la 2 la 5 ani.

(5) Acceptarea cu bună știință a finanțării partidului politic sau a concurentului electoral din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizații (asociații) criminale

se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 de unități convenționale sau cu închisoare de la 1 la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de la 2 la 5 ani.

Analiza juridico-penală a faptei

Reforma finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale reprezintă unul dintre cele mai importante aspecte în stabilirea democrației. Reglementarea finanțelor partidelor politice și a campaniilor electorale este esențială pentru garantarea independenței față de influențele inadecvate și pentru asigurarea oportunităților egale. Existența unui cadru legal eficient și aplicabil contribuie la stabilirea unui echilibru între finanțarea privată în mod transparent și oportunitatea finanțării de stat.

Tematica finanțării partidelor politice este abordată atât la nivel național, cât și pe plan internațional. Comisia Electorală Centrală, cu suportul partenerilor de dezvoltare (Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale (IFES), Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și OSCE/ODIHR), a organizat și desfășurat mai multe evenimente ample dedicate tematicii finanțării partidelor politice.

În rezultatul desfășurării acestor evenimente, a fost creat un grup de lucru pentru elaborarea strategiilor și implementarea activităților identificate în vederea realizării optime a procesului de reformare a sistemului de finanțare a partidelor politice și a campaniilor electorale și elaborarea proiectului actului legislativ pentru modificarea și completarea cadrului legal existent în această sferă.

Necesitatea creării grupului de lucru s-a impus și ca rezultat al obligației statului nostru de a implementa recomandările formulate în Raportul de evaluare a Moldovei, în urma runde a III-a de evaluare, în domeniul „Transparența în finanțarea partidelor politice” adoptat de GRECO (Grupul de State contra Corupției) la cea de-a 50-a ședință plenară (28 martie - 1 aprilie 2011), în care statului nostru i-au fost adresate 9 recomandări.

La 28 noiembrie 2011, prin dispoziția Președintelui Comisiei Electorale Centrale, a fost creat grupul de lucru responsabil de elaborarea propunerilor de modificare a legislației în domeniul finanțării partidelor politice și campaniilor electorale. Luând în considerare importanța domeniului abordat, precum și subiecții vizați, în componența grupului respectiv au fost incluși reprezentanți ai Comisiei Electorale Centrale, persoanele delegate din partea altor instituții publice, precum și reprezentanți ai partidelor politice parlamentare, societății civile și partenerilor de dezvoltare.

Totodată, prin Hotărârea Parlamentului nr. 12 din 17 februarie 2012 „Privind aprobarea Planului de acțiuni pe anii 2012-2013 pentru implementarea Strategiei naționale anticorupție pe anii 2011-2015”, Comisia Electorală Centrală, împreună cu alte instituții publice, precum Ministerul Justiției, Procuratura Generală, Ministerul Finanțelor, Curtea de Conturi, Centrul Național Anticorupție, au fost desemnate responsabile de elaborarea unui proiect de lege privind modificarea și completarea cadrului legislativ în vederea punerii în aplicare a recomandărilor GRECO.

De asemenea, potrivit art. 12 din Legea nr. 90 din 25 aprilie 2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției, prevenirea corupției în procesul politic și procesul electoral se asigură prin:

a) stabilirea unor reguli de activitate și de control al partidelor politice în conformitate cu legislația în vigoare;

b) excluderea posibilității de exercitare a unei influențe necuvenite de către factorii interni și externi, care impun interese de grup la luarea deciziilor;

c) organizarea procesului electoral pe baza apărării principiilor democratice.

Infrațiunea “Finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale” a fost introdusă în Codul penal prin Legea nr. 36 din 9 aprilie 2015 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, însă a intrat în vigoare la 14 aprilie 2015.

Finanțarea partidelor politice este definită de către Codul electoral ca finanțarea directă și/sau indirectă, adică oferirea, alocarea sau transmiterea în beneficiul partidelor politice a mijloacelor financiare, materiale sau de alt tip de către stat, persoane fizice și/sau juridice, iar **finanțarea campaniilor electorale** – finanțarea directă și/sau indirectă, precum și susținerea materială prin alte forme a concurenților electorali de către stat, persoane fizice și/sau juridice.

Infrațiunea prevăzută de art. 181² Cod penal include 5 variante-tip de infracțiune.

Obiectul juridic generic – relațiile sociale cu privire la exercitarea drepturilor electorale constituționale de către cetățean.

Obiectul juridic special – Luând în considerație faptul că articolul prevede mai multe ipoteze, respectiv și obiectul juridic special variază în dependență de ipoteză.

1. În ipoteza art. 181² alin. (1) din Codul penal, obiectul juridic special este autenticitatea informațiilor cu privire la gestiunea financiară și/sau a rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale, identității donatorilor, volumului mijloacelor acumulate ori destinația sau volumul mijloacelor utilizate;
2. În ipoteza art. 181² alin. (2) din Codul penal, obiectul juridic special este legalitatea utilizării resurselor administrative în campaniile electorale;
3. În ipoteza art. 181² alin. (3) din Codul penal, obiectul juridic special este posesia banilor și bunurilor care pot constitui donații pentru partidele politice și campaniile electorale;
4. În ipoteza art. 181² alin. (4) din Codul penal, obiectul juridic special este legalitatea utilizării și administrării alocațiilor de stat pentru partidele politice sau mijloacelor din fondul electoral;
5. În ipoteza art. 181² alin. (5) din Codul penal, obiectul juridic special este respectarea interdicțiilor de a accepta cu bună știință finanțarea partidului politic sau a concurentului electoral din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizații criminale.

Obiectul material poate fi atât material, cât și imaterial.

1. În cazul art. 181² alin. (1) din Codul penal – obiectul material îl constituie:
 - 1.1. rapoartele privind gestiunea financiară a partidelor politice,**
 - 1.2. rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale.**

1.1. Rapoartele privind gestiunea financiară a partidelor politice

În conformitate cu art. 29 din Legea cu privire la partidele politice, semestrial, până la data de 15 a ultimei luni a perioadei de raportare, și anual, până în data de 31 martie, partidele politice vor prezenta la Comisia Electorală Centrală rapoarte privind gestiunea financiară a acestora. Partidele politice beneficiare de alocații de la bugetul de stat vor prezenta rapoartele respective și la Curtea de Conturi. Informația conținută în rapoartele anuale ale partidelor politice privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate, inclusiv identitatea donatorilor și sumele donate, precum și informațiile concludente (concluziile) din rapoartele (opiniile) de audit independent sunt plasate pe pagina web a Comisiei Electorale Centrale în termen de 48 de ore de la recepționarea și acceptarea lor, precum și pe paginile web ale partidelor politice, în cazul existenței acestora.

Articolul 31 din Legea cu privire la partidele politice prevede că partidele politice ale căror venituri sau cheltuieli anuale depășesc un milion de lei sunt obligate să efectueze auditul rapoartelor privind gestiunea financiară cel puțin o dată la 3 ani. Raportul de audit, împreună cu raportul anual privind gestiunea financiară a partidului politic, va fi expedit Comisiei Electorale Centrale, iar în cazul în care partidul politic a beneficiat de alocații de la bugetul de stat – și Curții de Conturi.

Potrivit pct. 8 din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale și a partidelor politice, în afara campaniei electorale, rapoartele financiare vor fi prezentate organelor abilitate, în conformitate cu Legea privind partidele politice. Prin urmare, prin rapoartele de gestiune financiară a partidelor politice se subînțeleg toate rapoartele de gestiune financiară care sunt depuse de partidele politice în afara campaniilor electorale.

Mai mult ca atât, prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4401 din 23 decembrie 2015 a fost aprobat Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice.

Potrivit Regulamentului respectiv, sursele de finanțare ale partidelor politice sunt a) cotizațiile; b) donațiile; c) subvențiile de la bugetul de stat; d) veniturile obținute din activități proprii, în condițiile legii și prevăzute în mod expres în statutul partidului politic. Partidele politice nu pot folosi alte surse de finanțare decât cele prevăzute de lege.

Prin urmare, pe lângă sursele de finanțare, în rapoartele financiare urmează să fie incluse operațiunile de încasări și plăți, plățile în valută străină, plățile prin transfer, achitățile în numerar, cheltuielile.

În conformitate cu pct. 65 și 66 din Regulamentul respectiv, partidul politic prezintă la Comisia Electorală Centrală semestrial, până la data de 15 iulie a anului de gestiune, și anual, până în data de 31 martie, rapoarte privind gestiunea financiară. Partidele politice beneficiare de subvenții de la bugetul de stat vor prezenta rapoartele respective și la Curtea de Conturi. Lunar, până la data de 10 a fiecărei luni, partidul politic va prezenta Comisiei Electorale Centrale în formă electronică *Informația lunară privind cheltuielile partidului din subvențiile de la bugetul de stat*, conform modelului.

Partidul politic va completa integral toate rubricile raportului financiar prevăzut la pct. 65. Se interzice excluderea unei sau mai multor rubrici din modelul raportului, la rubrica în care nu s-au înregistrat valori se va indica cifra "0".

De menționat că, prin Hotărârea CEC nr. 4401 din 23.12.2015 au fost aprobate următoarele modele de rapoarte financiare:

- Formular privind donațiile în numerar;
- Declarația pe propria răspundere despre inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social și privind lipsa restricțiilor;
- Lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii pe perioada electorală;
- Informația privind fluxul mijloacelor financiare.

1.2. Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale

Conform Codului electoral, *rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale* – rapoartele concurentului electoral privind fluxul mijloacelor bănești, inclusiv mijloacele financiare acumulate, sursele de proveniență a acestora și cheltuielile efectuate în campania electorală.

Tot în acest context, art. 38² din Codul electoral prevede că partidele politice și blocurile electorale, precum și candidații independenți, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale prezintă Comisiei Electorale Centrale, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și, ulterior, o dată la două săptămâni, un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală, atât în format electronic, cât și pe suport de hârtie, sub semnătura persoanelor responsabile. Modelul raportului se aprobă de către Comisia Electorală Centrală și conține următoarele informații:

- a) datele de identificare ale persoanei fizice sau juridice care a donat mijloace financiare;
- b) lista tuturor donațiilor primite, inclusiv natura și valoarea fiecărei donații în bani, mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii;
- c) valoarea totală a donațiilor și numărul donatorilor;
- d) lista donațiilor rambursate ca urmare a depășirii plafoanelor stabilite de lege;
- e) datele de identificare ale persoanei fizice sau juridice căreia i-au fost achitate mijloace financiare din contul „Fond electoral” și scopul cheltuielilor respective;
- f) sumele datoriilor, numerele actelor financiare de evidență și alte informații concludente;
- g) informația contabilă a persoanelor juridice fondate sau controlate în alt mod de partidul politic respectiv pentru perioada corespunzătoare.

Candidații independenți în alegerile locale vor prezenta la consiliul electoral de circumscripție corespunzător, în termen de 3 zile de la deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral” și, ulterior, o dată la două săptămâni, rapoarte privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate în campania electorală, conform modelului de raport aprobat de Comisia Electorală Centrală. În termen de 2 zile de la recepționarea rapoartelor, consiliile electorale de circumscripție vor asigura accesul persoanelor interesate la rapoartele prezentate de candidații independenți și le vor expedia spre publicare pe paginile web ale autorităților administrației publice locale corespunzătoare, respectând legislația cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

Rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale pentru întreaga perioadă electorală se vor prezenta la Comisia Electorală Centrală de către concurenții electorali înregistrați cel târziu cu 2 zile înainte de ziua alegerilor. Rapoartele se publică pe pagina oficială a Comisiei Electorale Centrale în termen de 48 de ore de la recepționarea lor, respectând legislația cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

Comisia Electorală Centrală elaborează și aprobă formulare pentru rapoartele privind veniturile și cheltuielile din campania electorală. La rubrica cheltuieli se vor include următoarele informații:

- a) costurile întrunirilor și evenimentelor electorale, inclusiv costurile aferente (chirie, scenă, prestații scenice, sonorizare, standuri, afișe, cheltuieli de protocol, securitate, reflectarea evenimentului în mass-media etc.);
- b) cheltuielile de publicitate, inclusiv la televiziune, radio, în alte mijloace de informare electronice, în presa scrisă, pe panouri, pe alte platforme publicitare stradale sau mobile;
- c) cheltuielile pentru materialele promoționale, inclusiv pentru programul electoral al partidului, postere, stegulețe, tricouri, alte articole promoționale oferite gratuit în conformitate cu prevederile art. 38 alin. (6);
- d) cheltuielile pentru transportul de persoane și bunuri;
- e) costul serviciilor de sondare a opiniei publice;
- f) costurile suplimentare de întreținere: pentru închirierea unor birouri în scop electoral, pentru salariile personalului angajat temporar în scop electoral;
- g) costurile de delegare sau detașare a persoanelor;

h) cheltuielile de consultanță electorală și politică.

Potrivit pct. 2 din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale și a partidelor politice, *rapoarte financiare* sunt rapoartele privind mijloacele financiare ale partidului, altei organizații social-politice sau candidatului independent, inclusiv cheltuielile efectuate în campania electorală și sursele din care au provenit aceste mijloace.

Astfel, Comisia Electoral Centrală a aprobat:

- Formularul privind donațiile în numerar;
- Declarația pe propria răspundere despre inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social și privind lipsa restricțiilor;
- Lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii pe perioada electorală;
- Informația privind fluxul mijloacelor financiare.

Menționăm că toate rapoartele financiare sunt publicate pe pagina web a Comisiei Electorale Centrale <http://www.cec.md>.

Suplimentar, relevăm că rapoartele financiare nu pot fi confundate cu alte informații solicitate de către Comisia Electorală Centrală în contextul art. 38² din Codul electoral (date și informații suplimentare).

2. În cazul art. 181² alin. (2) din Codul penal, obiectul material sunt **resursele administrative**.

Legislația națională nu conține o definiție legală a noțiunii de resurse administrative. Totuși, în cadrul studiului *Evaluarea finanțării partidelor și campaniilor în Republica Moldova*, realizat de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în anul 2009, s-a menționat că folosirea resurselor administrative reprezintă o formă de manifestare a corupției politice la cel mai înalt nivel, deoarece prin utilizarea resurselor publice sunt obținute beneficii private pentru un singur individ, grup sau actor politic. Abuzul de resurse administrative are un impact negativ asupra procesului democratic și electoral, în particular prin subminarea egalității de șanse a tuturor participanților la acest proces. Acest fenomen afectează nu doar partidele politice care sunt implicate în procesul electoral, ci într-o măsură mai mare cetățenii simpli, cărora le este afectat unul dintre drepturile fundamentale - libertatea de alegere în cunoștință de cauză.

Experții împart resursele administrative în trei tipuri: resurse instituționale, resurse bugetare și resurse media.

Resursele instituționale presupun folosirea resurselor umane și a bunurilor publice în scopuri electorale. Folosirea acestui tip de resurse se manifestă prin suportul oferit de către oficialii statului partidelor aflate în competiția electorală, implicarea funcționarilor publici în activitățile de campanie și utilizarea infrastructurii publice (sedii, birouri, transport) în scopuri electorale.

Resursele bugetare presupun abuzul de resurse financiare publice pentru organizarea de evenimente electorale de către concurenții electorali. Folosirea lor se manifestă prin distribuția directă/indirectă către alegători a banilor din buget, distribuția directă către alegători a bunurilor și serviciilor plătite din fondurile bugetare și alocarea de resurse bugetare, fără să fie prezente pe agenda bugetară și fără o justificare clară a unei asemenea distribuții.

Resursele media presupun folosirea mass-mediei publice în favoarea unor concurenți aflați în competiție electorală. Ele se manifestă prin publicitate camuflată în favoarea unor concurenți și defavoarea altora, precum și favorizarea deschisă a unor concurenți în detrimentul celorlalți.

Cele mai evidente exemple de folosire deschisă a resurselor instituționale se referă la nedegrevarea din funcții a oficialilor din stat - Președintele RM, Prim-ministrul și Președintele Parlamentului, miniștri, viceministri care, prin atitudinea și comportamentul din campanie, au subminat clar principiile

democratice. Un alt exemplu de implicare a funcționarilor statului în favoarea unui partid îl reprezintă comportamentul Procuraturii, poliției.

Suplimentar, relevăm că ca folosirea abuzivă a resurselor administrative presupune folosirea bunurilor domeniului public, privat, prestări de servicii, favorizări a autorității de stat de către un candidat.

În context, am menționa faptul că nu va constitui obiect al infracțiunii incriminate de art. 181² alin. (2) din Codul penal susținerea materială de către stat a campaniilor electorale în condițiile art. 27 din Legea cu privire la partidele politice și art. 35, 37 din Codul electoral.

Potrivit art. 27 din Legea cu privire la partidele politice, acestea au dreptul să primească anual finanțare de la bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale, în baza unui regulament aprobat de aceasta. Cuantumul alocațiilor pentru acest scop se aprobă prin legea bugetară anuală, cota procentuală constituind nu mai mult de 0,2% din veniturile bugetului de stat.

În conformitate cu art. 35 din Codul electoral, statul suportă cheltuielile legate de pregătirea și desfășurarea alegerilor. Cuantumul mijloacelor financiare este stabilit de Parlament în limitele prevăzute de legea bugetului de stat pe anul în care au loc alegerile. Propunerile respective se înaintează Guvernului de către Comisia Electorală Centrală. După examinarea lor, Guvernul le prezintă Parlamentului spre aprobare.

Autoritățile administrației publice locale, întreprinderile, instituțiile și organizațiile pun la dispoziția consiliilor și birourilor electorale localurile și echipamentul necesar pentru organizarea, desfășurarea și totalizarea rezultatelor alegerilor.

Potrivit art. 37 alin. (1)-(3) din Codul electoral, statul acordă concurenților electorali credite fără dobândă. Primirea creditelor de la bugetul de stat se face numai prin intermediul unui mandatar financiar, desemnat în acest scop de concurentul electoral.

3. În cazul art. 181² alin. (3) din Codul penal, obiectul material sunt **donățiile pentru partidele politice și/sau fondurile electorale**.

Prin urmare, se iau în considerație atât donățiile din cadrul campaniilor electorale, cât și în afara acestora.

Potrivit pct. 3 din Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice, *donățiile* sunt mijloace bănești, bunuri materiale/nemateriale, servicii, transmise/prestate benevol, cu titlu gratuit și necondiționat partidului politic și acceptate de acesta.

În conformitate cu art. 26 din Legea privind partidele politice, donățiile făcute partidelor politice pot fi de următoarele tipuri:

- a) donății în bani, altele decât cotizațiile de membru;
- b) donății sub formă de proprietăți, bunuri, servicii gratuite sau în condiții mai avantajoase decât valoarea comercială (de piață), achitarea unor bunuri sau servicii utilizate de partid. Aceste donății sunt reflectate în contabilitatea partidului politic la valoarea lor de piață.

Donățiile în bani pentru un partid politic se efectuează prin operațiuni bancare (card bancar, transfer direct), iar identitatea donatorului se indică în documentul bancar. În cazul în care donatorul nu deține un cont bancar și donăția se efectuează în numerar, banii se depun în contul bancar al partidului politic. Dacă banii se depun în numerar la sediul partidului politic, persoana fizică va confirma depunerea donăției prin semnarea unei declarații pe propria răspundere, care va fi păstrată și anexată la documentele contabile. Formularul declarației se aprobă de Comisia Electorală Centrală. La tranferarea/achitarea donăției se eliberează un bon de încasarea prin intermediul mașinilor de casă și

control. Neeliberarea bonului de casă, în cazul în care donația este contabilizată în contabilitatea partidului politic, nu poate atrage răspundere penală potrivit articolului în cauză.

O persoană fizică poate face donații unui sau mai multor partide politice. Donațiile făcute de o persoană fizică unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar nu pot depăși suma a 200 de salarii medii lunare pe economie stabilite pe anul respectiv. Dacă persoana fizică este membru de partid, în suma-limită menționată se include și suma cotizațiilor de membru de partid plătite de aceasta într-un an, cotizația și donația fiind reflectate separat în contabilitatea partidului politic și în rapoartele privind gestiunea financiară a acestuia.

Donațiile făcute de o persoană juridică unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar nu pot depăși suma a 400 de salarii medii lunare pe economie stabilite pe anul respectiv. Persoana juridică care face o donație în bani unui partid politic trebuie să prezinte decizia organelor sale abilitate privind efectuarea donației, să înregistreze donația și să o reflecte în rapoartele sale contabile, de asemenea să informeze acționarii sau membrii săi despre operațiunile efectuate.

Potrivit pct. 26 din Regulamentul respectiv, donațiile făcute, în condițiile art. 26 alin. (4) și alin. (5) din Legea nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice, de o persoană fizică sau juridică unui sau mai multor partide politice într-un an bugetar nu pot depăși suma de 200 și, respectiv, 400 de salarii medii lunare pe economie stabilite pentru anul respectiv.

În conformitate cu Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale pentru inițierea finanțării campaniei electorale, concurentul electoral urmează să deschidă la bancă un cont cu mențiunea „Fond electoral” în care vor fi virate mijloace financiare proprii și cele primite de la persoane fizice și/sau juridice din țară, în scopul finanțării campaniei electorale.

Persoanele fizice și juridice au dreptul să vireze în contul „Fond electoral”, pentru o campanie electorală, până la 200 și, respectiv 400 de salarii medii lunare pe economie stabilite pentru anul respectiv. Donațiile respective nu trebuie să depășească limitele stabilite la art. 26 alin. (4) și alin. (5) din Legea nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice. Persoanele juridice pot dona mijloace bănești pe contul „Fond electoral” doar prin transfer, depunând și o Declarație pe propria răspundere despre inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social, precum și privind lipsa restricțiilor prevăzute de prezentul regulament.

Donațiile oferite în numerar de către persoanele fizice vor fi însoțite de completarea obligatorie de către donator a formularului prevăzut în Anexa nr. 1. Formularele astfel întocmite se anexează la documentele contabile ale concurentului electoral în favoarea căruia s-a efectuat donația. Donațiile oferite în numerar pot fi utilizate doar după depunerea lor pe contul „Fond electoral”. Concurentul electoral este obligat în termen de 2 zile bancare să depună în fondul electoral donațiile încasate în numerar.

4. În cazul art. 181² alin. (4) din Codul penal, obiectul material sunt **alocațiile de stat**.

Procedura de acordare a alocațiilor este prevăzută de art. 27 din Legea cu privire la partidele politice, conținutul căreia a fost reflectat supra și de Codul electoral.

Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice prevede noțiunea de subvenție, în esență, însă, subvenția reprezintă aceeași alocație. Astfel, regulamentul la pct. 3 definește subvenția ca sursă financiară alocată de la bugetul de stat partidului politic pentru finanțarea activității acestuia.

Punctele 38 și 39 din Regulamentul menționat supra prevede că partidele politice au dreptul să primească anual subvenții de la bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale, conform prevederilor Regulamentului citat supra. Candidații independenți, indiferent de funcția la care au candidat, nu beneficiază de subvenții de la bugetul de stat.

5. În cazul art. 181² alin. (5) din Codul penal, obiectul material reprezintă **mijloacele financiare acordate de către un grup criminal sau o organizație criminală**.

Victima. Luând în considerație specificul infracțiunilor prevăzute la alin. (1), (2), (4), (5) din Codul penal, nu poate fi vorba despre existența victimei.

Cu toate acestea, în cazul alin. (3) la realizarea laturii obiective de extorcare sau obținere prin extorcare a donațiilor pentru partidele politice și/sau pentru fondurile electorale, victima poate fi atât o persoană fizică, cât și o persoană juridică.

Latura obiectivă

1. În ipoteza art. 181² alin. (1) din Codul penal, latura obiectivă se realizează prin falsificarea rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice sau a rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale.

În acest sens, relevăm că falsul poate fi atât material, cât și intelectual.

Falsul material – contrafacerea prin scrierea ori subscrierea, alterarea lui în orice mod în rapoartele financiare a informației, de natură să producă consecințe juridice.

Falsul intelectual – atestarea în rapoartele financiare a unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date (ex: micșorarea sau mărirea donațiilor, înscrierea altor donatori decât cei reali).

Unii autori din Republica Moldova susțin că infracțiunea în cauză, prin aplicarea metodei de interpretare sistemică, poate fi realizată doar prin falsul material.

Considerăm că ipoteza în cauză cuprinde atât falsul material, cât și intelectual, întrucât introducerea unor date false în rapoartele financiare deja presupune o falsificare a raportului.

De menționat că norma în cauză nu prevede modalitățile de săvârșire a infracțiunii, însă aceasta poate fi realizată prin diverse metode:

- Înlăturarea textului pe cale mecanică;
- Înlăturarea textului pe cale chimică;
- Adăugiri de text;
- Decuparea și reconstituirea textului;
- Aplicarea unor ștampile sau sigilii proaste;
- Semnarea rapoartelor de către persoane neîmputernicite;
- Introducerea unor date false cu privire la mijloacele financiare administrate.

Potrivit rapoartelor de monitorizare, în campaniile electorale organizate în Republica Moldova au fost depistate cazuri de nereflectare în rapoartele financiare a unor cheltuieli, cum ar fi:

- Cheltuieli de publicitate stradală;
- Cheltuieli promoționale;
- Cheltuieli pentru presa scrisă;
- Cheltuieli pentru publicitatea în presa scrisă;
- Cheltuieli pentru transport de persoane și bunuri;
- Cheltuieli pentru remunerarea personalului;
- Cheltuieli pentru detașare sau deplasare;
- Cheltuieli pentru evenimente publice;
- Cheltuieli pentru servicii de telefonie mobilă;

În acest context, apare întrebarea, dacă neincluderea unor cheltuieli în rapoartele financiare constituie o falsificare a acestora?

Considerăm că aceasta nu se încadrează în latura obiectivă a ipotezei infracțiunii analizate, întrucât aceasta reprezintă o încadrare în contravenția prevăzută de art. 48¹ din Codul contravențional.

În cazul în care persoana semnează doar pentru acordarea donației, însă de fapt donatorul este o altă persoană, acesta lucru poate fi calificat ca un fals al rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale.

2. În ipoteza prevăzută de art. 181² alin. (2) din Codul penal, latura obiectivă se realizează prin utilizarea resurselor administrative, inclusiv favorizarea sau consimțirea la utilizarea resurselor financiare.

Utilizarea resurselor administrative – administrarea, folosirea resurselor administrative în interesele unui concurent electoral sau a unui partid politic.

În campaniile electorale observatorii independenți au raportat ca utilizare a resurselor administrative - folosirea automobilelor autorităților în interesele unui concurent electoral, acordarea spațiului pentru întrunirile cu alegătorii.

Favorizarea la utilizarea resurselor financiare este ajutorul material oferit direct sau indirect sau înlesnirea la săvârșirea faptei penale, precum și promisiunea de a ascunde faptul utilizării resurselor administrative.

Consimțirea la utilizarea resurselor financiare – exprimarea acordului expres sau tacit la folosirea resurselor administrative de către o altă persoană pentru a favoriza sau susține un concurent electoral, partid politic.

3. În ipoteza prevăzută de art. 181² alin. (3) din Codul penal, latura obiectivă se realizează prin **extorcarea sau obținerea prin extorcare a donațiilor** pentru partidele politice și/sau pentru fondurile electorale.

Extorcarea donațiilor sau obținerea prin extorcare a donațiilor – cererea făptuitorului de a i se transmite donații care poate fi concretizată în:

- punerea victimei în situația care o determină să-i transmită donația (crearea de obstacole de a accede într-o funcție sau de a obține un drept prevăzut de lege);
- amenințarea cu lezarea intereselor legitime sau ilegite ale victimei (nu lezarea efectivă), în cazul în care aceasta nu-i transmite făptuitorului donația;
- nesatisfacerea solicitării victimei, astfel încât aceasta este nevoită să transmită donația către făptuitor, pentru a evita lezarea unor interese legitime sau ilegite ale victimei.

4. În ipoteza prevăzută de art. 181² alin. (4) din Codul penal, latura obiectivă se realizează prin **utilizarea contrar legislației a alocațiilor de la bugetul de stat.**

În conformitate cu art. 27 alin. (1) din Legea cu privire la partidele politice, acestea au dreptul să primească anual finanțare de la bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale, **în baza unui regulament aprobat de aceasta.**

Modalitatea de acordare a alocațiilor, denumite în regulament subvenții, se acordă în condițiile Regulamentului cu privire la finanțarea partidelor politice.

În conformitate cu pct. 28 din Regulamentul cu privire la finanțarea partidelor politice, prin decizia organelor de conducere ale partidelor politice, alocațiile de la bugetul de stat vor fi utilizate pentru următoarele destinații:

- a) cheltuieli pentru întreținerea și/sau locațiunea sediilor;

b) cheltuieli de personal;
 c) cheltuieli pentru presă și materialul promoțional;
 d) cheltuieli de deplasare în țară și în străinătate;
 e) cheltuieli pentru telecomunicații;
 f) cheltuieli pentru primirea delegațiilor din străinătate;
 g) plata cotizațiilor de membru al organizațiilor internaționale din care partidul respectiv face parte;
 h) investiții în bunuri mobile și imobile necesare activității partidului respectiv;
 i) cheltuieli de birotică;
 j) cheltuieli de audit (extern/obligatoriu);
 k) cheltuieli pentru organizarea de întruniri, manifestații publice, seminare și alte cursuri de instruire pentru membrii de partid, desfășurate pe teritoriul țării.

Este interzisă utilizarea alocațiilor de la bugetul de stat pentru oricare alte destinații decât cele prevăzute de regulament.

Primirea și utilizarea alocațiilor de la bugetul de stat se reflectă în mod distinct în evidența contabilă a partidelor politice. Controlul asupra utilizării alocațiilor de la bugetul de stat se efectuează de către Curtea de Conturi în condițiile legii.

Respectiv, utilizarea subvențiilor în alte destinații decât cele prevăzute de regulament poate constitui săvârșirea infracțiunii, în cazul în care sunt în proporții mari.

5. În ipoteza prevăzută de art. 181² alin. (5) din Codul penal, latura obiectivă se realizează prin acceptarea cu bună-știință a finanțării partidului politic sau a concurentului electoral din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizații criminale.

Acceptarea presupune consimțirea sau aprobarea expresă sau tacită de către făptuitor a obiectului remunerației ilicite.

Urmările prejudiciabile:

Infracțiunea prevăzută de art. 181² Cod penal este o infracțiune formală, cu excepția alineatelor (2) și (4) care prevăd că fapta urmează să cauzeze daune în proporții mari.

În conformitate cu art. 126 alin. (1) din Codul penal, se consideră proporții mari valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei.

Timpul – Norma analizată nu prevede o perioadă de încadrare a infracțiunii. Totodată, reieșind din finanțarea campaniilor electorale, potrivit Codului electoral, aceasta este o perioadă de timp definită expres, care este o modalitate specială de administrare a fondului electoral. Această noțiune a fost deja analizată supra.

Subiect

Reieșind din pedeapsa stabilită pentru comiterea infracțiunii în cauză, subiect al infracțiunii este doar persoana fizică de la vârsta de 16 ani și subiecții speciali - persoana cu funcție de răspundere, persoană publică, persoană cu funcție de demnitate publică.

În ceea ce privește organizarea internă a partidelor politice, în vederea gestionării activității financiare de către Comisia Electorală Centrală, au fost stabilite mai multe cerințe față de structura de gestiune financiară a partidului.

Respectiv, partidul politic urmează să dispună de:

✚ Un trezorer, datele de contact ale căruia urmează să fie prezentate către Comisia Electorală Centrală;

✚ O persoană responsabilă de încasarea cotizațiilor de membru și ținerea Registrului cotizațiilor de membru. Aceasta va fi desemnată prin documentele interne ale partidului. Mai mult decât atât, "după caz" pentru fiecare organizație teritorială va fi desemnată o persoană responsabilă de încasarea cotizațiilor de membru;

✚ O persoană responsabilă de încasarea donațiilor și ținerea Registrului donațiilor, precum și persoane responsabile de încasarea donațiilor în organizațiile teritoriale.

Suplimentar, relevăm că, potrivit art. 12 alin. (1) din Legea cu privire la partidele politice, fiecare partid politic se întemeiază și activează în baza statutului și programului propriu. În acest sens, art. 13 alin. (1) lit. l), m) și n) din Legea respectivă prevede că statutul partidului politic va cuprinde în mod obligatoriu sursele de finanțare a partidului și modul de administrare a patrimoniului acestuia, în conformitate cu legea, structurile partidului responsabile de evidența contabilă, modalitatea efectuării controlului financiar intern.

Respectiv, de fiecare dată urmează de identificat care sunt persoanele responsabile de evidența contabilă și administrarea financiară a partidului.

În partea ce ține de subiectul special al infracțiunii, relevăm că art. 123 din Codul penal definește:

✚ *persoană cu funcție de răspundere* - persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

✚ *persoană publică* - funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.

✚ *persoană cu funcție de demnitate publică* - persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege; persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale.

În final, conchidem că infracțiunea în cauză nu stabilește răspunderea penală pentru persoanele juridice, ceea ce poate absolvi o entitate politică de răspundere penală.

Latura subiectivă - infracțiunea respectivă se comite doar cu intenție directă.

Totodată, infracțiunea prevăzută la art. 181² în ipoteza stabilită de alin. (1) Cod penal urmează să fie comisă în intenția de a substitui sau a ascunde identitatea donatorilor, volumul mijloacelor acumulate ori destinația sau volumul mijloacelor utilizate. Această formulare este de fapt scopul infracțiunii, care este un semn special de încadrare.

Substituirea - înlocuirea identității donatorilor, volumul mijloacelor acumulate ori destinației sau volumul mijloacelor utilizate;

Ascunderea - tănuirea identității donatorilor, volumul mijloacelor acumulate ori destinației sau volumul mijloacelor utilizate.

Reieșind din sancțiunea stabilită, această infracțiune este una mai puțin gravă.

Particularități, metode și tehnici de investigare

Elemente și aspecte de bază ce urmează a fi clarificate în cazul investigării infracțiunii prevăzute de art. 181² Cod penal:

a) pentru alineatul (1) al infracțiunii:

- dacă a avut loc fapta de fals a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice și/sau a rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale;
- de cine a fost sesizată fapta;
- cine este persoana din cadrul partidului sau staff-ului electoral (trezorierul sau conducătorul) responsabilă de întocmirea și prezentarea rapoartelor în cauză;
- în ce a constat concret falsul (denaturarea datelor, prezentarea unor date incomplete etc.);
- cine concret a întocmit, semnat și prezentat nemijlocit rapoartele care conțin falsuri;
- cărui organ i-au fost prezentate rapoartele care conțin falsuri;
- de care date și informații s-a condus executantul la întocmirea rapoartelor false și care este veridicitatea acestora (formularele corespunzătoare întocmite de donatori în campania electorală, registrul cotizațiilor de membru al partidului, registrul donațiilor de la persoanele fizice sau juridice ș.a.);
- care a fost intenția de a executa falsul (1. substituirea sau ascunderea identității donatorilor, 2. a volumului mijloacelor acumulate ori 3. a destinației sau volumului mijloacelor utilizate);
- care este identitatea reală a donatorilor și intermediarilor și prin ce metode a fost aceasta substituită sau ascunsă;
- în ce au constat dificultățile reale sau legale care au impus ascunderea sau substituirea reală a donatorilor (calitatea donatorului real care prin lege nu poate oferi donații, depășirea cuantumului maxim al donației și necesitatea de a mai acumula fonduri etc.)
- care este diferența dintre volumul mijloacelor real acumulate, volumul cuprins în actele financiare și volumul raportat și prin ce metode a fost acesta ascuns sau denaturat;
- care a fost destinația și volumul mijloacelor real utilizate, celor cuprinse în actele financiare și celor raportate și prin ce metode au fost ascunse sau denaturate datele;

b) pentru alineatul (2) al infracțiunii:

- dacă a avut loc utilizarea resurselor administrative în campania electorală;
- de cine a fost sesizată fapta;
- care sunt proporțiile resurselor administrative utilizate;
- în ce anume au constat resursele administrative (bunurile publice);
- cine a favorizat sau a consimțit la utilizarea resurselor administrative;
- cine concret a folosit resursele administrative și în ce scop;
- care este funcția și atribuțiile de serviciu ale persoanei care a utilizat, favorizat sau consimțit la utilizarea resurselor administrative;
- la ce etapa a campaniei electorale a intervenit utilizarea resurselor administrative etc.

c) pentru alineatul (3) al infracțiunii:

- dacă a avut loc faptul extorcării sau obținerii prin extorcare a donațiilor pentru partidele politice și/sau pentru fondurile electorale;
- de cine a fost sesizată fapta;
- cine este persoana care a executat acțiunile de extorcare;
- cum s-au manifestat acțiunile de extorcare;
- în ce scop au fost întreprinse astfel de acțiuni;
- asupra cui au fost îndreptate acțiunile de extorcare și cum a fost selectată victima;
- în ce au constat concret donațiile extorcate;
- au fost sau nu transmise donațiile extorcate și cui;

d) pentru alineatul (4) al infracțiunii:

- dacă a avut loc faptul utilizării contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral;

- de către cine a fost sesizată fapta;
- cine este persoana responsabilă din cadrul partidului sau staff-ului electoral responsabilă de gestionarea mijloacelor financiare;
- ce fel de alocații de la bugetul de stat au fost alocate pentru partidul politic sau fondul electoral (subvenții de stat sau credit) și prin ce act s-a dispus alocarea lor;
- în ce concret au constat mijloacele din fondul electoral utilizate contrar destinației (bani, bunuri materiale etc.);
- cum au fost utilizate alocațiile de la bugetul de stat sau mijloacele din fondul electoral;
- în ce anume a constat utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat și a mijloacelor din fondul electoral și care sunt actele normative care reglementează astfel de încălcări;
- cine și la inițiativa cui a utilizat contrar destinației alocațiile de la bugetul de stat sau mijloacele din fondul electoral;
- dacă au fost cauzate careva daune de pe urma utilizării contrar destinației alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral;
- în ce anume constau daunele cauzate și care sunt proporțiile lor;

e) pentru aliniatul 5) al infracțiunii:

- dacă a avut loc fapta de acceptarea cu bună știință a finanțării partidului politic sau a concurentului electoral din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizații (asociații) criminale;
- cu acordul sau la inițiativa cui a fost acceptată finanțarea din partea unui grup criminal organizat sau a unei organizații criminale;
- în ce mod concret a constat finanțarea (bani, bunuri materiale, servicii etc.);
- în ce constă grupul criminal organizat sau organizația criminală (conducătorul, membrii, legături criminale, activitate transfrontalieră ș.a.);
- a știut sau nu persoana responsabilă de acceptarea finanțării despre faptul că aceasta vine de la un grup criminal sau organizație criminală;
- modul în care au fost utilizate mijloacele financiare primite de la grupul criminal sau organizația criminală;
- metodele de deghizare a finanțării din partea unui grup criminal sau organizație criminală;

Cercetarea la fața locului

Cercetarea la fața locului în cazul investigării prevăzute la art. 181² Cod penal este o acțiune de urmărire penală mai rar folosită în comparație cu audierea, ridicarea de documente și percheziția, necesitatea acestei acțiuni apărând în special în cazul în care este necesar de stabilit unele elemente de fapt existente la momentul cercetării, cum ar fi: cercetarea bunurilor publice utilizate ca resurse administrative în campania electorală, cercetarea obiectului donațiilor extorcate sau obținute prin extorcere pentru partidele politice sau fondurile electorale, cercetarea unor mijloace materiale din fondul electoral care au fost utilizate contrar destinației, cercetarea obiectului material al finanțării partidului sau concurentului electoral din partea unui grup criminal sau organizații criminale, atunci când acest procedeu de obținere a probelor (cercetarea la fața locului) este posibil de efectuat fără necesitatea dispunerii unei percheziții sau ridicări.

Audierea

Reieșind din particularitățile de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 181² Cod penal, în special ținând cont de toate modalitățile de săvârșire a acesteia expuse în cele cinci aliniate, în linii mari aspectele ce urmează fi clarificate în cadrul audierii martorilor, părții vătămate, pe de o parte, și bănuیتului sau învinuitului, pe de altă parte, conțin chestiunile ce urmează de clarificat în cadrul investigării acestei infracțiuni punctate detaliat mai sus pentru fiecare aliniat în parte, desigur cu unele detalii reieșind din calitatea persoanei audiate și în funcție de cazul concret necesar de cercetat.

Percheziția și ridicarea de obiecte și documente

Percheziția sau ridicarea de obiecte sau documente sunt acțiuni de urmărire penală fără de care investigarea infracțiunii prevăzute la art. 181² Cod penal ar fi practic imposibilă, reieșind din modalitățile de săvârșire a ei.

Astfel, în cadrul investigării faptului de falsificare a rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice sau a rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale urmează în mod obligatoriu de identificat și de ridicat aceste rapoarte în original, deoarece ele constituie obiectul material al infracțiunii și fără originalul acestora practic ar fi imposibil de demonstrat existența infracțiunii.

Un exemplar al rapoartele în cauză se prezintă și se păstrează fără termen la CEC sau la consiliul electoral de circumscripție (în cazul alegerilor locale), consiliu care, ulterior, va transmite aceste rapoarte la CEC pentru păstrare, de unde ele vor putea fi ridicate în cadrul acțiunii de ridicare de obiecte, cu întocmirea procesului-verbal corespunzător.

De asemenea, un alt exemplar al rapoartelor în cauză, precum și toată documentația financiară a partidului sau a candidatului electoral (formularele corespunzătoare întocmite de donatori în campania electorală, registrul cotizațiilor de membru al partidului, registrul donațiilor de la persoanele fizice sau juridice, alte acte care ar confirma acumularea, destinația și utilizarea mijloacelor financiare ș.a.) ar putea să se păstreze la sediul partidului (inclusiv la sediile organizațiilor teritoriale) sau al staff-ului electoral, la domiciliul conducătorului partidului, concurentului electoral, trezorerului, unde, în cazul existenței probelor care confirmă bănuiala rezonabilă în acest sens, urmează de efectuat percheziții în scopul descoperirii și ridicării acestor documente.

Percheziții în scopul descoperirii obiectelor și documentelor importante pentru cauza penală urmează a fi efectuate și la domiciliul sau sediul donatorilor reali și intermediari.

Un alt izvor de informații constituie băncile licențiate, de unde se pot ridica documente privind virările sumelor bănești corespunzătoare în conturile partidelor sau în fondurile electorale.

În cazul investigării faptei de utilizare a resurselor administrative în campaniile electorale, ridicarea de obiecte sau documente sau efectuarea percheziției s-ar putea dispune la sediul sau domiciliul persoanei care a folosit, favorizat sau consimțit la utilizarea unor astfel de resurse în scopul descoperirii și ridicării documentelor care ar avea legătură cu cauza penală (ordine, dispoziții, facturi, bonuri de plată etc.)

În situația extorcării sau obținerii prin extorcare a donațiilor pentru partidele politice sau pentru fondurile electorale, urmează de descoperit și de ridicat, pe cât e posibil, obiectul acestor donații cu descrierea detaliată a acestuia.

În cazul utilizării contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral, se vor căuta și ridica documente financiare sau de altă natură ce conțin informații privind utilizarea acestor mijloace financiare, cum ar fi: rapoarte financiare, facturi, dispoziții de plată, contracte comerciale ș.a.

Expertiza

Expertiza este o altă acțiune de urmărire penală practic indispensabilă în cadrul investigării infracțiunii prevăzute de art. 181² Cod penal.

Astfel, în cazul investigării, practic, a tuturor modalităților de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 181² Cod penal, este necesară dispunerea expertizelor economico-financiare, care ar identifica modul de acumulare, utilizare și raportare a mijloacelor materiale de către partidele politice sau concurenții electorali, precum și ar explica dacă acestea corespund legislației în vigoare.

Un alt gen de expertiză necesară, reieșind din modalitățile de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 181² Cod penal, este expertiza grafoscopică și expertiza tehnică a documentelor, pentru a stabili: autorul scrisului sau a semnăturii, autenticitatea ștampilei aplicate pe diferite documente, tehnica de calcul la care au fost imprimate diferite acte etc.

2.4. Articolul 182 Cod penal. Falsificarea rezultatelor votării

Articolul 182. Falsificarea rezultatelor votării

(1) Votarea unei persoane: fără a avea acest drept, fie de două sau mai multe ori, fie prin introducerea în urnă a mai multor buletine de vot decât are dreptul, fie prin utilizarea unui act de identitate fals sau a unui buletin de vot fals

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 200 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani.

(2) Falsificarea, prin orice mijloace, a rezultatelor votării

se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 850 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Analiza juridico-penală a faptei

Această infracțiune prevede 2 variante-tip de infracțiune. Una specială ce reiese din votarea individuală a persoanei și a doua generală ce influențează rezultatele alegerii.

Această infracțiune a fost introdusă în Codul penal prin Legea nr. 216 din 16.09.2010 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative.

Obiectul juridic special este realizarea drepturilor electorale prevăzute de art. 38 din Constituția R. Moldova.

Obiectul material - buletinul de vot și actul de identitate.

Buletinul de vot – În conformitate cu art. 26 alin. (1) lit. f) din Codul electoral, Comisia Electorală Centrală stabilește modelul buletinelor de vot, al listei electorale de bază, al listei suplimentare și al celei pentru votarea la locul aflării, al proceselor-verbale ale ședințelor consiliilor și birourilor electorale, al declarației cu privire la venituri și proprietate a candidaților și al altor acte ce țin de desfășurarea alegerilor, precum și modelul urnelor de vot și cel al ștampilelor consiliilor și birourilor electorale. Atribuția de păstrare și asigurare a buletinelor de vot îi revine Biroul electoral, potrivit art. 30 lit. a) din Codul electoral.

Respectiv, modelul buletinul de vot va fi aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale la fiecare scrutin, în urma căreia va fi tipărit modelul buletinului de vot conform modelului aprobat și confecționarea matriței buletinului.

De menționat că modalitatea de aprobare a buletinelor de vot, datele ce urmează să fie incluse în buletinul de vot, pregătirea acestora și lichidarea matriței este prevăzută de art. 48, 49 din Codul electoral.

Așadar, **buletinul de vot** este actul de strictă evidență aprobat de Comisia Electorală Centrală, prin care persoanele fizice își exercită dreptul de vot.

Actul de identitate – În conformitate cu art. 1 alin. (1) din Legea nr. 273 din 9 noiembrie 1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte, actele de identitate din sistemul național de pașapoarte sunt: toate tipurile de pașapoarte, buletinele de identitate, permisele de ședere, documentele de călătorie ale apatrizilor (Convenția privind statutul apatrizilor din

28 septembrie 1954), ale refugiaților (Convenția cu privire la statutul refugiaților din 28 iulie 1951) și ale beneficiarilor de protecție umanitară. Conform art. 53 alin. (3) din Codul electoral, votarea se efectuează în baza următoarelor acte de identitate:

- a) buletinul de identitate al cetățeanului Republicii Moldova, cu fișa de însoțire care confirmă domiciliul sau reședința alegătorului pe teritoriul secției de votare;
- b) buletinul de identitate provizoriu cu mențiunile privind cetățenia Republicii Moldova, domiciliul titularului;
- c) pașaportul pentru intrare - ieșire din țară, livretul de marinar, în cazul alegerilor parlamentare, prezidențiale și referendumului republican, în secțiile de votare constituite peste hotarele Republicii Moldova;
- d) legitimația de serviciu pentru militarii în termen, livretul eliberat de Centrul Serviciului Civil pentru persoanele care satisfac serviciul civil (de alternativă).

Latura obiectivă - Latura obiectivă în ipoteza alin. (1) se realizează prin 4 acțiuni de alternativă:

1. Votarea fără acest drept;
2. Votarea de două sau mai multe ori;
3. Votarea prin introducerea în urnă a mai multor buletine de vot decât are dreptul un alegător;
4. Votarea prin utilizarea unui act de identitate sau a unui buletin de vot fals.

Votarea – Potrivit art. 50 și art. 52 alin. (2) din Codul electoral, votarea se efectuează în ziua alegerilor între orele 07.00 și 21.00. Biroul electoral al secției de votare aduce la cunoștință publică timpul și locul votării cel mai târziu cu 10 zile înainte de ziua alegerilor. Votarea se efectuează în localuri special amenajate cu mese la care se eliberează buletinele de vot, cu cabine sau camere pentru vot secret și cu urne de vot. Urnele se instalează în așa fel încât alegătorul, pentru a se apropia de ele, să traverseze neapărat cabina sau camera pentru vot secret. Localul secției de votare trebuie să fie dotat cu un număr suficient de cabine sau camere pentru a evita aglomerația.

Procedura de votare în sine este reglementată de art. 50-55 din Codul electoral, de *Regulamentul cu privire la votarea cetățenilor Republicii Moldova aflați peste hotarele țării* aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3375 din 27 iulie 2010, *Instrucțiunea cu privire la procedura de vot cu urna mobilă*, aprobată prin hot. CEC nr. 3391 din 30 iulie 2010, *Instrucțiunea privind modul de împachetare, sigilare și transmitere a documentelor și materialelor electorale de la alegerile locale*, aprobată prin hot. CEC nr. 3403 din 19 mai 2015, *Instrucțiunea privind modul de împachetare, sigilare și transmitere a documentelor și materialelor electorale de la alegerile parlamentare, prezidențiale și referendumul republican*, aprobată prin hot. CEC nr. 322 din 30 septembrie 2016.

Prin urmare, votarea în sine este procedura de exercitare a dreptului de vot.

1. ***Votarea fără a avea acest drept are loc atunci când votantul:***

- Nu este cetățean al Republicii Moldova;
- Nu a împlinit vârsta de 18 ani în ziua alegerilor;
- Este recunoscut incapabil prin hotărâre definitivă a instanței de judecată. Despre existența unor astfel de cazuri, Ministerul Justiției informează primarul, iar după implementarea Registrului de stat al alegătorilor – Comisia Electorală Centrală;
- Este militar care își satisface serviciul militar în termen în cazul alegerilor locale;
- Nu are domiciliu în unitatea administrativ-teritorială în cazul alegerilor locale.

2. ***Votarea de două sau mai multe ori***

În conformitate cu art. 4 din Codul electoral, în cadrul oricărui scrutin, fiecare alegător are dreptul la un singur vot. Fiecare vot are putere juridică egală.

Votul se exercită la locul de domiciliu, care se atestă prin buletinul de identitate. În cazul cetățenilor R. Moldova aflați peste hotare, votul se exercită la secția de votare din statul în care se află cetățeanul, cu

întocmirea unei declarații sub propria răspundere prin care cetățeanul își asumă răspunderea de a nu vota de 2 sau mai multe ori și, respectiv, este prevenit de răspundere penală.

Pentru evitarea votului multiplu, Comisia Electorală Centrală a pus în aplicare registrul electronic, unde înainte de a-și exercita dreptul de vot și a fi înregistrat în registrele manuale, cetățeanul R. Moldova este înregistrat în format electronic ca votat. Acces la registrul electronic îl au toate secțiile de votare.

Potrivit art. 84 alin. (2) din Codul electoral, studenții și elevii cu drept de vot înmatriculați la instituții de învățământ într-o localitate în care nu au înregistrare de domiciliu sau reședință pot vota la orice secție de votare deschisă în această localitate, fiind obligați să respecte următoarele condiții:

- a) să prezinte buletinul de identitate cu fișa de însoțire;
- b) să prezinte carnetul de student/elev al instituției de învățământ din localitatea respectivă;
- c) să completeze și să semneze o declarație pe proprie răspundere privind abținerea de la votarea multiplă, fiind informați despre răspunderea penală în caz de încălcare a acestei obligații.

*Prevedere valabilă doar pentru scrutinele parlamentare.

Persoanele în etate sau grav bolnave votează la locul de aflare a acestora, la ele fiind transportată urna mobilă.

Militarii votează la locul unde își satisfac serviciul militar, deținuții votează la locul de detenție, iar persoanele reținute, arestate - la locul de aflare a izolatorului provizoriu.

Votarea se efectuează în condițiile art. 53 din Codul electoral, care prevede că fiecare alegător votează personal. Votarea în locul altor persoane nu se admite. Biroul electoral al secției de votare înmânează alegătorului buletinul de vot, conform listei electorale, numai la prezentarea actului de identitate. La primirea buletinului, alegătorul semnează în lista electorală în dreptul numelui și i se aplică ștampila cu mențiunea care confirmă votarea în ziua respectivă în fișa de însoțire a buletinului de identitate sau în actul în baza căruia votează.

Alegătorii din raza secției de votare care nu sunt înscrși în listele electorale se înscriu într-o listă suplimentară la prezentarea documentului ce atestă domicilierea lor în perimetrul secției respective de votare. În aceeași listă suplimentară, în care se va indica numele și prenumele alegătorului, data și locul nașterii, ultimul loc de domiciliu în Republica Moldova, numărul de identificare de stat (IDNP), se înscriu și:

- a) alegătorii care s-au prezentat la secția de votare cu certificatul pentru drept de vot. Certificatul pentru drept de vot rămâne la biroul secției de votare și se anexează la lista suplimentară;
- b) persoanele deținute pe baza unui mandat de arest până la pronunțarea sentinței judecătorești, persoanele condamnate la închisoare (privațiune de libertate), a căror sentință nu este definitivă, cele care execută o sancțiune contravențională sub formă de arest, persoanele condamnate la închisoare (privațiune de libertate) prin hotărâre judecătorească definitivă, aflate în instituțiile penitenciare;
- c) alegătorii care nu au înregistrare de domiciliu sau reședință.

Toate aceste norme stipulate supra sunt elaborate pentru a evita votarea multiplă.

3. Votarea prin introducerea în urna de vot a mai multor buletine de vot decât are dreptul votantul.

După cum e stipulat supra, fiecare alegător are dreptul la un singur buletin de vot și, respectiv, doar un buletin de vot urmează să fie introdus în urna de vot.

Procedura de completare a buletinului de vot este prevăzută de art. 54 din Codul electoral, care stabilește că buletinul de vot se completează de către alegător numai în cabina pentru vot secret. Alegătorul care nu este în stare să completeze de sine stătător buletinul are dreptul să invite în cabină o altă persoană, cu excepția membrilor biroului secției de votare, reprezentanților concurenților electorali

și a persoanelor autorizate să asiste la operațiunile electorale. Aceste cazuri vor fi consemnate aparte în raportul biroului electoral al secției de votare. Alegătorul aplică ștampila cu inscripția "Votat" în interiorul cercului unui singur patruleter din buletinul de vot, ceea ce înseamnă că a votat pentru concurentul electoral corespunzător. Cercurile din celelalte patruletere trebuie să rămână curate. Se interzice scoaterea din localul secției de votare a buletinului eliberat pentru vot. Un alegător poate vota numai pentru un singur concurent electoral. Dacă alegătorul a completat greșit buletinul de vot, la cererea sa, biroul electoral al secției de votare anulează acest buletin și îi eliberează imediat, o singură dată, un nou buletin de vot. Acest caz va fi menționat în procesul-verbal cu privire la votare și în lista electorală. Alegătorul introduce în urna de vot buletinul de vot cu ștampila "Votat".

Securitatea buletinului de vot este prevăzută de art. 54 din Codul electoral.

4. **Votarea prin utilizarea unui act de identitate fals sau a unui buletin de vot fals**

După cum s-a relatat supra, atât actul de identitate, cât și buletinul de vot sunt acte oficiale de strictă evidență care acordă drepturi și obligații și care sunt protejate cu mai multe semne de protecție.

Falsitatea actului de identitate sau a buletinului de vot presupune lipsa autenticității sub aspectul confecționării actelor în cauză de subiecți neabilitați prin lege sau sub aspectul alterării autenticității, ca urmare a introducerii în actul de identitate sau în buletinul de vot a unor elemente de formă sau conținut fals

Sub aspect de calificare în această ipoteză, nu este necesară calificarea și pe art. 361 Cod penal.

În ceea ce privește confecționarea și deținerea unui act de identitate fals sau a unui buletin de vot fals fără a vota, suntem în prezența unei pregătiri la 182 alin. (1) Cod penal.

Latura subiectivă. Intenția directă

Subiectul este persoana fizică care, la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 16 ani. Codul penal nu prevede anumite condiții speciale pe care trebuie să le întrunească subiectul, însă reieșind din specificul infracțiunii, această infracțiune poate fi comisă și de către un membru al Biroului electoral al Secției de votare.

Obiectul material în ipoteza art. 182 alin. (2) Cod penal. La caz suntem în prezența unui obiect imaterial și anume rezultatele votării.

Rezultatele votării se consemnează după numărarea buletinelor de vot în urma alegerilor și se constată prin procesele-verbale întocmite.

În acest sens, art. 56 din Codul electoral prevede că, după expirarea timpului rezervat votării, președintele biroului electoral al secției de votare anunță încheierea votării și dispune închiderea secției de votare. Biroul electoral al secției de votare începe numărarea voturilor. După verificarea sigiliilor de pe urnele de vot, președintele biroului electoral al secției de votare, în prezența membrilor biroului și a persoanelor autorizate să asiste la operațiunile electorale, deschide urnele. Mai întâi, se deschid urnele de vot mobile, se numără buletinele din ele, apoi se deschid celelalte urne. Buletinele din urnele de vot mobile se numără mai întâi separat, se confruntă cu numărul de buletine care au fost eliberate în acest scop, apoi se adună cu celelalte buletine pentru a număra voturile obținute de concurenții electorali. Conform unei proceduri stabilite de către biroul electoral al secției de votare ori dispuse de către Comisia Electorală Centrală sau consiliul electoral de circumscripție, membrii biroului electoral al secției de votare deschid buletinele de vot și determină pentru care concurent electoral s-a votat. Buletinele cu voturile exprimate pentru fiecare concurent electoral se numără și se leagă separat, iar

rezultatele numărării, odată stabilite, se consemnează într-un formular special pentru numărarea voturilor și se transmit în organul electoral ierarhic superior. Înainte de a înscrie în procesul-verbal numărul de voturi obținute de concurenții electorali, reprezentanților concurenților electorali și persoanelor autorizate să asiste la operațiile electorale li se dă posibilitatea de a verifica datele din formularul special pentru numărarea voturilor.

În vederea asigurării unei votări corecte, art. 57 din Codul electoral prevede expres cazurile în care buletinele de vot se declară nevalabile. Astfel, se declară nevalabile următoarele buletine de vot:

- a) în care numărul de identificare al circumscripției și numărul de identificare al biroului de votare nu corespund cu cel al circumscripției și al biroului de votare respectiv;
- b) dacă buletinul de vot este de alt model decât cel stabilit;
- c) în care a fost aplicată ștampila cu inscripția "Votat" în mai multe patrulete;
- d) în care nu a fost aplicată ștampila cu inscripția "Votat" în niciun cerc din niciun patruater;
- e) în care alegătorii au înscris denumiri sau nume suplimentare ale concurenților electorali;
- d) care au fost deformate sau măzgălite astfel încât nu este clară opțiunea alegătorului.

Buletinul de vot nu poate fi declarat nevalabil doar din cauză că alegătorul a aplicat ștampila cu inscripția "Votat" de mai multe ori într-un singur patruater sau din cauză că ștampila a fost aplicată în afara cercului din patruater sau pe semnul ori simbolul concurentului electoral, în cazul în care opțiunea alegătorului este clară.

Rezultatele votării se consemnează în procese-verbale, potrivit art. 58 din Codul electoral, care cuprind:

- a) numărul de alegători incluși în listele electorale;
- b) numărul de alegători incluși în listele suplimentare;
- c) numărul de alegători care au primit buletine de vot;
- d) numărul de alegători care au participat la votare;
- e) cifra ce reflectă diferența dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători și numărul alegătorilor care au participat la votare;
- f) numărul buletinelor de vot declarate nevalabile;
- g) numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral (pentru fiecare opțiune privind întrebările supuse referendumului);
- h) numărul total de voturi valabil exprimate;
- i) numărul buletinelor de vot primite de biroul electoral al secției de votare;
- j) numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate.

Modelul procesului-verbal privind rezultatele numărării voturilor, întocmit de biroul electoral al secției de votare, se stabilește de către Comisia Electorală Centrală pentru orice tip de alegeri. Consiliul electoral respectiv asigură birourile electorale ale secțiilor de votare cu numărul necesar de formulare ale proceselor-verbale până în ziua alegerilor.

Totalizarea rezultatelor votării se efectuează în condițiile art. 59 din Codul electoral, care prevede că, după primirea proceselor-verbale și raporturilor birourilor electorale ale secțiilor de votare în care sunt indicate rezultatele numărării voturilor din secțiile de votare, consiliul electoral de circumscripție stabilește mai întâi numărul de alegători care au participat la alegeri și comunică imediat această cifră Comisiei Electorale Centrale. În cazul în care, la alegerile din întreaga circumscripție, a participat un număr de alegători mai mic decât numărul necesar pentru declararea alegerilor valabile în circumscripția respectivă, consiliul de circumscripție înștiințează Comisia Electorală Centrală despre acest fapt. Comisia Electorală Centrală sau consiliul electoral de circumscripție face un anunț public prin care declară alegerile nevalabile pe întreaga țară sau pe circumscripția dată.

Consiliul electoral de circumscripție consemnează rezultatele totalizării voturilor pe întreaga circumscripție într-un proces-verbal, semnat de toți membrii consiliului, care au posibilitatea să facă comentarii în scris la procesul-verbal. Copiile procesului-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor se înmânează reprezentanților concurenților electorali și observatorilor, la solicitarea

acestora. Consiliul electoral de circumscripție prezintă procesul-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor pe circumscripție Comisiei Electorale Centrale în termen de 48 de ore după închiderea secțiilor de votare. O dată cu prezentarea procesului-verbal Comisiei Electorale Centrale, consiliul electoral de circumscripție afișează, la intrarea în sediul său, o informație detaliată privind rezultatele alegerilor pe circumscripție.

În cazul efectuării alegerilor parlamentare, prezidențiale, locale generale și a referendumului republican, în baza actelor prezentate de către consiliile electorale de circumscripție, Comisia Electorală Centrală întocmește, în termen de 5 zile, un proces-verbal care conține:

- a) numărul de alegători incluși în listele electorale;
- b) numărul de alegători incluși în listele suplimentare;
- c) numărul de alegători care au primit buletine de vot;
- d) numărul de alegători care au participat la votare;
- e) cifra ce reflectă diferența dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători și numărul alegătorilor care au participat la votare;
- f) numărul buletinelor de vot declarate nevalabile;
- g) numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral (pentru fiecare opțiune privind întrebările supuse referendumului republican);
- h) numărul total de voturi valabil exprimate;
- i) numărul buletinelor de vot tipărite.

Comisia Electorală Centrală consemnează rezultatele totalizării voturilor pe țară într-un proces-verbal, care se semnează de membrii comisiei și întocmește un raport cu privire la rezultatele alegerilor. Copiile procesului-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor se înmânează reprezentanților concurenților electorali și observatorilor, la solicitarea acestora.

Actele vor fi prezentate Curții Constituționale, în cazul alegerilor parlamentare și prezidențiale, pentru confirmarea rezultatelor alegerilor și validarea mandatelor deputaților și a mandatului de Președinte al Republicii Moldova.

Prin urmare, rezultatele votării se concretizează în toate procesele-verbale specificate supra.

La acest subiect atragem atenția asupra faptului că Comisia Electorală Centrală aprobă o serie de regulamente, instrucțiuni cu privire la modul de păstrare a buletinelor de vot, a proceselor-verbale, de transmitere și sigilare a acestora.

Latura obiectivă în ipoteza alin. (2) din Codul penal se realizează prin orice metodă de falsificare a rezultatelor votării.

Latura subiectivă este intenția directă.

Subiectul: persoana fizică care, la data comiterii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani sau este membru al organelor electorale.

Infracțiunea prevăzută de art. 182 Cod penal este una formală și, reieșind din prevederile art. 16 Cod penal, pentru varianta prevăzută la alin. (1) este una ușoară. Iar alin. (2) prevede o infracțiune mai puțin gravă.

Particularități, metode și tehnici de investigare

Elementele și chestiunile de bază ce urmează a fi clarificate în cazul investigării infracțiunii prevăzute de art. 182 Cod penal, pot fi descrise după cum urmează:

- a) în cazul investigării prevăzute la alin. (1) al art.182 Cod penal:
- de unde a parvenit sesizarea privind săvârșirea infracțiunii;
 - care a fost modalitatea de săvârșire a infracțiunii (votarea unei persoane: fără a avea acest drept, fie de două sau mai multe ori, fie prin introducerea în urnă a mai multor buletine de vot decât are dreptul un alegător, fie prin utilizarea unui act de identitate fals sau a unui buletin de vot fals);
 - când și la care secție de votare a avut loc încălcarea modalității legale de votare;
 - cine a încălcat modalitatea legală de votare, prin ce metodă și în ce scop;
- b) în cazul investigării prevăzute la alin. (2) al art.182 Cod penal:
- cine a sesizat săvârșirea infracțiunii;
 - care a fost mijlocul de falsificare a rezultatelor votării;
 - unde a avut loc falsificarea rezultatelor votării;
 - cine a fost implicat în falsificarea rezultatelor votării, prin ce metodă și în ce scop;

Cercetarea la fața locului

La investigarea infracțiunii prevăzute de art. 182 Cod penal, cercetarea la fața locului urmează a fi efectuată în scopul cercetării locului săvârșirii infracțiunii (de obicei, incinta secției de votare) pentru a fixa situația existentă la momentul cercetării. În dependență de modalitatea de săvârșire a infracțiunii, se vor descrie și, după caz, se vor ridica: listele electorale care ar conține nereguli, actele de identitate suspecte a fi false, conținutul urnelor de vot în care s-au sesizat nereguli în timpul votării, buletinele de vot suspectate a fi false, actele întocmite de președintele biroului electoral al secției de votare privind evenimentele importante ce au avut loc în timpul votării și numărării voturilor, procesul-verbal cu privire la votare, formularul special privind numărarea voturilor, procesul-verbal privind rezultatul numărării voturilor, raportul privind activitatea desfășurată de biroul electoral al secției de votare în perioada electorală.

La examinarea buletinelor de vot se va constata dacă acesta coincide cu modelul și conține textul aprobat prin hotărârea CEC sau a consiliului de circumscripție, în cazul alegerilor locale. De asemenea, se va verifica corespunderea buletinului de vot cu numărul secție de votare și numărul circumscripției din care aceasta face parte, având în vedere că pe buletin se aplică aceste 2 numere. Nu în ultimul rând, se analizează caracteristicile hârtiei pe care a fost tipărit buletinul de vot care, conform legii, este o hârtie opacă (mată).

La investigarea infracțiunii privind falsificarea rezultatelor votării se va ține cont de un lucru important, și anume că, în comparație cu celelalte documente electorale privind campania electorală, procedura de vot și rezultatele alegerilor (rapoarte, procese-verbale, hotărâri etc.) care se transmit la CEC și a căror termen de păstrare este permanent, buletinele cu voturile valabil exprimate, buletinele nevalabile, buletinele anulate și certificatele cu drept de vot se transmit instanței de judecată din raza teritorială a consiliului electoral de circumscripție și, după expirarea termenului de 6 luni, se nimicesc.

Audierea martorilor

Reieșind din particularitățile de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art.182 Cod penal, audierea martorilor conține unele particularități ce țin de calitatea și atribuțiile acestora în procesul electoral.

Astfel, în dependență de nivelul ierarhic al organului electoral unde se presupune că au avut loc încălcări legate de falsificări ale procedurii de vot și a rezultatelor votării, asupra circumstanțelor cauzei vor fi audiați în mod prioritar actorii implicați în procesul electoral, și anume: membrii, inclusiv președintele, vicepreședintele, secretarul, biroului electoral al secției de votare, consiliului electoral de circumscripție, CEC-ului, precum și observatorii, reprezentanții concurenților electorali, reprezentanții mijloacelor de informare în masă, care au primit acreditarea necesară pentru supravegherea procesului electoral într-o anumită secție de votare.

Întrebările adresate pot fi cu privire la următoarele aspecte: calitatea martorului în procesul electoral; circumstanțele care au trezit suspiciuni referitor la neregulile ce conțin indicii ale falsificării rezultatelor votării; acțiunile martorului și ale organului electoral în legătură cu aceste încălcări; dacă încălcările au fost legate de întocmirea listelor electorale, cine, în ce circumstanțe și cu ce scop le-a admis; care a fost situația la momentul deschiderii secției de votare și începerii procedurii de vot; cum a decurs procedura de vot și care a fost situația la momentul închiderii secției de votare; cine a fost prezent și cine a participat nemijlocit la deschiderea urnelor de vot și la numărarea voturilor; cum a avut loc procedura de numărare a voturilor; cine a întocmit formularul special de numărare a voturilor; cine a întocmit și semnat procesul-verbal privind rezultatul numărării voturilor sau, după caz, a totalizării rezultatelor alegerilor pe circumscripția electorală sau pe țară; au apărut sau nu obiecții din partea membrilor organelor electorale sau a altor persoane acreditate pe parcursul procesului votării, numărării voturilor și consemnării rezultatelor; în ce au constatat aceste obiecții, cum au fost fixate și care a fost rezultatul soluționării lor; cine a participat la sigilarea documentelor electorale privind rezultatele votării, buletinelor de vot, certificatelor de vot și cui au fost transmise aceste documente etc.

Audierea bănuیتului, învinuitului

Întrebările adresate în cadrul audierii bănuیتului, învinuitului, în linii mari, sunt aceleași ca și în cazul audierii martorului, cu unele particularități rezultate din această calitate și din modalitatea de săvârșire a infracțiunii, în special în ceea ce privește: scopul și motivul admiterii încălcărilor legate de falsificarea rezultatelor votării; în favoarea sau împotriva cărui candidat electoral a fost îndreptat falsul; de cine a fost instigat la săvârșirea infracțiunii; dacă a primit și de la cine a primit careva favoruri pentru fapta săvârșită; în ce circumstanțe a fost falsificat și folosit actul de identitate fals sau buletinul de vot fals; în care secții de votare și-a exercitat dreptul de vot multiplu etc.

Percheziția și ridicarea de obiecte și documente

Efectuarea percheziției și ridicarea de obiecte și documente, în cadrul investigării infracțiunii prevăzute de art.182 Cod penal, are ca scop identificarea și ridicarea în special a documentelor care reflectă procedura de vot și conțin rezultatele votării sau totalizării alegerilor suspecte a fi întocmite cu încălcări sau cu denaturarea informațiilor, descrierea acestor documente și particularitățile de examinare fiind expuse la compartimentul cercetării la fața locului.

Prezentarea spre recunoaștere

Prezentarea spre recunoaștere este o acțiune de urmărire penală, necesitatea căreia poate apărea la identificarea făptuitorului necunoscut care a reușit să se eschiveze de la locul săvârșirii infracțiunii, în special în cazul votării fără a avea acest drept sau de mai multe ori, votarea cu un act de identitate fals sau cu utilizarea unui buletin de vot fals.

Suspectul se va prezenta spre recunoaștere în fața membrilor organelor electorale sau a persoanelor acreditate de a se afla în secția de votare, cu care acesta a intrat în contact.

Expertiza

O altă acțiune de urmărire penală, practic indispensabilă investigării infracțiunii prevăzute de art.182 Cod penal, reieșind din modalitățile de săvârșire a acesteia, este expertiza.

Astfel, expertiza grafoscopică a semnăturii sau scrisului se va dispune în scopul stabilirii persoanei care a semnat în listele electorale, fie fără a avea acest drept, fie a semnat și a votat corespunzător de mai multe ori, precum și în scopul stabilirii persoanelor care au întocmit sau semnat documentele electorale care reflectă procedura de vot sau, după caz, rezultatele numărării voturilor.

Expertiza tehnică a documentelor se va dispune în cazul utilizării actului de identitate fals sau a buletinelor de vot false, în scopul stabilirii modalităților de falsificare a acestora. De asemenea, această expertiză se va dispune și în cazul falsificării ștampilelor utilizate în procesul electoral pentru a se verifica autenticitatea acestora.

3. Analiza juridică și particularitățile de investigare și examinare a contravențiilor contra drepturilor politice și altor drepturi constituționale (drepturile electorale), precum și de finanțare a partidelor politice și campaniilor electorale.

Luând în considerație importanța protecției drepturilor electorale, legiuitorul a incriminat mai multe fapte pentru a asigura o realizare efectivă a drepturilor electorale. Astfel, unele fapte cu un pericol social mai scăzut au fost calificate drept contravenții.

3.1. Articolul 47 din Codul contravențional. Împiedicarea exercitării dreptului electoral

Articolul 47. Împiedicarea exercitării dreptului electoral

Împiedicarea accesului în localul de votare

se sancționează cu amendă de la 12 la 18 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 18 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Analiza juridică a faptei

Contravenția prevăzută la art. 47 din Codul contravențional urmează a fi analizată în comparație cu împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului electoral sau împiedicarea activității organelor electorale săvârșită prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă.

Linia de demarcație dintre contravenția prevăzută de art. 47 Cod contravențional și art. 181 din Codul penal este faptul că, în ipoteza art. 47 Cod contravențional, împiedicarea exercitării dreptului electoral este acțiunea principală a laturii obiective, în timp ce în cazul infracțiunii prevăzute la art. 181 Cod penal împiedicarea exercitării dreptului electoral este însoțită de o acțiune adiacentă expres prevăzută în dispozitivul normei.

Obiectul juridic generic: Relațiile sociale cu privire la exercitarea drepturilor electorale garantate de art. 38 din Constituție.

Obiectul juridic: Relațiile juridice cu privire la exercitarea liberă a dreptului de vot.

Obiectul material: Secțiile de votare. Localul de votare este imobilul în care se află secția de votare.

Latura obiectivă: Împiedicarea accesului la localul de votare se poate realiza prin: întinderea unui gard, blocarea fizică, încuierea localului sau a porții acestuia, întreprinderea unor măsuri de îngrădire a localului, plasarea adresei greșite pe local. Astfel, Codul contravențional nu limitează modalitățile de

efectuare a laturii obiective. Reieșind din însăși noțiunea de împiedicare, aceasta se poate realiza doar prin acțiuni și nu prin inacțiune.

Subject: Persoana fizică care, la momentul comiterii contravenției, a împlinit vârsta de 18 ani sau o persoană cu funcție de răspundere.

În acest sens, art. 16 alin. (6) din Codul contravențional prevede că persoana cu funcție de răspundere (persoană căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, într-o autoritate publică centrală sau locală, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin lege, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție, organizatorice ori economice) este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvârșirea unei fapte prevăzute de prezentul cod în cazul:

- a) folosirii intenționate a atribuțiilor sale contrar obligațiilor de serviciu;
- b) depășirii vădite a drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege;
- c) neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu.

Victimă: Persoana cu drept de vot.

Latura subiectivă: Contravenția se săvârșește prin intenție directă.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Contravenția prevăzută de art.47 din Codul contravențional, se constată și se examinează de poliție.

Temei pentru demararea investigațiilor poate servi atât sesizarea despre săvârșirea contravenției, cât și autosesizarea nemijlocită a agentului constatatator.

În cadrul constatării și soluționării contravenției de împiedicare a accesului în localul de votare, agentul constatatator urmează să administreze materialul probator care, în speță, poate consta în stabilirea următoarelor aspecte:

- decizia organului electoral, în speță, a consiliului electoral de circumscripție corespunzător, de constituire a biroul electoral al secției de votare;
- audierea privitor la circumstanțele cazului membrilor biroului electoral al secției de votare, precum și a persoanelor acreditate cu titlu de monitorizare a procesului electoral în secția de votare respectivă (observatori, reprezentanți ai concurenților electorali etc.);
- constatarea modalității prin care a fost împiedicat accesul în secția de votare (blocarea ușilor, acostarea alegătorilor etc.);
- identificarea contravenientului care a împiedicat accesul în secția de votare, stabilirea calității lui în procesul electoral și audierea privind circumstanțele cauzei, în special referitor la scopul împiedicării accesului în secția de votare, modalitatea folosită, dacă a săvârșit fapta la inițiativa cuiva ș.a.;
- identificarea și audierea alegătorilor, în privința cărora au fost îndreptate acțiunile de împiedicare a accesului în secția de votare;
- stabilirea consecințelor de pe urma împiedicării accesului în localul de votare (neexercitarea drepturilor electorale ale alegătorilor).

Cercetarea la fața locului, și anume a localului de votare sau a teritoriului adiacent acestuia este un element practic obligatoriu în cadrul investigării contravenției prevăzute de art. 47 din Codul contravențional. În cazul în care, ca urmare a împiedicării accesului la fața locului, au rămas careva urme materiale ce pot fi fixate și, după caz, ridicate.

Un moment important de care trebuie să țină cont agentul constatatator în investigarea contravenției prevăzute de art. 47 din Codul contravențional este că, potrivit prevederilor art. 55 alin. (7) din Codul electoral, răspunderea pentru asigurarea în ziua alegerilor a ordinii în localul de votare și pe teritoriul

din preajmă, în rază de 100 de metri de la localul votării, o poartă președintele biroului electoral al secției de votare. Deciziile luate în acest scop sunt executorii pentru toți.

Prin urmare, declarațiile președintelui biroul electoral joacă un rol esențial în constatarea contravenției și acesta urmează a fi audiat detaliat asupra circumstanțelor de împiedicare a accesului în localul de votare.

3.2. Articolul 48 din Codul contravențional. Utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice

Articolul 48. Utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice

(1) Utilizarea de către partidele politice a unor fonduri nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate,

se sancționează cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(2) Mijloacele bănești utilizate în modul prevăzut la alin. (1) se confiscă și se fac venit la bugetul de stat.

Analiza juridică a faptei

Obiectul juridic special: Relațiile sociale cu privire la administrarea corectă și legală a fondurilor din administrarea finanțelor partidelor politice.

Obiectul material: Fondurile pentru finanțarea partidelor politice.

De fapt, noțiunea de "fond" ca sursă de finanțare este prevăzută doar în cadrul campaniilor electorale, și anume "fond electoral" din care sunt finanțați concurenții electorali (fie din partea partidelor politice, a candidaților independenți și a blocurilor electorale).

În sensul art. 48 din Codul contravențional, prin fonduri se subînțeleg veniturile partidului politic, care trebuie să fie acumulate și declarate în conformitate cu Legea cu privire la partidele politice și actele adiționale la lege.

Potrivit pct. 4 din Regulamentul cu privire la finanțarea partidelor politice, sursele de finanțare ale partidului politic sunt:

- a) cotizațiile;
- b) donațiile;
- c) subvențiile de la bugetul de stat;
- d) veniturile obținute din activități proprii, în condițiile legii și prevăzute în mod expres în statutul partidului politic.

Partidele politice nu pot folosi alte surse de finanțare decât cele menționate supra.

Prin urmare, toate sursele de venit trebuie să fie declarate în modul prevăzut de lege. Modul de declarare a veniturilor este stipulat la analiza juridico-penală a infracțiunii prevăzute de art. 182² Cod penal.

În ceea ce privește veniturile din străinătate, potrivit art. 26 alin. (6) din Legea cu privire la partidele politice, se interzice finanțarea, prestarea unor servicii cu titlu gratuit ori susținerea materială sub orice formă, directă și/sau indirectă, a partidelor politice de către:

- a) cetățenii Republicii Moldova care nu au împlinit vârsta de 18 ani, cetățenii limitați în capacitatea de exercițiu sau declarați incapabili printr-o hotărâre definitivă a instanței de judecată;
- b) persoanele fizice cetățeni ai Republicii Moldova din veniturile obținute din afara țării;
- c) cetățenii străini, apatrizi, persoanele anonime sau cele care donează în numele unor terți;
- d) autoritățile publice, organizațiile, întreprinderile, instituțiile publice, alte persoane juridice finanțate de la bugetul public sau care au capital de stat, cu excepția cazurilor în care acordarea de servicii sau susținerea materială este în mod expres prevăzută de legislație;
- e) persoanele juridice care, la data efectuării donației, au datorii restante mai vechi de 60 de zile la bugetul de stat, la bugetul asigurărilor sociale de stat sau la fondul asigurărilor medicale obligatorii;
- f) persoanele juridice cu capital străin sau mixt, persoanele juridice din străinătate;
- g) alte state și organizații internaționale, inclusiv organizațiile politice internaționale;
- h) organizațiile necomerciale, sindicale, de binefacere sau religioase.

Conform art. 38 alin. (1) din Codul electoral, pentru finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale pot fi utilizate doar resurse financiare provenite din activitatea de muncă, de întreprinzător, științifică sau din cea de creație, desfășurată pe teritoriul Republicii Moldova.

Tot în acest context, art. 36 din Codul electoral prevede interzicerea finanțării directe și/sau indirecte, precum și susținerea materială sub orice formă a grupurilor de inițiativă, a campaniilor electorale ale candidaților la alegeri și ale concurenților electorali de către alte state, de către întreprinderi, instituții și organizații străine, internaționale și mixte, precum și de către persoanele fizice care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova. Sumele astfel primite se confiscă prin hotărârea instanței de judecată și se fac venit la bugetul de stat, conform prevederilor legislației penale și contravenționale.

Latura obiectivă: Se realizează prin utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate.

Utilizarea fondurilor presupune administrarea, folosirea acestora. Aceasta se poate realiza prin toate modalitățile, și anume achitarea salariilor, procurarea rechizitelor de birou, achitarea arendei, deplasărilor, cheltuielilor de publicitate, de scriere a ziarelor, de atragere a experților etc.

Pentru încadrare este important ca aceste fonduri să nu fie declarate în rapoartele financiare ale partidelor politice sau să fie declarate, dar informația să fie denaturată, și anume să nu fie declarat în volum deplin, să nu fie specificată identitatea donatorului, sursa de proveniență etc.

Latura subiectivă: Se realizează prin intenție, fie directă, fie indirectă.

Victima: Comiterea prezentei fapte nu presupune existența victimei.

Subiect: Persoana fizică care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 18 ani sau persoana cu funcție de răspundere.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 48 din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi atât autosesizarea nemijlocită a agentului constator din diferite surse, cât și sesizarea despre săvârșirea contravenției, în special informația transmisă de organul responsabil de monitorizarea și verificarea gestiunii financiare a partidelor politice, și anume de CEC sau de Curtea de Conturi, după caz.

În cadrul constatării și soluționării contravenției din speță, agentul constatatator este ținut să administreze probe întru demonstrarea a două elemente importante: primul ține de demonstrarea acumulării unor fonduri care nu au fost declarate, au fost neconforme sau au venit din străinătate, iar al doilea ține de demonstrarea utilizării acestor fonduri.

În linii mari, aspectele importante ce țin de investigația acumulării fondurilor și utilizării acestora de către partidele politice au fost descrise mai pe larg la investigația infracțiunii prevăzute de art. 181² din Codul penal, în special modalitatea de acumulare a informației privind gestionarea mijloacelor financiare ale partidului, atât sub aspectul acumulării de fonduri, cât și sub aspectul utilizării lor (rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale (mijloacele acumulate și cheltuielile efectuate, precum și rapoartele privind gestiunea financiară a partidelor politice).

Sub aspect tactic, întru constatarea contravenției prevăzute la art. 48 din Codul contravențional, investigația poate începe atât în momentul utilizării cărorva fonduri de către partidele politice, cu acumularea ulterioară a informației dacă aceste fonduri au fost nedeclarate, neconforme sau au venit din străinătate pentru finanțarea partidelor politice, cât și viceversa – odată cu constatarea acumulării unor fonduri nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate și verificarea dacă aceste fonduri au fost utilizate de către partidul politic și în ce mod.

În ceea ce privește confiscarea mijloacelor bănești utilizate din fonduri nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate, această competență îi revine exclusiv instanței de judecată, care poate aplica această măsură de siguranță la demersul agentului constatatator.

Constatarea acestei contravenții, ca și în cazul celei de la art.48¹ din Codul contravențional, ar fi bine să fie atribuită în sarcina CEC-ului, având în vedere că Comisia dispune atât de calificarea necesară, cât și de instrumentele necesare de monitorizare.

3.3. Articolul 48¹ din Codul contravențional. Încălcarea legislației privind gestionarea mijloacelor financiare ale partidelor politice și ale fondurilor electorale

Articolul 48¹. Încălcarea legislației privind gestionarea mijloacelor financiare ale partidelor politice și ale fondurilor electorale

(1) Neprezentarea de către concurenții electorali a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale în termenul și în formatul stabilite

se sancționează cu amendă de la 60 la 90 de unități convenționale.

(2) Încălcarea modului de evidență și utilizare a patrimoniului partidelor politice și a mijloacelor din fondul electoral, inclusiv neprezentarea datelor de identificare a donatorilor,

se sancționează cu amendă de la 60 la 180 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(3) Neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor privind gestiunea lor financiară în termenul și formatul stabilite de către Comisia Electorală Centrală, inclusiv prezentarea unor date incomplete în raport,

se sancționează cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

(4) Utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral, **dacă aceasta nu constituie infracțiune,**

se sancționează cu amendă în mărime de la 120 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere și cu privarea de dreptul de a deține anumite funcții sau de a desfășura anumite activități pe un termen de până la un an.

(5) Utilizarea ilicită de resurse administrative (bunuri publice), inclusiv favorizarea sau consimțirea la utilizarea ilegală a resurselor administrative (bunurilor publice), în campaniile electorale, **dacă aceasta nu constituie infracțiune,**

se sancționează cu amendă de la 90 la 240 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere și cu privarea de dreptul de a deține anumite funcții sau de a desfășura anumite activități pe un termen de până la un an.

Analiza juridică a faptei

Această contravenție poate fi săvârșită prin 5 ipoteze prevăzute de Codul contravențional. Respectiv, obiectul juridic și obiectul material sunt diferite în funcție de ipoteza analizată.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (1): Relațiile sociale cu privire la modalitatea și termenul de prezentare a rapoartelor financiare în cadrul campaniilor electorale.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (2): Relațiile sociale cu privire la modul de evidență și utilizare a patrimoniului partidelor politice și a mijloacelor din fondul electoral.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (3): Relațiile sociale cu privire la modul de prezentare a rapoartelor financiare.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (4): Relațiile sociale cu privire la acordarea alocațiilor de stat.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (5): Relațiile sociale cu privire la utilizarea resurselor financiare.

Obiectul material în accepțiunea alin. (1): Rapoartele financiare din cadrul campaniei electorale.

Conform art. 1 din Codul electoral, *rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale* sunt rapoartele concurentului electoral privind fluxul mijloacelor bănești, inclusiv mijloacele financiare acumulate, sursele de proveniență a acestora și cheltuielile efectuate în campania electorală.

Obiectul material în accepțiunea alin. (2): Patrimoniul partidelor politice, mijloacele din fondul electoral, datele de identificare ale donatorilor.

1. Patrimoniul partidelor politice – În conformitate cu art. 24 alin. (1) și (2) din Legea cu privire la partidele politice, partidele politice au dreptul să dispună, cu titlu de proprietate, de clădiri, utilaje, edituri, tipografii, mijloace de transport, precum și de alte bunuri neinterzise prin lege. Bunurile partidelor politice nu pot fi utilizate în alte scopuri decât pentru realizarea sarcinilor lor statutare. Dreptul de proprietate al partidelor politice se află sub incidența normelor legislației civile, cu excepțiile prevăzute de prezenta lege. Alineatele (3) și (4) din articolul respectiv preved că partidul politic este în drept să desfășoare activitate editorială, activitate legată nemijlocit de administrarea proprietății sale, precum și alte activități ce aduc venituri pentru nevoile partidului, dacă aceste activități nu sunt interzise prin lege și sunt prevăzute în mod expres în statutul partidului politic. Partidele politice nu pot avea în posesie, la dispoziție sau în folosință și nici nu pot accepta spre depozitare sau păstrare

armament, substanțe explozive și alte materiale care prezintă pericol pentru viața și sănătatea oamenilor.

Prin urmare, patrimoniul partidului politic sunt toate bunurile mobile și imobile și în fiecare caz separat urmează de individualizat componența acestuia, conform datelor din evidența contabilă a partidului.

2. Mijloacele din fondul electoral sunt toate sursele bănești acumulate în fondul electoral.

3. Datele de identificare ale donatorilor – Datele cu caracter personal ale donatorilor.

În conformitate cu art. 38² alin. (1) din Codul electoral, Modelul raportului se aprobă de către CEC și conține următoarele informații:

- a) **datele de identificare ale persoanei fizice sau juridice care a donat mijloace financiare;**
- b) **lista tuturor donațiilor primite, inclusiv natura și valoarea fiecărei donații în bani, mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii;**
- c) valoarea totală a donațiilor și numărul donatorilor;
- d) lista donațiilor rambursate ca urmare a depășirii plafoanelor stabilite la art. 38 alin. (1) lit. d);
- e) **datele de identificare ale persoanei fizice sau juridice căreia i-au fost achitate mijloace financiare din contul „Fond electoral” și scopul cheltuielilor respective;**
- f) sumele datoriei, numerele actelor financiare de evidență și alte informații concludente;
- g) informația contabilă a persoanelor juridice fondate sau controlate în alt mod de partidul politic respectiv pentru perioada corespunzătoare.

Obiectul material în accepțiunea alin. (3): *Rapoartele privind gestiunea lor financiară* - rapoartele concurentului electoral privind fluxul mijloacelor bănești, inclusiv mijloacele financiare acumulate, sursele de proveniență a acestora și cheltuielile efectuate în campania electorală.

Obiectul material în accepțiunea alin. (4): Alocațiile de stat

Obiectul material în accepțiunea alin. (5): Resursele administrative

Latura obiectivă:

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (1):

Neprezentarea de către concurenții electorali a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale în termenul și în formatul stabilite.

Cu referire la formatul prezentării, se menționează că modelele de rapoarte financiare sunt aprobate de către CEC.

În partea ce ține de neprezentarea în termenul stabilit menționăm că, potrivit pct. 14 din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale, după ce sunt înregistrați de către organele electorale, concurenții electorali:

- 1) prezintă CEC/consiliului electoral de circumscripție, în termen de 3 zile calendaristice, un raport privind mijloacele bănești acumulate și cheltuielile sale din campania electorală ;
- 2) prezintă CEC/consiliului electoral de circumscripție respectiv, o dată la două săptămâni, conform graficului stabilit, rapoarte financiare despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile sale din campania electorală ;
- 3) prezintă Comisiei Electorale Centrale/consiliului electoral de circumscripție respectiv, cu 2 zile înainte de ziua alegerilor, rapoarte financiare privind finanțarea campaniei electorale pentru întreaga perioadă.

De asemenea, pct. 21-23 din Regulamentul menționat supra prevede că, în cazul în care consiliile electorale de circumscripție care au recepționat rapoarte privind finanțarea campaniei electorale a candidaților independenți la alegerile locale au constatat printr-o hotărâre a sa neprezentarea sau prezentarea neconformă a rapoartelor, în termen de 3 zile calendaristice vor prezenta Comisiei

Electorale Centrale hotărârea respectivă și materialele anexate. Faptul neprezentării sau prezentării neconforme de către concurenții electorali a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale se constată prin hotărâre a Comisiei Electorale Centrale. După constatarea de către Comisie a faptului neprezentării sau prezentării neconforme de către concurenții electorali a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale, președintele Comisiei Electorale Centrale va cita, conform prevederilor art. 382 din Codul contravențional, concurentul electoral despre data și ora în care va fi întocmit procesul-verbal cu privire la contravenție.

Latara obiectivă în accepțiunea alin. (2): Încălcarea modului de evidență și utilizare a patrimoniului partidelor politice și a mijloacelor din fondul electoral, inclusiv neprezentarea datelor de identificare ale donatorilor.

Patrimoniul partidelor politice urmează să fie identificat în baza actelor contabile și inclus în evidența contabilă a partidului politic. Mai mult ca atât, patrimoniul politic trebuie să fie utilizat în interesele partidului politic și nu în interesele membrilor de partid sau a persoanelor terțe.

Modul de evidență al patrimoniului partidului politic este similar cu modul de evidență al contabilității organizațiilor obștești. Întru respectarea standardelor contabile, în fiecare partid politic este desemnat o persoană responsabilă care asigură gestionarea finanțării partidelor politice, în conformitate cu legea.

De asemenea, și *mijloacele financiare din fondul electoral* sunt supuse unei evidențe stricte de către legislație.

În conformitate cu art. 38 alin. (1) din Codul electoral, pentru finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale pot fi utilizate doar resurse financiare provenite din activitatea de muncă, de întreprinzător, științifică sau din cea de creație, desfășurată pe teritoriul Republicii Moldova.

În acest sens, Capitolul II din Regulamentul cu privire la finanțarea campaniilor electorale prevede o serie de condiții ale modului de finanțare a campaniilor electorale, printre care:

- 1) În contul electoral sunt virate toate mijloacele financiare proprii și cele primite de la persoane fizice și/sau juridice din țară, în scopul finanțării campaniei electorale;
- 2) Propune pentru înregistrare Comisiei Electorale Centrale o persoană responsabilă de finanțe (trezorier), care va fi responsabilă de întocmirea rapoartelor financiare și prezentarea lor în termen Comisiei Electorale Centrale;
- 3) Mijloacele bănești vor fi virate în fondul social cu respectarea plafonului stabilit de Comisia Electorală Centrală;
- 4) Persoanele fizice și juridice au dreptul să vireze în contul „Fond electoral”, pentru o campanie electorală, până la 200 și, respectiv 400 de salarii medii lunare pe economie stabilite pentru anul respectiv;
- 5) Persoanele juridice pot dona mijloace bănești pe contul „Fond electoral” doar prin transfer, depunând și o Declarație pe propria răspundere despre inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social;
- 6) Donațiile oferite în numerar pot fi utilizate doar după depunerea lor pe contul „Fond electoral”;
- 7) Utilizarea mijloacelor financiare din „Fond electoral” poate fi efectuată numai după declararea lor în scris la Comisia Electorală Centrală sau la consiliul electoral de circumscripție, în cazul candidaților independenți în alegerile locale;
- 8) Ultimele achitări din contul „Fond electoral” se fac cel târziu cu două zile anterioare zilei alegerilor;

Neprezentarea datelor de identificare ale donatorilor reprezintă neincluderea în dările de seamă financiare a datelor cu referire la identitatea donatorilor.

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (3): se realizează prin **1.** neprezentarea de către partidele politice a rapoartelor privind gestiunea lor financiară în termenul și formatul stabilite de către Comisia Electorală Centrală, și **2.** prezentarea unor date incomplete în raport.

Modelul rapoartelor privind gestiunea financiară a partidelor politice sunt elaborate de către Comisia Electorală Centrală.

În acest sens, art. 29 alin. (1) din Legea privind partidele politice prevede că, semestrial, până la data de 15 a ultimei luni a perioadei de raportare, și anual, până în data de 31 martie, partidele politice vor prezenta la Comisia Electorală Centrală rapoarte privind gestiunea financiară a acestora. Partidele politice beneficiare de alocații de la bugetul de stat vor prezenta rapoartele respective și la Curtea de Conturi. În scopul acestei verificări, Comisia Electorală Centrală solicită partidelor politice, precum și unor instituții publice sau private, informațiile necesare în limita de competență. Partidele politice și instituțiile publice sau private vizate sunt obligate să prezinte informațiile solicitate în termen de două săptămâni. La cerere și în funcție de natura informației solicitate, acest termen poate fi extins de către Comisia Electorală Centrală, însă, în total, el nu va depăși o lună.

În acest sens, capitolul IV din Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice stabilește expres procedura de prezentare a rapoartelor financiare, și anume:

- Partidul politic prezintă la Comisia Electorală Centrală semestrial, până la data de 15 iulie a anului de gestiune, și anual, până în data de 31 martie, rapoarte privind gestiunea financiară. Partidele politice beneficiare de subvenții de la bugetul de stat vor prezenta rapoartele respective și la Curtea de Conturi;
- Lunar, până la data de 10 a fiecărei luni, partidul politic va prezenta Comisiei în formă electronică *Informația lunară privind cheltuielile partidului din subvențiile de la bugetul de stat*;
- Raportul privind gestiunea financiară a partidului politic se prezintă Comisiei Electorale Centrale atât în formă electronică, cât și pe suport de hârtie în două exemplare;
- În formă scrisă raportul se prezintă semnat de către conducătorul și trezorerierul partidului politic. La recepționarea raportului, CEC va indica pe formularele prezentate data și ora recepționării și va înmâna un exemplar partidului politic;
- În cazul în care raportul privind gestiunea financiară a partidului politic este incomplet sau neclar, Comisia Electorală Centrală are dreptul să solicite date suplimentare, iar acesta este obligat să le prezinte în termen de 5 zile lucrătoare de la data solicitării;
- Rapoartele financiare sunt verificate și analizate de către Comisie, care adoptă o hotărâre în acest sens.

Cu referire la prezentarea incompletă a datelor menționăm că, potrivit pct. 75 din Regulamentul menționat supra, partidul politic va completa integral toate rubricile raportului financiar. Se interzice excluderea unei sau mai multor rubrici din modelul raportului, la rubrica în care nu s-au înregistrat valori se va indica cifra "0" (pct. 76).

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (4) și (5) se realizează prin:

- utilizarea contrar destinației a alocațiilor de la bugetul de stat pentru partidele politice sau a mijloacelor din fondul electoral, **dacă aceasta nu constituie infracțiune**;
- utilizarea ilicită de resurse administrative (bunuri publice), inclusiv favorizarea sau consimțirea la utilizarea ilegală a resurselor administrative (bunurilor publice), în campaniile electorale, **dacă aceasta nu constituie infracțiune**.

Linia de demarcație dintre infracțiunea prevăzută de art. 181² din Codul penal și art. 48¹ din Codul electoral o constituie **proporțiile mari**. Respectiv, dacă se constată că alocațiile de stat sau resursele administrative în proporții mari s-au utilizat contrar destinației, atunci fapta constituie infracțiune. Dacă nu sunt întrunite proporțiile mari, atunci fapta constituie contravenție.

Latura subiectivă: Se realizează prin intenție directă, dar și indirectă, însă în unele cazuri poate fi realizată și prin neglijență, spre exemplu neprezentarea rapoartelor financiare ori a datelor de identitate ale donatorilor.

Subiectul: Persoana fizică care la data săvârșirii faptei a împlinit vârsta de 18 ani, în toate ipotezele. În cazul ipotezelor de alin. (2), (3), (4), (5) și de persoana cu funcție de răspundere.

După cum am constatat în cazul infracțiunii prevăzute de art. 181² din Codul penal, nu este stabilită răspunderea contravențională a persoanei juridice.

Victima: Contravenția respectivă nu presupune și existența victimei.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

În conformitatea cu prevederile art. 423⁷ alin. (1) din Codul contravențional, contravențiile prevăzute la art. 481 alin. (1)–(3) se constată din oficiu de către Comisia Electorală Centrală sau la sesizarea organelor abilitate.

Această atribuție a CEC întru constatarea contravențiilor privind prezentarea rapoartelor referitor la finanțarea campaniei electorale și la gestiunea financiară a partidelor politice, precum și corespunderea conținutului acestor rapoarte sub aspectul modului de evidență și utilizare a mijloacelor financiare, rezultă din competențele legale oferite CEC, și anume atât cele de autoritate, unde se depun rapoartele financiare respective, cât și de autoritate investită cu dreptul de a verifica modul de acumulare, evidență și utilizare a acestor resurse.

Procesul-verbal cu privire la contravenție se întocmește de președintele sau, după caz, de vicepreședintele CEC, procedura de constatare a faptei fiind descrisă pe larg la pct. 94-101 ale Regulamentului privind finanțarea activității partidelor politice și la pct. 22-29 ale Regulamentului privind finanțarea campaniilor electorale, iar examinarea în fond a cauzei contravenționale ține de competența instanței de judecată.

În conformitate cu prevederile art. 423⁶ din Codul contravențional, contravenția prevăzută la alin. (4) al art. 481 se constată de Curtea de Conturi, procesul-verbal cu privire la contravenție se încheie de personalul abilitat cu atribuții de audit public, iar cauza contravențională se examinează în fond de instanța de judecată.

Contravenția prevăzută la alin. (5) al art. 481 din Codul contravențional se constată și se examinează de poliție.

În linii mari, elementele de investigare și chestiunile de bază necesare de stabilit în cadrul constatării contravențiilor de la art. 481 alin. (4)-(5) din Codul contravențional au fost descrise mai sus la analiza infracțiunii prevăzute la art. 181² alin. (2) și (4) din Codul penal.

3.4. Articolul 48² din Codul contravențional. Neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale

Articolul 48². Neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale

Neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale privind vărsarea la bugetul de stat a sumelor primite de partidele politice sau de concurenții electorali cu încălcarea legii sau peste plafoanele stabilite

se sancționează cu amendă de la 180 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere și cu privarea de dreptul de a deține anumite funcții pe un termen de la 3 luni la un an.

Analiza juridică a faptei

Obiectul juridic: Relațiile sociale cu privire la obligativitatea hotărârilor Comisiei Electorale Centrale.

Obiectul material: Somația Comisiei Electorale Centrale. De menționat că însăși noțiunea de somație a Comisiei Electorale Centrale nu este reglementată de legislația electorală, dar ea poate fi definită ca o solicitare a Comisiei Electorale Centrale de a efectua anumite acțiuni sau de a înlătura anumite abateri.

Latura obiectivă: Se realizează prin inacțiune, și anume neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale privind vărsarea la bugetul de stat a sumelor primite de partidele politice sau de concurenții electorali cu încălcarea legii sau peste plafoanele stabilite. Este important de menționat că somațiile Comisiei Electorale Centrale sunt obligatorii pentru partidele politice, concurenții electorali și ele urmează a fi executate în modul și termenul prevăzut în somație.

Inițial, somația este precedată de un act administrativ, și anume o hotărâre a Comisiei Electorale Centrale prin care este constatată o încălcare ce ține de finanțarea partidelor politice sau a campaniilor electorale. Totodată, apare întrebarea dacă este necesar ca organele electorale să constate o contravenție sau să fie pornită o cauză penală pe faptul gestionării defectuase a fondurilor electorale?

În acest sens, a se reține că art. 22 alin. (2) lit. e), f), g) și k) din Codul electoral prevede că, în calitate de organ independent de supraveghere și control privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, Comisia Electorală Centrală: examinează sesizările și contestațiile privind încălcarea legislației cu privire la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale; constată contravenții și încheie procese-verbale cu privire la contravențiile ce vizează neprezentarea în termen ori prezentarea neconformă a rapoartelor financiare ale partidelor politice, ale altor organizații social-politice sau concurenți electorali; aplică sau solicită aplicarea sancțiunilor, prevăzute de prezentul cod și de Legea nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice, pentru încălcarea legislației cu privire la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale; sesizează organele competente privind încălcările ce sunt pasibile de răspundere contravențională, penală sau privind încălcarea legislației fiscale; exercită alte atribuții de supraveghere și control în conformitate cu prevederile Codului electoral și ale Legii nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice.

Potrivit art. 26 alin. (1) lit. p) din Codul electoral, în perioada electorală, Comisia Electorală Centrală aplică sancțiunile prevăzute de Cod pentru încălcarea legislației electorale și a celei cu privire la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

Totodată, Legea cu privire la partidele politice prevede expres la art. 31¹ că, **în cazul în care un partid politic primește donații cu încălcarea prevederilor art. 26, inclusiv în cazul primirii donațiilor care depășesc plafoanele stabilite, partidul politic respectiv este obligat, în termen de 3 zile de la depunerea donației, să verse în bugetul de stat sumele primite cu încălcarea legii sau să restituie sumele primite peste plafoanele stabilite. În cazul nerespectării cerințelor, Comisia Electorală Centrală emite o somație scrisă adresată partidului politic, prin care solicită înlăturarea încălcării și informarea despre măsurile întreprinse, în termen de 3 zile lucrătoare de la emiterea somației. Neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale constituie contravenție și se sancționează în conformitate cu prevederile Codului contravențional.**

Prin urmare, Legea prevede expres în ce caz se solicită vărsarea la bugetul de stat a sumelor primite de partidele politice sau de concurenții electorali cu încălcarea legii sau peste plafoanele stabilite și nu este necesar să fie un act de constatare a contravenției sau o sentință irevocabilă de condamnare.

Latura subiectivă: Poate fi realizată atât prin intenție, cât și prin imprudență.

Victimă: În accepțiunea articolului dat nu există victimă.

Subiect: Persoana fizică care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 18 ani și persoana cu funcție de răspundere.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 48² din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi demersul CEC privind neexecutarea somației referitor la vărsarea în bugetul de stat a sumelor primite de partidele politice sau concurenții electorali cu încălcarea legii sau peste plafoanele stabilite.

În cadrul constatării contravenției examinate, agentul constatat urmează să anexeze la materialele cauzei însăși somația CEC, hotărârea prin care au fost stabilite încălcările și să clarifice cauzele neexecutării somației.

3.5. Articolul 49 din Codul contravențional. Împiedicarea activității organului electoral

Articolul 49. Împiedicarea activității organului electoral

(1) Nefurnizarea de către persoane cu funcție de răspundere a datelor și materialelor solicitate de organul electoral, precum și neîndeplinirea hotărârii acestuia luate în limitele competenței

se sancționează cu amendă de la 12 la 18 unități convenționale.

(2) Distrugerea, deteriorarea intenționată prin orice mod a listei electorale sau a afișei electorale, sau a listelor de subscripție pentru susținerea inițierii referendumului

se sancționează cu amendă de la 18 la 30 de unități convenționale.

(3) Refuzul de a executa dispozițiile președintelui biroului electoral al secției de votare privind asigurarea ordinii în localul de votare și pe teritoriul aferent

se sancționează cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale.

(4) Scoaterea din localul secției de votare a buletinului de vot înmînat pentru votare

se sancționează cu amendă de la 3 la 6 unități convenționale.

Analiza juridică a faptei

Contravenția respectivă este prevăzută în 4 ipoteze.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (1): Relațiile sociale cu privire la obligativitatea hotărârilor, solicitărilor Comisiei Electorale Centrale.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (2): Relațiile sociale cu privire la integritatea listelor electorale, afişelor electorale, listelor de subscripție.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (3): Relațiile sociale cu privire la păstrarea ordinii în localul de votare și pe terenul aferent.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (4): Relațiile sociale cu privire la asigurarea alegerilor libere și secrete.

Obiectul material în accepțiunea alin. (1): Obiect material nu este.

Obiectul material în accepțiunea alin. (2): 1. Listele electorale; 2. Afișele electorale; 3. Listele de subscripție.

1. *listele electorale* - listă ce cuprinde toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază sau își au reședința în raza unei secții de votare.
2. *afișe electorale* - apeluri, declarații, fotografii și alte materiale utilizate de concurenții electorali în scop de agitație electorală;
3. *listă de subscripție* - listă cu semnături ale alegătorilor care susțin un oarecare candidat la alegeri sau inițierea referendumului.

De menționat că acest alineat nu prevede ca obiect material al contravenției și listele suplimentare.

Obiectul material în accepțiunea alin. (3): Dispozițiile președintelui Biroului electoral al Secției de votare.

Obiectul material în accepțiunea alin. (4): Buletinul de vot

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (1): 1. Nefurnizarea de către persoane cu funcție de răspundere a datelor și materialelor solicitate de organul electoral, precum și 2. Neîndeplinirea hotărârii acestuia luate în limitele competenței.

1. *Nefurnizarea informației*

După cum se constata supra, în conformitate cu art. 22 alin. (2) din Codul Electoral, Comisia Electorală Centrală examinează sesizările și contestațiile privind încălcarea legislației cu privire la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale. La examinarea contestațiilor, Comisia Electorală Centrală are dreptul de a solicita date și materiale suplimentare.

De asemenea, după prezentarea rapoartelor financiare Comisia Electorală Centrală poate solicita date și informații suplimentare cu privire la finanțarea partidelor politice și campaniilor electorale. Respectiv, partidele politice, concurenții electorali sunt obligați în termenul stabilit să ofere informația necesară, fiind pasibili de răspundere contravențională.

În concluzie se relevă că neprezentarea informației este nefurnizarea acesteia în termenul și modul stabilit de Comisia Electorală Centrală.

Totodată, în vederea organizării alegerilor electorale Comisia Electorală Centrală conlucrează și cu următoarele autorități publice:

- ✚ Ministerul Tehnologiilor Informaționale și Comunicațiilor, la asigurarea evidenței alegătorilor, inclusiv a celor aflați peste hotarele țării, în temeiul Registrului de stat al alegătorilor, format în baza Registrului de stat al populației;
 - ✚ autoritățile administrației publice locale, în problemele selectării cadrelor calificate antrenate în activitatea organelor electorale, asigurării localurilor secțiilor de votare cu cabine, urne de vot, computere și alte mijloace tehnico-materiale;
 - ✚ Ministerul Afacerilor Interne, la asigurarea pazei secțiilor de votare și a materialelor electorale;
 - ✚ întreprinderile și instituțiile de stat, la încheierea contractelor pentru servicii de tipărire a buletinelor de vot și de aprovizionare cu echipament;
 - ✚ mijloacele de informare în masă și asociațiile obștești, la organizarea manifestărilor ce țin de educația civică a alegătorului și informarea populației asupra desfășurării procesului electoral;
 - ✚ Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, misiunile diplomatice și oficiile consulare, la constituirea secțiilor de votare pentru cetățenii aflați în străinătate.
- În cadrul colaborării și pentru organizarea alegerilor urmează să fie solicitată anumită informație, iar prezentarea acesteia este obligatorie pentru autoritățile respective.

2. Neîndeplinirea hotărârilor

În ceea ce privește nerespectarea hotărârilor Comisiei Electorale Centrale, conform art. 18 alin. (1) și (3) din Codul electoral, ședințele Comisiei Electorale Centrale sunt deliberative dacă la ele participă majoritatea membrilor. Hotărârile Comisiei Electorale Centrale, adoptate în limitele competenței acesteia, *sunt acte administrative cu caracter individual sau normativ, executorii pentru organele electorale inferioare, pentru autoritățile publice, întreprinderi, instituții și organizații, pentru persoanele cu funcții de răspundere, partide, alte organizații social-politice și organele acestora, precum și pentru toți cetățenii.*

Potrivit capitolul VI din Regulamentul privind activitatea Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 137 din 14 februarie 2006, în vederea exercitării atribuțiilor Comisia adoptă hotărâri cu votul majorității membrilor cu drept de vot deliberativ. Hotărârile după adoptarea lor sunt semnate de președintele și de secretarul Comisiei, se plasează în termen de 24 de ore de la adoptare pe site-ul oficial al Comisiei și se publică în termen de 5 zile în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În perioada electorală, hotărârile Comisiei Electorale Centrale intră în vigoare la data adoptării.

Prin urmare, toate hotărârile Comisiei Electorale Centrale sunt acte administrative și sunt executorii și obligatorii până la anularea acestora de către instanța de judecată.

Totodată, în cazul neprezentării raportelor financiare în modul stabilit sau ducerea evidenței contabile în alt mod decât cel stabilit prin hotărârea Comisiei electorale Centrale sunt componente de contravenții separate.

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (2): 1. Distrugerea; 2. Deteriorarea intenționată prin orice mod a listei electorale sau a afișei electorale, sau a listelor de subscripție pentru susținerea inițierii referendumului.

1. Distrugerea listelor electorale, afișelor electorale, listelor de subscripție reprezintă nimicirea totală a acestora care poate fi realizată prin ardere, tăiere sau alte acțiuni mecanice. La încadrare nu are importanță metoda realizată, ci însăși distrugerea.
2. Deteriorarea listelor electorale, afișelor electorale, listelor de subscripție reprezintă nimicirea parțială a acestora, ori denaturarea unor date din listele electorale. De asemenea, la încadrare nu are

importantă metoda de deteriorare care poate fi realizată prin ștergere chimică sau mecanică, prin înlăturarea unor date etc.

Suplimentar se reține că modalitatea de întocmire și păstrare a listelor electorale și a listelor de subscripție este reglementată prin Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale, aprobat prin hotărârea CEC nr. 2674 din 25 septembrie 2014, Regulamentul privind modul de întocmire, autentificare, prezentare și verificare a listelor de subscripție, aprobat prin hotărârea CEC nr. 2682 din 1 octombrie 2014.

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (3): Refuzul de a executa dispozițiile președintelui biroului electoral al secției de votare privind asigurarea ordinii în localul de votare și pe teritoriul aferent.

În conformitate cu pct. 35 lit. i) din Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2689 din 7 octombrie 2014, în perioada sa de activitate biroul electoral al secției de votare ia măsuri pentru a asigura ordinea în localul secțiilor de votare.

Conducerea biroului electoral este asigurată de președinte, care în vederea asigurării unor alegeri corecte, libere și pașnice poate emite dispoziții cu privire la asigurarea ordinii publice în localul de votare sau pe terenul aferent, care sunt obligatorii.

În ceea ce privește locul asigurării ordinii publice, se menționează că, potrivit pct. 3 din Instrucțiunea cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare aprobată prin hotărârea CEC nr. 2625 din 12 august 2014, *localul secției de votare* este spațiul în care alegătorii își exercită dreptul de vot și în care își are sediul biroul electoral al secției de votare.

Cu referire la terenul aferent localului de votare, menționăm că, potrivit pct. 62 din Regulamentul cu privire la activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare, răspunderea pentru asigurarea în ziua alegerilor a ordinii în localul de votare și pe teritoriul din preajmă, în rază de 100 de metri de la localul votării, o poartă președintele biroului electoral al secției de votare împreună cu reprezentantul comisariatului de poliție. Deciziile luate în acest scop sunt executorii pentru toți.

Totodată, Regulamentul cu privire la vânzarea-cumpărarea terenurilor aferente aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1428 din 16 decembrie 2008, statuează că terenul aferent se consideră suprafața de teren pe care sunt amplasate nemijlocit bunurile imobile și terenul adiacent, atribuit la decizia proprietarului. Prin urmare, dacă terenul aferent este terenul pe care este amplasat localul secției de votare, atunci considerăm că terenul aferent este tot terenul pe care este amplasat imobilul, individualizat conform datelor din Registrul bunurilor imobile.

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (4): Scoaterea din localul secției de votare a buletinului de vot înmănat pentru votare. Prin urmare, potrivit Codului Electoral, persoana urmează să voteze doar în secția de votare și doar în cadrul cabinei de vot. Scoaterea prin orice mijloace a buletinului de vot acordat în cadrul secției de votare constituie o contravenție.

Latura subiectivă: În ipoteza alin. (1) vinovăția se realizează prin intenție și imprudență, în ipoteza alin. (2) vinovăția se realizează doar prin intenția directă, în accepțiunea alin. (3) și (4) vinovăția se realizează doar prin intenție.

Victima: Nu există.

Subiect: În ipoteza alin. (1) subiect al contravenției este doar persoana cu funcție de răspundere, iar în accepțiunea alin. (2), (3) și (4), subiect este persoana fizică care la momentul săvârșirii contravenției a împlinit vârsta de 18 ani.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 49 din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional în cazul contravenției prevăzute la alin. (1) poate servi demersul CEC privind nefurnizarea de către persoanele cu funcție de răspundere a datelor și materialelor solicitate, precum și neîndeplinirea hotărârii CEC luate în limitele competenței.

În cadrul constatării contravenției prevăzute la alin. (1) al art. 49, agentul constatatator urmează să ridice și anexeze la materialele cauzei solicitarea CEC prin care s-au interplat careva date sau materiale, să stabilească ce date sau materiale au fost solicitate, să identifice persoana cu funcție de răspundere în atribuțiile de serviciu ale căreia intra prezentarea datelor sau informațiilor solicitate de CEC și să stabilească cauza nefurnizării informațiilor solicitate. Practic, aceleași acțiuni sunt necesare de întreprins și în cazul neîndeplinirii hotărârii CEC, adică să fie stabilite dispozițiile care au fost luate prin hotărârea respectivă, să fie identificate persoanele responsabile de îndeplinirea hotărârii și să fie stabilită cauza neîndeplinirii.

În cazul contravenției prevăzute la alin. (2) al art. 49, temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi sesizarea organului electoral care deținea listele electorale la momentul distrugerii sau deteriorării, sesizarea persoanei care colecta semnături în listele de subscripție sau sesizarea concurentului electoral căruia îi aparținea afișul electoral.

În cadrul constatării acestei contravenții, după caz, este necesară efectuarea cercetării la fața locului unde a fost săvârșită acțiunea de distrugere sau deteriorare pentru a stabili consecințele săvârșirii acestei contravenții, audierea persoanelor responsabile și altor martori pentru stabilirea circumstanțelor în care s-au produs acțiunile de distrugere sau deteriorare, identificarea contravenientului și stabilirea cauzelor care au stat la baza acțiunilor acestuia.

În cazul contravenției prevăzute la alin. (3), temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi sesizarea președintelui biroului electoral al secție de votare respective.

În cadrul constatării contravenției în cauză este necesar de analizat conținutul dispoziției președintelui biroului electoral, pentru a stabili dacă acesta ține de asigurarea ordinii în localul de votare sau pe teritoriul aferent, de audiat atât președintele biroului electoral, cât și membrii biroului electoral și persoanele acreditate cu monitorizarea alegerilor referitor la circumstanțele cauzei, în special cu privire la încălcările și circumstanțele care au necesitat emiterea dispoziției respective și la acțiunile contravenientului, de identificat contravenientul și de stabilit acțiunile sau inacțiunile acestuia, precum și de contrapus aceste acțiuni sau inacțiuni cu conținutul dispoziției președintelui biroului electoral.

Și în cele din urmă, în cazul contravenției prevăzute la alin. (4) al art. 49, urmează de analizat lista electorală și semnătura persoanei care a primit buletinul de vot, de audiat membrii biroului electoral și persoanele acreditate cu monitorizarea alegerilor privitor la circumstanțele scoaterii buletinului de vot din localul secției de votare, de identificat făptuitorul, de stabilit cauzele acțiunilor acestuia și de ridicat buletinul de vot respectiv.

3.6. Articolul 50 din Codul contravențional. Afișajul electoral neautorizat

Articolul 50. Afișajul electoral neautorizat

(1) Afișarea materialului de agitație electorală sau a materialului de susținere a referendumului în alt loc decât cel stabilit

se sancționează cu amendă de la 12 la 18 unități convenționale.

(2) Producerea și/sau difuzarea materialelor publicitare de agitație electorală care nu conțin denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialelor și denumirea tipografiei care le-a tipărit

se sancționează cu amendă de la 12 la 18 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 18 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 60 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Analiza juridică a faptei

Prezenta Contravenție poate fi realizată în două variante-tip.

Inițial, prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3328 din 28 aprilie 2015 a fost aprobat Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (1): Relațiile sociale cu privire la publicarea materialul de agitație electorală.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (2): Relațiile sociale cu privire la asigurarea veridicității și informării corecte referitor la concurenții electorali.

Obiectul material în accepțiunea (1): Materialul agitației electorale.

Codul electoral definește:

agitație electorală - acțiuni de pregătire și difuzare a informației, care au scopul de a-i determina pe alegători să voteze pentru unii sau pentru alți concurenți electorali;

afișe electorale - apeluri, declarații, fotografii și alte materiale utilizate de concurenții electorali în scop de agitație electorală.

Totodată, Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare definește următoarele noțiuni:

afișe electorale – apeluri, declarații, fotografii și alte materiale similare, imprimate sau în format electronic, utilizate de concurenții electorali sau participanții la referendum în scop de agitație electorală și care pot conține mesaje ce îndeamnă, în mod expres, alegătorii să-i voteze (în același sens: afișaj electoral);

afișe de promovare politică – apeluri, declarații, fotografii și alte materiale similare, imprimate sau în format electronic, utilizate de partidele politice sau alte organizații social-politice, blocurile electorale,

candidații independenți în perioada electorală și care conțin mesaje de promovare, cu sau fără îndemnul expres către alegători de a-i susține în campania electorală;

publicitate electorală și/sau de promovare politică – acțiunile de pregătire și răspândire prin amplasarea informațiilor sub formă de afișe electorale și/sau de promovare politică în perioada electorală.

Obiectul material în accepțiunea (2): Materialele publicitare de agitație electorală

Ca să aibă loc încadrarea faptei în art. 50 alin. (2) este necesar ca materiale publicitare electorale să nu conțină una din următoarele date:

1. denumirea concurentului electoral,
2. data tipăririi,
3. tirajul materialelor,
4. denumirea tipografiei care le-a tipărit.

Latura obiectivă în accepțiunea (1): Afișarea materialului de agitație electorală sau a materialului de susținere a referendumului în alt loc decât cel stabilit.

În acest sens, Regulamentul privind modalitatea plasării publicității electorale și de promovare politică pe panourile publicitare prevede că, autoritățile administrației publice locale sunt obligate ca, în termen de 3 zile de la data începerii perioadei electorale, să stabilească și să garanteze un minim de locuri speciale de afișaj electoral. Decizia respectivă va fi afișată imediat la sediul acestor autorități și adusă la cunoștința subiecților interesați prin intermediul mijloacelor de informare în masă, al altor mijloace de comunicare disponibile. Autoritățile administrației publice locale trebuie să asigure ca locurile speciale de afișaj să fie situate în locuri publice frecventate de cetățeni, fără deranjarea circulației pe drumurile publice și a celorlalte activități din localitățile respective.

De asemenea, materialele pentru agitație electorală pot fi plasate și de agențiile publicitare.

În acest sens, pct. 8 din Regulamentul menționat supra prevede că fiecare agenție de publicitate poate oferi concurenților electorali/participanților la referendum spațiu pentru publicitate electorală și/sau de promovare politică pe panourile publicitare private, inclusiv cele electronice, amplasate pe domeniul public, în condiții egale, dar care să nu depășească 10% din spațiul disponibil pentru fiecare concurent electoral/participant la referendum din momentul începerii perioadei electorale. În cazul alegerilor locale, spațiul pentru publicitatea electorală și/sau de promovare politică acordat fiecărui concurent electoral nu va depăși 10% din spațiul disponibil al agenției de publicitate în circumscripția electorală respectivă.

Dreptul de amplasare a publicității electorale și/sau de promovare politică contra plată se acordă partidelor politice sau altor organizații social-politice, blocurilor electorale, candidaților independenți, concurenților electorali sau participanților la referendum numai în baza achitării prealabile a plății prevăzute în acordul încheiat de agentul de publicitate cu concurentul electoral/participantul la referendum.

Afișajul electoral pe domeniul privat este permis numai cu acordul proprietarilor, administratorilor sau, după caz, al posesorilor. Plasarea afișajului electoral pe partea exterioară a unității de transport se efectuează după o coordonare prealabilă cu subdiviziunile teritoriale ale Inspectoratului național de patrulare al Ministerului Afacerilor Interne, care vor soluționa cererile în termen de 48 de ore de la prezentare.

Totodată, Regulamentul în cauză prevede interzicerea amplasării afișelor electorale în alte locuri decât cele stabilite la capitolele II și III din Regulament. De asemenea, se interzice amplasarea afișelor electorale:

- în transportul public de călători proprietate publică;

- pe monumente, clădiri, obiecte și încăperi, care au o valoare istorică, culturală sau arhitecturală, indiferent de forma de proprietate;
- în încăperile în care sunt amplasate consiliile și birourile electorale și la o distanță de 100 de metri de la acestea;
- pe garduri, îngrădiri, stâlpi și alte tipuri de construcții, precum și pe dispozitive, utilaje, indiferent de forma de proprietate.

Se interzice partidelor politice și altor organizații social-politice, blocurilor electorale, candidaților independenți și/sau concurenților electorali efectuarea lucrărilor de pregătire, confecționare, distribuire și amplasare în perioada electorală a afișelor electorale și/sau de promovare politică, achitate din mijloace financiare care nu au fost virate în contul cu mențiunea „Fond electoral”, în orice loc, inclusiv amplasarea peste hotarele Republicii Moldova.

Publicarea materialul electoral (afișe, fotografii, informații, pliante) prin plasarea acestuia în alte locuri decât cele stabilite și anume: pe clădiri, ziduri, copaci, stâlpi, stații etc.

Latura obiectivă în accepțiunea (2): 1. Producerea și/sau 2. Difuzarea materialelor publicitare de agitație electorală care nu conțin denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialelor și denumirea tipografiei care le-a tipărit.

1. Producerea materialelor publicitare de agitație electorală – realizarea unuia sau a câtorva exemplare a materialelor publicitare în orice formă materială, inclusiv audio și video; imprimarea operei sau a fonogramei pentru păstrarea sa temporară sau permanentă sub formă electronică (inclusiv numerică), optică sau într-o altă formă lizibilă de mașină.

2. Difuzarea materialelor publicitare de agitație electorală:

- transmisia prin unde radioelectrice, cablu sau satelit, în formă codificată sau necodificată, a serviciilor de programe destinate publicului;
- prin plasarea publică pe panouri de publicitare;
- prin distribuirea pliantelor;
- prin informarea publică în cadrul unor dezbateri;
- prin distribuirea pe internet.

Latura subiectivă: Intenția.

Victima: Nu există.

Subiectul în accepțiunea alin. (1): Persoana fizică care la momentul săvârșirii contravenției a împlinit vârsta de 18 ani.

Subiectul în accepțiunea alin. (2): Persoana fizică care la momentul săvârșirii infracțiunii a împlinit vârsta de 18 ani. Persoana cu funcție de răspundere. Persoana juridică care răspunde condițiilor art. 17 din Codul contravențional.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 50 din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi atât sesizarea unui concurent electoral, cât și a oricărei alte persoane, precum și autosesizarea organului de poliție.

În cadrul constatării contravenției de la alin. (1) al art. 50, agentul constatatator urmează să efectueze cercetarea la fața locului unde a fost afișat materialul de agitație electorală sau materialul de susținere a referendumului cu încălcarea actelor normative, în scopul stabilirii conținutului afișelor respective și ridicării lor, să stabilească locul special rezervat pentru plasarea materialului de agitație electorală sau a materialului de susținere a referendumului, să identifice contravenientul, stabilind în favoarea cărui concurent electoral a acționat, la indicația cui, de unde a primit materialele corespunzătoare și care a fost cauza afișării lor în alte locuri decât cele prevăzute etc.

În cazul contravenției prevăzute la alin.(2), agentul constatatator urmează să identifice și să ridice, după caz, cu efectuarea cercetării la fața locului, a materialelor publicitare de agitație electorală care nu conțin elementele obligatorii, să stabilească unde și în favoare cui aceste materiale au fost produse sau difuzate, să identifice subiectul care a produs și/sau difuzat materialele respective de publicitate electorală, să stabilească cauzele nerespectării cerințelor obligatorii la tipărire etc.

3.7. Articolul 51 din Codul contravențional. Înscrierea în mai multe liste de candidați

Articolul 51. Înscrierea în mai multe liste de candidați

Acceptarea deliberată a persoanei de a fi înscrisă în mai multe liste de candidați

se sancționează cu amendă de la 9 la 15 unități convenționale.

Analiza juridică a faptei

Obiectul juridic: Relațiile sociale cu privire la asigurarea unor alegeri corecte.

Obiectul material: Nu există.

Latura obiectivă: După cum s-a constatat supra, persoana poate fi înscrisă doar într-o singură listă a candidaților. Totuși, în cazul în care, cu acceptul persoanei, aceasta este înscrisă în 2 și mai multe liste, ea urmează să fie trasă la răspundere contravențională.

Latura subiectivă: Intenție directă

Victimă: Nu există

Subiect: Persoană fizică care la momentul săvârșirii faptei a împlinit vârsta de 18 ani.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 51 din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi atât sesizarea organului electoral unde se înregistrează listele de candidați sau a oricărei alte persoane, precum și autosesizarea organului de poliție.

În cadrul constatării contravenției, agentul constatatator urmează să identifice și să ridice listele de candidați unde persoana este înscrisă multiplu, să identifice concurenții electorali care au solicitat înregistrarea listelor de candidați unde persoana figurează de mai multe ori, să stabilească circumstanțele desemnării candidaților înscrși în listele respective, să identifice contravenientul și să

stabilească cauzele înscrierii în mai multe liste de candidați, în special sub aspectul acceptării deliberate.

3.8. Articolul 52 din Codul contravențional. Agitația electorală în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării

Articolul 52. Agitația electorală în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării

Continuarea agitației electorale sau a agitației pentru susținerea referendumului în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării

se sancționează cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 24 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau candidatului electoral.

Analiza juridică a faptei

Luând în considerație faptul că mai sus au fost analizate noțiunile ce țin de agitația electorală, la analiza contravenției respective ne vom expune cu referire la tipul agitației electorale ca element esențial de încadrare.

Articolul 52 din Codul contravențional folosește noțiunea de “ziua anterioară votării” ori „ziua votării”.

În conformitate cu art. 47 alin. (1) și (8) din Codul electoral, cetățenii Republicii Moldova, partidele și alte organizații social-politice, blocurile electorale, candidații și persoanele de încredere ale candidaților au dreptul de a supune discuțiilor libere și sub toate aspectele programele electorale ale concurenților electorali, calitățile politice, profesionale și personale ale candidaților, precum și de a face agitație electorală în cadrul adunărilor, mitingurilor, întâlnirilor cu alegătorii, prin intermediul mijloacelor de informare în masă, prin expunerea de afișe electorale sau prin intermediul altor forme de comunicare.

În ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor nu se admite niciun fel de agitație electorală. Interdicția dată nu se referă la informațiile deja plasate în internet și la afișele expuse anterior.

Ziua alegerilor este ziua stabilită de Parlament prin hotărâre, iar ziua anterioară este ziua de dinaintea alegerilor. În acest sens, menționăm că legea nu stabilește ca element de calificare orele de votare, ci ziua votării, adică data în care vor avea loc alegerile.

Latura subiectivă: Intenție

Victima: Nu există.

Subiect. Persoană fizică care la momentul săvârșirii faptei a împlinit vârsta de 18 ani. Persoana cu funcție de răspundere și candidatul electoral.

Candidatul electoral - persoană care candidează pentru ocuparea unei funcții publice eligibile din partea partidelor, a altor organizații social-politice, a blocurilor electorale.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 52 din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi atât sesizarea unui concurent electoral, cât și a oricărei alte persoane, precum și autosesizarea organului de poliție.

În cadrul constatării contravenției, agentul constatat urmează să stabilească în ce a constatat agitația electorală sau agitația pentru susținerea referendumului în ziua anterioară zilei votării sau în ziua votării, modul în care s-a manifestat această agitație, în favoarea cărui concurent electoral a fost efectuată agitația respectivă etc. În cazul identificării contravenientului, urmează de stabilit cauzele încălcării normelor privind agitația electorală, la inițiativa cui s-a desfășurat această agitație, asupra cui au fost îndreptate acțiunile de agitație ș.a.

3.9. Articolul 53 din Codul contravențional. Încălcarea legislației electorale de către membrii organului electoral

Articolul 53. Încălcarea legislației electorale de către membrii organului electoral

(1) Neaducerea la cunoștință publică de către membrii comisiilor electorale a propunerilor de desemnare a candidaților sau a problemelor supuse referendumului

se sancționează cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale.

(2) Părăsirea nemotivată a localului de votare înainte de începerea totalizării rezultatelor alegerilor sau rezultatelor referendumului și până la semnarea procesului-verbal

se sancționează cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale.

(3) Neînmânarea nejustificată a buletinului de vot persoanei înscrise în lista electorală sau înmânarea către un singur alegător a mai multor buletine decât este prevăzut de lege

se sancționează cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale.

Analiza juridică a faptei

Această contravenție conține 3 variante-tip.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (1): Relațiile sociale cu privire la publicitatea hotărârilor comisiilor electorale.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (2): Relațiile sociale cu privire la asigurarea numărării corecte a voturilor.

Obiectul juridic în accepțiunea alin. (3): Relațiile sociale cu privire la asigurarea dreptului la vot.

Obiectul material în accepțiunea alin. (1) și alin. (2) – nu există, iar în accepțiunea **alin. (3)** este buletinul de vot.

Latura obiectivă

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (1): 1. Neaducerea la cunoștință publică de către membrii comisiilor electorale a propunerilor de desemnare a candidaților sau a problemelor supuse referendumului.

În acest sens, art. 44 alin. (6) și (7) din Codul electoral prevede că organul electoral respectiv va da publicității în mijloacele de informare în masă finanțate de la buget hotărârile sale privind înregistrarea candidaților independenți sau a listei lor de candidați. După expirarea termenului prevăzut pentru înregistrarea candidaților, organul electoral respectiv publică integral lista candidaților pe care i-a înregistrat, indicând numele, prenumele, anul nașterii, domiciliul, apartenența politică, profesia(ocupația) candidaților, precum și denumirea partidului, a altei organizații social-politice sau a blocului electoral care i-a desemnat. Listele de candidați vor fi disponibile pentru consultare la fiecare secție de votare.

Tot în acest context, art. 80 alin. (2) din Codul electoral prevede că decizia privind retragerea candidaturii, retragerea sau modificarea listei de candidați se adoptă de persoana sau de formațiunea care a înaintat candidatura ori a înaintat lista de candidați și se prezintă Comisiei Electorale Centrale, aceasta aducând-o imediat la cunoștința publică.

De asemenea, prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 113 din 18 august 2016 a fost aprobat Regulamentul privind particularitățile de desemnare și înregistrare a candidaților la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Cu referire la necomunicarea problemelor supuse referendumului se menționează că, în acest sens, Codul electoral prevede 2 tipuri de referendumuri: republican și local. Referendumul republican privind demiterea Președintelui Republicii Moldova poate fi constituțional, legislativ și consultativ.

De asemenea, Codul electoral mai stipulează la art. 144 alin. (1) că referendumul republican poate fi inițiat de:

- a) un număr de cel puțin 200000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot. În cazul referendumului constituțional, se aplică prevederile art.141 alin.(1) lit.a) din Constituție;
- b) un număr de cel puțin o treime din deputații din Parlament;
- c) Președintele Republicii Moldova;
- d) Guvern.

Totuși, Codul electoral prevede doar la art. 153 alin. (4) că informația privind înregistrarea gupului de inițiativă și problemele preconizate a fi supuse referendumului republican se aduc la cunoștință publică prin intermediul mijloacelor de informare în masă.

Cu toate acestea, în ceea ce privește publicarea problemelor supuse referendumului la inițiativa celorlalți subiecți, deputați, Guvern, Președinte, nu este prevăzută obligativitatea organelor electorale de a le publica..

Latura obiectivă în accepțiunea alin. (2): 1. Părăsirea nemotivată a localului de votare înainte de începerea totalizării rezultatelor alegerilor sau rezultatelor referendumului și până la semnarea procesului-verbal.

În conformitate cu art. 56 alin. (1) din Codul electoral, după expirarea timpului rezervat votării, președintele biroului electoral al secției de votare anunță încheierea votării și dispune închiderea secției de votare. Biroul electoral al secției de votare începe numărarea voturilor. Alineatul (10) al articolului în cauză prevede că, din momentul închiderii secției de votare, biroul electoral al secției de votare rămâne în ședință pe parcursul numărării voturilor și întocmirii proceselor-verbale și a raportului biroului electoral. ***Membrii biroului electoral al secției de votare rămân la secția de votare și***

participă la operațiile electorale, cu excepția cazurilor de incapacitate fizică sau altor circumstanțe extraordinare.

Prin urmare, prin părăsirea localului de votare se înțelege ieșirea membrului biroului electoral din localul în care este amplasată secția de votare.

Reieșind din prevederile art. 56 alin. (10) din Codul electoral, membrii biroului electoral pot părăsi localul în caz de incapacitate fizică sau din cauza altor circumstanțe extraordinare.

Prin incapacitate fizică putem înțelege cazuri de necesități fiziologice, probleme de sănătate.

Prin alte circumstanțe extraordinare – stare de război, cutremure, atac armat.

Un alt element de încadrare a laturii obiective este **timpul**: De la începerea totalizării până la semnarea procesului-verbal.

Prin începerea totalizării se înțelege însuși momentul de închidere a secțiilor de votare și inițierea procedurii de numărare a voturilor (art. 56 din Codul electoral).

De menționat că totalizarea alegerilor poate fi realizată în mai multe etape: în cadrul birourilor electorale, a consiliilor electorale de circumscripție și a Comisiei Electorale Centrale.

Cu referire la semnarea procesului-verbal, menționăm că, potrivit art. 58 din Codul electoral, Biroul electoral al secției de votare întocmește un proces-verbal, în două exemplare, care cuprinde:

- a) numărul de alegători incluși în listele electorale;
- b) numărul de alegători incluși în listele suplimentare;
- c) numărul de alegători care au primit buletine de vot;
- d) numărul de alegători care au participat la votare;
- e) cifra ce reflectă diferența dintre numărul buletinelor de vot primite de alegători și numărul alegătorilor care au participat la votare;
- f) numărul buletinelor de vot declarate nevalabile;
- g) numărul de voturi valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral (pentru fiecare opțiune privind întrebările supuse referendumului);
- h) numărul total de voturi valabil exprimate;
- i) numărul buletinelor de vot primite de biroul electoral al secției de votare;
- j) numărul buletinelor de vot neutilizate și anulate.

Rezultatul numărării voturilor se examinează în ședința biroului electoral al secției de votare și se consemnează într-un proces-verbal care se semnează de președinte, vicepreședinte, secretar și ceilalți membri ai biroului. Absența semnăturii unor membri ai biroului electoral al secției de votare nu influențează asupra valabilității procesului-verbal. Motivele absenței semnăturilor se menționează în raportul biroului.

Procesul-verbal privind rezultatele votării se întocmește, în mai multe exemplare, în prezența membrilor biroului electoral al secției de votare, reprezentanților concurenților electorali și a altor persoane autorizate. Un exemplar al procesului-verbal se păstrează la biroul electoral al secției de votare, un exemplar se prezintă consiliului electoral de circumscripție, un exemplar se afișează imediat la intrarea în secția de votare, iar celelalte, în mod obligatoriu, se înmânează reprezentanților concurenților electorali și observatorilor.

Președintele biroului electoral al secției de votare predă consiliului electoral de circumscripție cât de curând posibil, dar nu mai târziu de 18 ore după anunțarea închiderii secțiilor de votare, buletinele cu voturile valabil exprimate pentru fiecare concurent electoral aparte, procesul-verbal, raportul, buletinele nevalabile, anulate sau contestate, cererile și contestațiile, toate fiind sigilate într-o cutie (pachet). Transportarea cutiei (pachetului) sigilate va fi însoțită de paza poliției, de președinte și de cel

puțin doi membri ai biroului electoral al secției de votare. Birourile electorale ale secțiilor de votare constituite în afara Republicii Moldova prezintă, pe lângă actele enumerate, și listele suplimentare.

O altă etapă a totalizării alegerilor electorale se efectuează în cadrul consiliilor electorale de circumscripție, care este reglementată de art. 59 din Codul electoral.

Potrivit art. 59 alin. (1) din Codul electoral, după primirea proceselor-verbale și rapoartelor birourilor electorale ale secțiilor de votare în care sunt indicate rezultatele numărării voturilor din secțiile de votare, consiliul electoral de circumscripție stabilește mai întâi numărul de alegători care au participat la alegeri și comunică imediat această cifră Comisiei Electorale Centrale. În cazul în care, la alegerile din întreaga circumscripție, a participat un număr de alegători mai mic decât numărul necesar pentru declararea alegerilor valabile în circumscripția respectivă, consiliul de circumscripție înștiințează Comisia Electorală Centrală despre acest fapt. Comisia Electorală Centrală sau consiliul electoral de circumscripție face un anunț public prin care declară alegerile nevalabile pe întreaga țară sau pe circumscripția dată.

Alineatele (3) și (4) ale articolului 59 din Codul electoral prevăd că Consiliul electoral de circumscripție consemnează într-un proces-verbal, semnat de toți membrii consiliului, rezultatele totalizării voturilor pe întreaga circumscripție precum și comentarii în scris la procesul-verbal ai membrilor consiliului care vor să facă comentarii. Copiile procesului-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor se înmânează reprezentanților concurenților electorali și observatorilor, la solicitarea acestora. Consiliul electoral de circumscripție prezintă Comisiei Electorale Centrale, în termen de 48 de ore după închiderea secțiilor de votare, procesul-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor pe circumscripție. Odată cu prezentarea procesului-verbal Comisiei Electorale Centrale, consiliul electoral de circumscripție afișează, la intrarea în sediul său, o informație detaliată privind rezultatele alegerilor pe circumscripție.

Articolul 60 din Codul electoral reglementează totalizarea alegerilor efectuate de Comisia Electorală Centrală. Alineatul (2) al articolului în cauză prevede că Comisia Electorală Centrală consemnează rezultatele totalizării voturilor pe țară în ansamblu într-un proces-verbal, care se semnează de membrii comisiei, și întocmește un raport cu privire la rezultatele alegerilor. Copiile procesului-verbal cu privire la totalizarea rezultatelor alegerilor se înmânează reprezentanților concurenților electorali și observatorilor, la solicitarea acestora.

În ceea ce privește totalizarea rezultatelor referendumului, menționăm că potrivit art. 166 din Codul electoral, numărarea voturilor și totalizarea rezultatelor referendumului republican se efectuează în condițiile capitolului 10 (art.56 - art.60), care se aplică în modul corespunzător. În procesul-verbal de totalizare a rezultatelor referendumului republican se va indica aparte numărul de voturi "pentru" și numărul de voturi "contra". Rezultatele referendumului republican se examinează de către Comisia Electorală Centrală, care adoptă o hotărâre în acest sens.

Latura obiectivă în accepciunea alin. (3): Neînținutarea nejustificată a buletinului de vot persoanei înscrise în lista electorală sau înmânarea către un singur alegător a mai multor buletine decât este prevăzut de lege.

Potrivit Codului electoral, persoana are dreptul la un singur vot în cadrul alegerilor organizate și, respectiv, acesteia i se eliberează doar un singur buletin de vot.

Întru asigurarea dreptului de vot, membrul Biroului electoral este obligat să elibereze alegătorului un singur buletin de vot.

Totodată, Codul contravențional operează cu noțiunea de neînținutarea nejustificată. Prin urmare, alegătorului i se poate refuza eliberarea buletinului de vot în cazul în care acesta nu are dreptul de a vota, nu are domiciliul în localitatea respectivă sau a votat deja în secția respectivă, sau într-o altă secție de votare.

Latura subiectivă. În toate cele 3 ipoteze latura subiectivă poate fi realizată atât prin intenție, cât și prin imprudență.

Subiect

În accepțiunea alin. (1): Subiectul poate fi membrul Comisiei electorale.

În accepțiunea alin. (2) și (3): Membrul Biroului electoral al Secției de Votare, al consiliului electoral de circumscripție, al Comisiei Electorale Centrale.

Victimă. Nu există.

Constatarea și soluționarea faptei contravenționale

Constatarea și examinarea contravenției prevăzute de art. 53 din Codul contravențional ține de competența poliției.

Temei pentru pornirea procesului contravențional poate servi atât sesizarea unui concurent electoral, organ electoral, cât și a oricărei alte persoane, precum și autosesizarea organului de poliție.

În cadrul constatării contravenției de la alin. (1) din art. 53, agentul constatatator urmează să analizeze hotărârea prin care a fost înregistrat candidatul respectiv, lista de candidați sau problema supusă referendumului, să identifice membrii CEC sau ai comisiilor electorale de circumscripție responsabili de aducerea la cunoștință publică a informațiilor respective, să stabilească cauzele neaducerii la cunoștință publică a acestor informații etc.

În vederea constatării contravenției de la alin.(2), agentul constatatator urmează să stabilească, în general, prin audierea membrilor biroului electoral al secției de votare și a persoanelor cu drept de monitorizare (observatori, reprezentanți) când a fost încheiată votarea și închisă secția de votare, cine din membrii biroului electoral al secției de votare a părăsit localul secției de votare de la închiderea secției până la semnarea procesului-verbal respectiv, precum și care au fost cauzele părăsirii localului de vot, argumentele invocate de contravenient pentru a putea aprecia temeinicia motivelor părăsirii secției etc.

În cazul contravenției de la alin. (3) al art. 53, agentul constatatator urmează să stabilească secția de votare și lista electorală în care a fost înscris alegătorul, să identifice membrii biroului electoral al secției de votare care nu au înmănat alegătorului în mod nejustificat buletinul de vot, precum și dacă au înmănat mai multe buletine decât este prevăzut, să stabilească cât de justificate sunt cauzele și circumstanțele neînmânării buletinului de vot, precum și a înmânării mai multor buletine decât este prevăzut de lege, etc.

4. Reflectarea unor aspecte specifice ale procesului electoral, cu risc de periclitare a acestuia

4.1. Încadrarea juridică a fenomenului transportării organizate a alegătorilor și riscurile legate de acesta

În cadrul alegerilor electorale a Președintelui Republicii Moldova din anul 2016, au fost raportate mai multe cazuri de transportare organizată a alegătorilor.

Astfel, Asociația "Promo-LEX" a raportat 13 cazuri de transportare organizată a alegătorilor fără organizator identificat și 9 cazuri de transportare organizată de către susținătorii sau în interesul unui concurent electoral.

Acest fenomen, deși a fost raportat, nu a obținut nicio încadrare juridică sub aspect penal sau contravențional. Mai mult ca atât, Comisia Electorală Centrală nu s-a autosesizat pe marginea transportării organizate și nu a sancționat niciun concurent electoral.

Transportarea organizată presupune înțelegerea prealabilă a unui organizator cu unul sau mai mulți alegători pentru a-i transporta la secția de votare.

În campania electorală s-au raportat cazuri de transportare organizată cu autobuze și taxiuri atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în afara acesteia, precum și pe malul stâng al Nistrului.

Organizarea și transportarea organizată a alegătorilor la secția de votare nu este un fenomen ordinar și acesta urmează să aibă o calificare juridică cu efecte corespunzătoare.

În această ordine de idei, vom examina transportarea organizată a alegătorilor prin prisma art. 181¹ din Codul penal, și anume coruperea alegătorilor.

În acest sens, norma penală prevede că constituie coruperea alegătorilor oferirea sau darea de bani, bunuri, ***servicii ori de alte foloase în scopul determinării alegătorului să își exercite drepturile sale electorale într-un anumit mod în cadrul alegerilor parlamentare, locale ori în cadrul referendumului.***

Prin urmare, urmează de analizat, dacă transportarea organizată poate constitui unul din elementele de încadrare a acțiunilor de corupere a alegătorilor.

În acest sens, la art. 5 Codul transporturilor rutiere stabilește că ***transportul rutier*** este operațiune de transport care se efectuează cu vehicule rutiere pentru deplasarea mărfurilor sau a persoanelor, precum și transportarea vehiculului rutier, pe o anumită porțiune a drumului, pe/de un alt mijloc de transport ori deplasarea fără încărcătură a vehiculelor rutiere.

Totodată, Codul transporturilor mai definește următoarele tipuri de transport:

 transport rutier ilicit – operațiune de transport rutier efectuată de către o persoană fizică sau juridică care nu deține licența de transport rutier sau de către o persoană licențiată care nu deține autorizația de transport rutier de persoane prin servicii regulate pentru ruta pe care activează ori, în cazul transportului rutier de persoane, prin servicii ocazionale, nu deține carnetul INTERBUS, autorizația pentru serviciul ocazional neliberalizat sau lista de control, după caz. Transportul rutier de persoane în regim de taxi efectuat pe trasee fixe, prestabilite de taximetrist, care depășesc localitatea unde este înregistrată întreprinderea, se consideră, de asemenea, transport rutier ilicit;

- ✚ **transport rutier contra cost** – operațiune de transport rutier de mărfuri și/sau persoane efectuată contra plată, prin încasarea unui tarif sau a echivalentului în natură ori în servicii;
- ✚ **transport rutier în cont propriu** – operațiune de transport rutier efectuată în scopuri necomerciale și nonprofit de o persoană fizică sau juridică;
- ✚ **transport rutier în interes personal** – operațiune de transport rutier care nu se încadrează în operațiunile de transport rutier contra cost și/sau în cont propriu;
- ✚ **transport rutier de persoane prin servicii regulate** – serviciu de transport rutier contra cost de persoane, care asigură transportul persoanelor, pe bază de bilete de călătorie individuale, în conformitate cu graficele de circulație, pe trasee determinate, în care îmbarcarea/debarcarea persoanelor transportate în/din vehicul se face în puncte de oprire prestabilite;
- ✚ **transport rutier de persoane prin servicii regulate speciale** – serviciu de transport rutier contra cost de persoane efectuat la solicitarea unui beneficiar, prin care se asigură transportul doar al unor categorii determinate de persoane între localități, în măsura în care acest serviciu se desfășoară în condițiile transportului de persoane prin servicii regulate;
- ✚ **transport rutier de persoane prin servicii ocazionale** – serviciu de transport rutier distinct față de transportul rutier de persoane prin servicii regulate ori transportul rutier de persoane prin servicii regulate speciale, realizat în bază de contract și caracterizat, în principal, prin faptul că asigură transportul grupurilor de persoane anterior constituite la inițiativa clientului sau a operatorului de transport rutier;
- ✚ **transport rutier în trafic național** – operațiune de transport rutier care se efectuează între două localități situate pe teritoriul Republicii Moldova, fără a depăși teritoriul statului;
- ✚ **transport rutier în trafic internațional** – operațiune de transport rutier care se efectuează între o localitate de plecare și o localitate de destinație situate pe teritoriul a două state diferite, cu sau fără tranzitarea unuia ori mai multor state terțe;
- ✚ **transport rutier în trafic local** – operațiune de transport rutier care se efectuează în interiorul zonei administrativ-teritoriale a unei localități;
- ✚ **transport rutier în trafic raional** – operațiune de transport rutier care se efectuează între două localități situate pe teritoriul aceluiași raion, fără a depăși teritoriul raionului;
- ✚ **transport rutier în trafic interraional** – operațiune de transport rutier care se efectuează între două localități situate pe teritoriul a două raioane diferite, inclusiv între raion și municipiu, cu sau fără tranzitarea unuia ori mai multor raioane/municipii terțe;
- ✚ **transport rutier în trafic municipal** – operațiune de transport rutier care se efectuează între două localități situate în interiorul zonei administrativ-teritoriale a municipiului;

Pe lângă cele stipulate supra, art. 3 din Codul transportului feroviar mai definește **transportul feroviar** - tip de transport public care reprezintă un complex tehnologic de producție unitar, cu întreprinderi și instituții cu menire de producție și socială, a cărui administrare de stat este exercitată de către organul administrației publice centrale în domeniul transportului.

Astfel, legea menționează că transportul este o operațiune prin care se transportă atât mărfuri, cât și persoane.

De asemenea, în sensul Codului transportului rutier, transport rutier de persoane poate fi utilizat pentru:

- transport rutier de persoane prin servicii regulate;
- transport rutier de persoane prin servicii regulate speciale;
- transport rutier de persoane prin servicii ocazionale, inclusiv turistice;
- transport rutier de persoane în regim de taxi.

Prin urmare, însăși Legea prevede că transportul de persoane sunt de fapt niște servicii care sunt acordate de către subiecții care dețin licență în domeniu.

În concluzie, menționăm că transportul **este un serviciu** ce poate fi un element de încadrare prevăzut de art. 181¹ din Codul penal.

Pentru a fi o încadrare sub aspect penal, este necesar ca acest serviciu să fie oferit sau dat.

Oferirea de servicii va presupune ca prezentarea drept serviciul de transport să fie etalat, înfățișat ca un privilegiu, avantaj (reducerea cheltuielilor de transport pentru alegătorii unui partid sau pentru o categorie socială de alegători).

Darea de servicii va presupune efectuarea, acordarea serviciului de transport nemijlocit (transportarea alegătorilor la sediul secției de votare).

Totuși, însăși acțiunea de transportare nu este în sine o acțiune ilegală, dacă evident transportatorii nu dispun de autorizație în acest sens.

Ca să aibă loc o încadrare în baza prevederilor art. 181¹ Cod penal, este necesar ca aceste servicii să fie gratuite pentru anumiți alegători, efectuate cu scopul determinării ca alegătorul să își exprime votul său, într-un anumit mod, să voteze pentru un anumit partid politic sau un candidat politic.

Adică, alegătorii să fie transportați cu scopul de a vota un anumit partid politic sau un candidat electoral.

Nu va constitui o încadrare a faptei ca infracțiune de corupere a alegătorilor, prestarea serviciilor de transport contra plată, întrucât deja nu va putea fi încadrat ca act de corupție, transportarea alegătorilor gratis fără a fi determinați de a vota pentru un anumit candidat sau fără a fi simpatizantul unui partid politic sau candidat electoral.

Prin urmare, considerăm că transportul organizat al alegătorilor va putea fi încadrat ca infracțiune de corupere a alegătorilor doar în cazul în care:

- a. va fi o înțelegere prealabilă de întrunire a alegătorilor în scopul transportării cu referire la locul ori ora transportării;*
- b. aceste servicii vor fi gratis sau nu vor avea un contraechivalent, sau vor constitui un avantaj pentru o clasă socială sau simpatizanți ai unui anumit partid politic, ori candidat electoral;*
- c. când aceste servicii vor fi oferite pentru a determina alegătorul să-și manifeste votul într-un anumit mod.*

La încadrare nu se va lua în considerație tipul transportului sau dacă acest serviciu este acordat cu deținerea licenței ori nu. În cazul în care persoana prestatoare de servicii nu va deține licență de transport, acțiunile acesteia vor fi încadrate și în baza art. 197 alin. (5) din Codul contravențional.

4.2. Rolul Comisiei Electorale Centrale, Birourilor Electorale și secțiilor de votare în stabilirea faptei penale și contravenționale

Rolul CEC și al organelor electorale inferioare în stabilirea faptei penale și contravenționale rezultă din înseși prevederile legale care reglementează activitatea acestor organe, în special din Codul electoral, și anume:

Potrivit prevederilor art. 22 alin. (2) lit.g) Cod electoral, în calitate de organ independent de supraveghere și control privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, Comisia Electorală Centrală aplică sau solicită aplicarea sancțiunilor prevăzute de prezentul cod și de Legea nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice, pentru încălcarea legislației cu privire la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, sesizează organele competente privind încălcările ce sunt pasibile de răspundere contravențională, penală sau privind încălcarea legislației fiscale.

De asemenea, potrivit prevederilor art. 70 Cod electoral, *se consideră încălcări ale prezentului cod și sunt pasibile de răspundere penală faptele prevăzute la art. 181 și 182 din Codul penal. Conform alin. (2), președinții organelor electorale și alte persoane cu funcții de răspundere sunt obligați să informeze, cel târziu a doua zi lucrătoare din momentul constatării, organele procuraturii sau organele afacerilor interne despre acțiunile ce conțin elemente constitutive ale unei infracțiuni privind organizarea și desfășurarea alegerilor sau finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, care le-au devenit cunoscute.*

Articolul 71 din Codul electoral stipulează la alin. (1) că se consideră încălcări ale prezentului cod și sunt pasibile de răspundere contravențională faptele prevăzute la art. 47–53 din Codul contravențional. Conform alin. (2), contravențiile se constată și se examinează în conformitate cu prevederile Codului contravențional. Președinții organelor electorale și alte persoane ce dețin informații concludente despre comiterea unor contravenții sunt obligați să informeze, cel târziu a doua zi lucrătoare din momentul constatării, organele constatatoare cu privire la faptele care le-au devenit cunoscute și care conțin elemente constitutive ale unei contravenții, privind organizarea și desfășurarea alegerilor sau finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale.

Articolul 423⁷ din Codul contravențional reglementează atribuțiile CEC în constatarea contravențiilor, și anume:

(1) Contravențiile prevăzute la art. 481 alin. (1)–(3) se constată de către Comisia Electorală Centrală din oficiu sau la sesizarea organelor abilitate.

(2) Are dreptul să constate contravenții și să încheie procese-verbale președintele Comisiei Electorale Centrale sau vicepreședintele Comisiei, în cazul în care îl substituie pe președintele Comisiei.

(3) Procesele-verbale cu privire la contravenții se trimit pentru examinare în fond instanței de judecată competente.

Alin.(7) al art.55 Cod electoral stabilește că răspunderea pentru asigurarea în ziua alegerilor a ordinii în localul de votare și pe teritoriul din preajmă, în rază de 100 de metri de la localul votării, o poartă președintele biroului electoral al secției de votare. Deciziile luate în acest scop sunt executorii pentru toți.

Pct. 52 al Regulamentului privind activitatea consiliului electoral de circumscripție aprobat prin hotărârea CEC nr. 2688 din 7 octombrie 2014 stipulează că, în cazul în care unele documente au dispărut, președintele consiliului întocmește un proces-verbal privind dispariția acestor documente și sesizează organele competente pentru a se lua măsurile de rigoare.

Conform pct. 102 din Regulamentul privind finanțarea activității partidelor politice aprobat prin hotărârea CEC nr. 4401 din 23 decembrie 2015, în cazurile prevăzute la art. 181² din Codul penal, președintele Comisiei Electorale Centrale va înainta un demers către organele procuraturii pentru investigarea cazurilor.

Prin urmare, în cazul apariției unor temeuri rezonabile privind săvârșirea unei fapte penale sau contravenționale, organele electorale, prin intermediul conducătorilor acestora urmează, conducându-se de reglementările descrise *supra*, să sesizeze organele competente sau să purceadă nemijlocit la constatarea faptei.

4.3. Implicarea fundațiilor în acțiuni de corupere a alegătorului și statutul acțiunilor acestora sub aspect penal și contravențional

Activitatea fundațiilor în Republica Moldova este garantată prin Legea nr. 581 din 30 iulie 1999 cu privire la fundații.

Fundația, în accepțiunea prezentei legi, este o organizație necomercială, **apolitică**, care nu acordă **asistență politică și nu sprijină niciun partid politic**, fără membri, înființată în baza actului de constituire de către una sau mai multe persoane fizice și/sau juridice, dotată cu un patrimoniu distinct și separat de patrimoniul fondatorilor, care este destinat atingerii scopurilor necomerciale, prevăzute în statut.

Prin urmare, Legea prevede expres că fundația este apolitică și nu poate sprijini nici un partid politic.

În cadrul alegerilor electorale parlamentare, prezidențiale, cât și în timpul apropiat al alegerilor mai mulți lideri ai partidului politic sau susținători financiari ai partidelor politice își intensifică activitatea de binefacere prin intermediul fundațiilor pe care le creează.

Prin fundațiile create, aceștia susțin financiar instituțiile medicale, persoanele social vulnerabile, anumite grupuri de persoane într-un mod public și cu o publicitate intensivă.

În urma publicității acțiunilor de binefacere, acestea se asociază cu activitatea unui partid politic, mărinind astfel electoratul partidului politic.

Analizând prevederile Codului penal (art. 182²) și Codului contravențional (art. 48, 48¹), constatăm că, atât norma penală, cât și cea contravențională apără relațiile sociale cu privire la finanțarea și gestionarea fondurilor partidului politic, dar nu sancționează nici într-un mod implicarea fundațiilor în acțiunile de caritate cu susținerea unui lider politic.

Totodată, ar fi o formă de încadrare în cazul în care partidul politic din fondurile partidului sau fondul electoral ar finanța o fundație pentru acțiuni de caritate, întrucât legea prevede expres modalitatea de gestionare financiară a acestora.

Mai mult, legea penală interzice expres finanțarea partidelor politice de către grupurile criminale, utilizarea fondurilor nedeclarate sau venite din străinătate.

De asemenea, menționăm că încălcarea legii de către fundație atrage sancționarea fundației de către Ministerul Justiției și instanța de judecată, nu de către organele electorale.

Concluzii și recomandări

Existența unui cadru legislativ efectiv pentru apărare și exercitarea drepturilor electorale constituie unul din pilonii principali în asigurarea unui stat de drept.

În general, legislația Republicii Moldova conține reglementări în domeniul apărării drepturilor electorale atât prin prisma legislației penale, cât și contravenționale.

Astfel, Codul penal incriminează împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale, coruperea alegătorilor, finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale, falsificarea rezultatelor votării.

Codul contravențional incriminează împiedicarea exercitării dreptului electoral, împiedicarea accesului în localul de votare, utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice, încălcarea legislației privind gestionarea mijloacelor financiare ale partidelor politice și ale fondurilor electorale, neexecutarea somației Comisiei Electorale Centrale, împiedicarea activității organului electoral, afișajul electoral neautorizat, înscrierea în mai multe liste

de candidați, agitația electorală în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării, încălcarea legislației electorale de către membrii organului electoral.

În urma analizei juridico-penale și contravenționale, s-a constatat totuși că mecanismul penal și contravențional de apărare a drepturilor electorale necesită unele îmbunătățiri, modificări, astfel încât orice faptă ce atentează la exercitarea liberă a drepturilor electorale să se regăsească într-o încadrare juridică.

Cu toate acestea, se constată că legea penală nu este suficient de clară și precisă în partea ce ține de termenii penali utilizați la încadrarea faptei și de mai multe ori sunt folosite noțiuni generale fără ca legea să fie clară și previzibilă, mai ales în partea ce ține de art. 181 Cod penal, în cazul în care acțiunea principală se soldează cu periclitarea vieții persoanei, însoțită de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, soldată cu alte urmări grave.

Mai mult ca atât, în ceea ce privește infracțiunea de corupere a alegătorilor în cadrul alegerilor prezidențiale, după pronunțarea Curții Constituționale cu privire la modalitatea de alegere a Președintelui Republicii Moldova, aceasta nu a fost inclusă în prevederea de corupere a alegătorilor în cadrul alegerilor prezidențiale.

De asemenea, Codul penal nu incriminează beneficiile legale acordate de către organul legislativ sau de către executiv unor categorii de persoane în ajun de alegeri sau în cadrul alegerilor drept acțiune de corupere a alegătorilor.

În cazul finanțării partidelor politice, în ipoteza alin. (1) art. 181² din Codul penal, nu este stabilită o linie de demarcație cu contravenția prevăzută de art. 48¹ din Codul contravențional (Neprezentarea de către concurenții electorali a rapoartelor privind finanțarea campaniei electorale în termenul și în formatul stabilite) în ceea ce privește falsul rapoartelor financiare și neconformitatea acestora.

Mai mult ca atât, la infracțiunea de finanțare ilegală a partidelor politice nu este prevăzută expres ca acțiune de incriminare și alte forme de comitere a faptelor, mai ales în cazul în care sunt utilizate fondurile unor fundații pentru promovarea partidului sau a concurentului electoral.

În cazul finanțării ilegale a partidelor politice, nu este clară ipoteza prevăzută la alin. (2) al art. 181² din Codul penal, nici ce presupune concret utilizarea resurselor administrative și nici dacă timpul conducătorilor petrecut în cadrul campaniilor electorale în vederea promovării intereselor partidului, a candidatului de partid poate fi o formă de infracțiune prevăzută de articolul menționat.

În cazul ipotezei prevăzute la art. 181² alin. (3) din Codul penal, "Extorcarea sau obținerea prin extorcare a donațiilor", nu este clar care este linia de demarcație dintre extorcare și obținerea prin extorcare a donațiilor.

Mai mult ca atât, în cazul art. 182 alin. (2) din Codul penal ce încadrează falsificarea, prin orice mijloace, a rezultatelor votării drept infracțiune, , ca subiect al comiterii este prevăzută doar persoana fizică, în timp ce rezultatele votării, numărarea voturilor și întocmirea proceselor-verbale se efectuează de către membrii Biroului de votare, consiliului electoral și Comisiei Electorale Centrale, ca organe independente colective, nu este clar cine se face responsabil de falsificarea alegerilor și care va fi forma de răspundere individuală a membrilor, în timp ce acțiunea este colectivă.

De asemenea, reiterăm faptul că nicio infracțiune sau contravenție nu conține ca elemente agravante săvârșirea faptei de către membrii partidului politic, a concurentului electoral sau a candidatului independent, luând în considerație că aceștia sunt membri activi în campania electorală și, prin urmare, trebuie să aibă și o responsabilitate în cadrul alegerilor parlamentare, prezidențiale sau locale.

Totodată, nu este prevăzută nicio formă de răspundere penală sau contravențională pentru partidul politic ca entitate interesată în promovarea intereselor partidului sau a unor membri de partid.

Recomandări

- + Stabilirea ca formă de corupere a alegătorilor, în sensul legii penale, transportarea organizată a alegătorilor, susținerea partidelor politice de către fundații, conducătorii și angajații autorităților publice locale, precum și delimitarea acestora de infracțiunea de abuz în serviciu;
- + Completarea Codului electoral și a Legii cu privire la fundații cu o normă prin care să fie prevăzută expres interdicția pentru fundații de a finanța direct sau indirect partidele politice, concurentul electoral, candidatul independent;
- + Reglementarea clară a donațiilor persoanelor fizice și juridice aflate peste hotarele țării;
- + Introducerea unor circumstanțe agravante ale faptei penale și contravenționale în ceea ce privește statutul subiectului, și anume în cazul în care infracțiunea este săvârșită fie de către un membru de partid, un concurent electoral sau un candidat independent;
- + Stabilirea unei linii clare de demarcație între infracțiunea prevăzută de art. 181 din Codul penal și contravenția prevăzută de art. 47 din Codul contravențional;
- + Introducerea formei penale și contravenționale de răspundere pentru partidul politic;
- + Stabilirea unei răspunderi contravenționale a alegătorului pentru corupere pasivă;
- + Delimitarea clară între infracțiuni și contravenții în cazul finanțării partidelor politice și modalitatea de gestionare financiară a acestora;
- + Organizarea unor cursuri de instruire în domeniu pentru subiecții de drept .

Bibliografie

În procesul elaborării prezentului Comentariu, pe lângă Constituția Republicii Moldova, Codul electoral, Legea privind partidele politice, Codul penal, Codul de procedură penală, Codul contravențional, regulamentele și instrucțiunile Comisiei Electorale Centrale, autorii au folosit informații inclusiv din următoarele surse:

1. „Tratat de drept penal”, Sergiu Brînză, Anatol Stati, Chișinău;
2. Болотских Людмила Юрьевна, ВЫЯВЛЕНИЕ, РАССЛЕДОВАНИЕ И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ПРОВЕДЕНИЯ ФЕДЕРАЛЬНЫХ ВЫБОРОВ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Москва – 2001;
3. Hotărârea CEDO, *Labita contra Italiei* [GC], nr.26772/95, CEDO 2000-IV;
4. <http://www.apador.org/blog/campanii/alegeri-europarlamentare-2014-deschide-ochii-inainte-sa-se-inchida-urnele/care-sunt-contraventiile-si-infractiunile-electorale/>;
5. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html;
6. <http://legeaz.net/dictionar-juridic/metodica-criminalistica>;
7. <http://drept.usm.md/public/files/Dreptpenalspecialf2f52.pdf>;
8. http://cj.md/uploads/CPRM_Parteя_Speciala.pdf;
9. <http://asdcdo.org/articole/iordachescu.pdf>;
10. <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=21&art=2577>;
11. <http://www.procuror.spb.ru/k1512.html>.